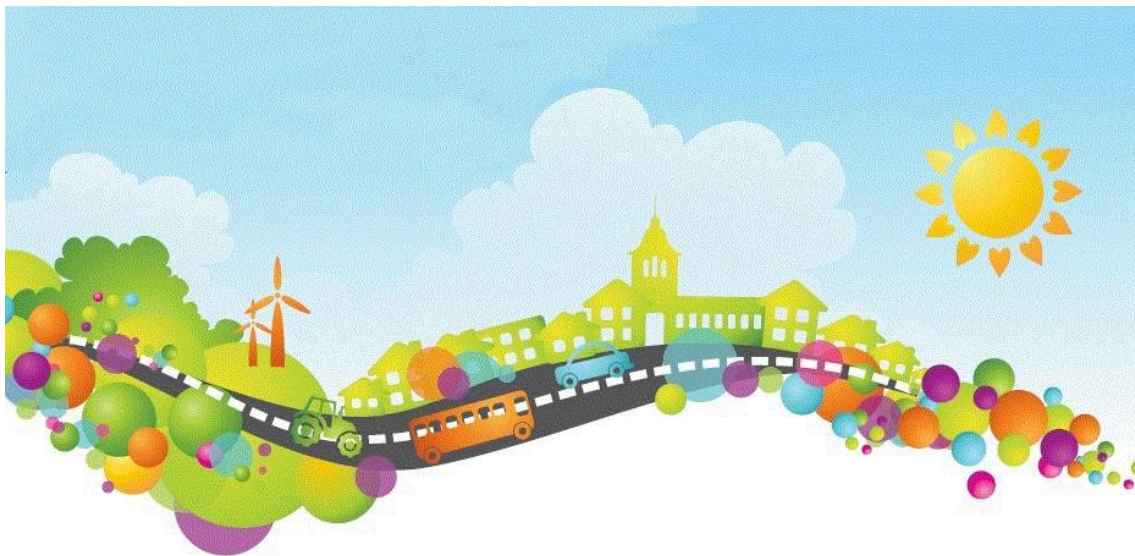

Laihian kunnan kaksivuotisen esiopetuksen opetussuunnitelma 2021-2024

Nimi	Laihian kunnan kaksivuotisen esiopetuksen opetussuunnitelma 2021-2024
Kunta	Laihia
Pdf luotu	31.5.2021

SISÄLTÖ

1. Perusteiden käyttäjälle.	1
2. Kokeilun opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen kokeiluopetussuunnitelma.	2
2.1. Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetussuunnitelman perusteet.	2
2.2. Paikallinen kokeiluopetussuunnitelma.	3
3. Esiopetuksen tehtävä, järjestäminen ja yleiset tavoitteet kaksivuotisen esiopetuksen kokeilussa.	5
3.1. Kaksivuotisen esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua.	5
3.2. Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun järjestäminen.	6
3.3. Kaksivuotista esiopetusta ohjaavat yleiset velvoitteet.	8
3.4. Arvoperusta.	9
3.5. Oppimiskäsitys.	10
3.6. Laaja-alainen osaaminen.	11
4. Kasvua ja oppimista tukeva toimintakulttuuri.	19
4.1. Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet.	20
4.2. Oppimisympäristöt.	26
4.3. Yhteistyö kaksivuotisen esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa.	29
4.4. Toimintakulttuuri, oppimisympäristöt ja yhteistyö paikallisessa kokeiluopetussuunnitelmassa.	32
5. Opetuksen tavoitteet ja pedagoginen toteuttaminen kaksivuotisessa esiopetuksessa.	35
5.1. Monipuoliset työtavat.	36
5.2. Pedagoginen dokumentointi.	39
5.3. Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena.	41
5.4. Oppimisenalueet kaksivuotisessa esiopetuksessa.	44
5.4.1. Kielten rikas maailma.	44
5.4.2. Ilmaisun monet muodot.	47
5.4.3. Minä ja meidän yhteisömme.	49
5.4.4. Tutkin ja toimin ympäristössäni.	51
5.4.5. Kasvan, liikun ja kehityn.	57
5.5. Kielelliseen ja kulttuuriseen moninaisuuteen liittyviä tarkentavia näkökulmia.	60
6. Lapsen kasvun ja oppimisen tuki.	63
6.1. Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet.	63
6.2. Yhteistyö huoltajan kanssa tuen aikana.	66

6.3. Yleinen tuki.	68
6.4. Tehostettu tuki.	69
6.5. Erityinen tuki.	71
6.6. Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot.	76
6.7. Kasvun ja oppimisen tuki paikallisessa kokeiluopetussuunnitelmassa.	77
7. Oppilashuolto.	78
7.1. Monialainen oppilashuollon yhteistyö.	78
7.2. Yhteisöllinen oppilashuolto.	80
7.3. Yksilökohtainen oppilashuolto.	82
7.4. Oppilashuoltosuunnitelmat.	85

1. Perusteiden käyttäjälle

Joulukuussa 2020 valtioneuvosto hyväksyi lain kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta. Kokeilu alkaa elokuussa 2021 ja päättyy toukokuussa 2024. Opetushallitus on laatinut nämä kokeiluopetussuunnitelman perusteet kokeilua varten. Perusteissa määrätään kaksivuotisen esiopetuksen pedagogisesta toteuttamisesta.

Tämä perustemääräys pohjautuu Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin (2014), mutta sitä on tarvittavilta osin muokattu kokeiluun sopivaksi. Kasvun ja oppimisen tukea (kolmiportainen tuki) sekä Oppilashuoltoa käsittelevät luvut ovat vuoden 2014 Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisia, sillä niihin ei ole lainsäädännössä tehty muutoksia. Perusteita laadittaessa on myös hyödynnetty Varhaiskasvatussuunnitelman perusteita (2018), esiopetusta ja varhaiskasvatusta koskevan tutkimuksen, arvioinnin ja kehittämistyön tuloksia sekä perusteiden valmistelun aikana eri asiantuntijoilta saatua palautetta.

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilu toteutetaan kokeiluun valituissa kunnissa ja siihen osallistuu vain osa 5- ja 6-vuotiaista lapsista. Huoltajat hakevat lapsilleen paikkaa kaksivuotiseen esiopetukseen kokeilukuntien antaman informaation ja ohjeiden mukaisesti. Kaksivuotinen esiopetus ja siihen liittyvä toiminta on kokeiluun osallistuvilla lapsilla maksutonta. Vanhempien on myös mahdollista saada avustusta lasten kuljetukseen tarvittaessa. Kaksivuotiseen esiopetukseen osallistuvilla lapsilla tulee olla mahdollisuus osallistua esiopetuksen lisäksi annettavaan varhaiskasvatukseen.

Kokeiluperusteissa korostetaan lapsilähtöistä, leikkiin ja tutkivaan havainnointiin perustuvaa pedagogiikkaa sekä lasten hyvinvoinnista huolehtimista. Kaksivuotisessa esiopetuksessa kukin lapsi saa edetä oppimisessaan omaan tahtiinsa. Kaksi vuotta antaa aiempaa paremman mahdollisuuden keskittyä pitkäkestoisesti esiopetuksen tavoitteiden mukaiseen toimintaan sekä toiminnan kehittämiseen. Perusteet on laadittu niin, että sen mukainen toiminta ja opetus muodostavat luontevan osan lasten oppimisen polkua varhaiskasvatuksesta perusopetukseen.

Kokeilukunnat laativat oman, paikallisen kokeiluopetussuunnitelman näiden perusteiden mukaisesti. Paikallisessa kokeiluopetussuunnitelmassa tarkennetaan kokeilun perusteiden tavoitteita. Eriyksen tärkeää on ottaa huomioon aiempaa nuoremmat lapset sekä lasten eheän päivän järjestämisen. Merkittävä muutos on myös kasvun ja oppimisen tuen sekä oppilashuollon ulottuminen kokeilussa mukana oleviin 5-vuotiaisiin.

Kokeilun luonteen mukaisesti Opetushallitus kannustaa kokeilukuntia rohkeaan kehittämistooteeseen kokeilutoimipaikoissa!

2. Kokeilun opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen kokeiluopetussuunnitelma

2.1. Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetussuunnitelman perusteet

Nämä opetussuunnitelman perusteet on kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta annetun lain mukainen Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys[1], jonka mukaan paikallinen opetussuunnitelma laaditaan ja kaksivuotinen esiopetus toteutetaan. Opetussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaavat kaksivuotisen esiopetuksen kokeilua koskevan lain ohella erityisesti perusopetuslaki ja -asetus sekä esiopetuksen tavoitteita määrittävä valtioneuvoston asetus[2].

Kokeiluperusteiden tehtävänä on tukea kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun toteutusta. Erityisenä tehtävänä on edistää sujuvia siirtymiä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta alkuopetukseen kasvun ja oppimisen polun jatkuvuus ja eheys turvaten[3]. Perusteet on valmisteltu sidosryhmäyhteistyössä hyödyntäen uusimpien tutkimus-, arviointi- ja kehittämistyön tuloksia.

Kokeilun opetussuunnitelman perusteissa määrätään kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetuksen tavoitteista, oppimisen alueista ja niiden keskeisistä sisällöistä sekä kodin ja esiopetuksen yhteistyön sekä kasvun ja oppimisen tuen ja oppilashuollon toteuttamisesta.[4] Esiopetus on opetuksen ja kasvatuksen kokonaisuus, jossa eri osa-alueiden tavoitteet liittyvät yhteen ja muodostavat toimintakulttuurin perustan. Tämän vuoksi perusteasiakirja sisältää esiopetuksen tavoitteita koskevien määräysten lisäksi niiden ymmärtämistä avaavaa tekstiä.

Näissä perusteissa jokaisen luvun päätteeksi on koottu ohjeet paikallisen kokeiluopetussuunnitelman laatimista ja kehittämistä varten. Opetussuunnitelman perusteissa on myös viittauksia lainsäädäntöön. Viittausten tarkoituksena on selventää perustetekstin yhteyttä lainsäädännölliseen perustaan.

Esiopetusta ohjaavista säädöksistä poiketen tässä perusteasiakirjassa käytetään oppilaasta esiopetukseen paremmin soveltuvana sanaa lapsi, oppimisen ja koulunkäynnin tuesta nimitystä kasvun ja oppimisen tuki sekä opiskelija- ja oppilashuoltolain mukaisesta opiskeluhuollosta termiä esiopetuksen oppilashuolto. Käsitettä huoltaja käytetään tarkoitettaessa lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa. Kokeiluun osallistuvista opetuksen järjestäjistä käytetään kokeilulain mukaista käsitettä kokeilukunta ja esiopetuksen yksiköistä käytetään kokeilulain mukaista käsitettä kokeilutoimipaikka. Kokeilulain mukaisesta kaksivuotisesta esiopetuksesta käytetään myös lyhyempää käsitettä esiopetus.

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetussuunnitelmakokonaisuus on nelitasoinen. Se koostuu valtakunnallisesta perusteasiakirjasta, paikallisista opetussuunnitelmista, vuosittaisista suunnitelmista[5] sekä lasten oppimissuunnitelmista.

[1] Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 3 § 2 mom.

[2] Perusopetuslaki (628/1998) 14 § 2 mom. ja Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta (422/2012) 5 §

[3] Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 7 § 2 mom.

[4] Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 7 § 2 mom.

[5] Perusopetusasetus 9 § (852/1998)

2.2. Paikallinen kokeiluopetussuunnitelma

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilussa mukana olevan kokeilukunnan tulee laatia paikallinen kokeiluopetussuunnitelma ja tehdä päätös sen käyttöön ottamisesta ennen kokeilun alkamista 1.8.2021[6]. Kokeilukunta voi tehdä yhteistyötä muiden kokeiluun osallistuvien kuntien kanssa myös paikallisen opetussuunnitelman laadinnassa.

Paikallinen kokeiluopetussuunnitelma laaditaan siten, että se määrittelee, ohjaa ja tukee esiopetuksen järjestämistä kaikissa kokeilutoimipaikoissa. Kokeilukunta ottaa huomioon paikalliset erityispiirteet, lasten tarpeet sekä esiopetusta koskevan arviointitiedon ja kehittämistyön tulokset opetussuunnitelmaa laatiessaan. Paikalliset suunnitelmat voivat tarkentaa valtakunnallisia perusteita, mutta ne eivät voi sulkea pois mitään lain, asetuksen tai perusteiden edellyttämää tavoitetta tai sisältöä.

Kukin kokeilukunta hyväksyy kokeiluopetussuunnitelman erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä, saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa esiopetusta varten[7].

Lisäksi kokeilukunnan tulee laatia kokeiluopetussuunnitelmaan perustuva vuosittainen suunnitelma ja tiedottaa huoltajille ennalta siinä päätetyistä keskeisistä asioista[8]. Suunnitelmassa tarkennetaan, miten paikallista opetussuunnitelmaa kussakin kokeilutoimipaikassa kyseisen vuoden aikana toteutetaan. Myös lasten oppimissuunnitelmat sekä kasvun ja oppimisen tukeen kuuluvat lasten yksilölliset suunnitelmat[9] laaditaan yhteisen opetussuunnitelman pohjalta.

Kaksivuotisessa esiopetuksessa olevalle, tehostettua tukea saavalle lapselle tulee laatia oppimissuunnitelma. Erityisen tuen piirissä olevalle lapselle laaditaan henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS)[10]. Näiden suunnitelmien laadinnasta ja sisällöstä määrätään tarkemmin näiden perusteiden luvussa 5 (Kasvun ja oppimisen tuki). Tavoitteellisuuden vahvistamiseksi opettaja voi laatia esiopetusryhmän kaikille lapsille oppimissuunnitelman yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa. Kokeiluun osallistuvista lapsista suurin osa osallistuu esiopetuksen lisäksi annettavaan varhaiskasvatukseen, jossa varhaiskasvatuslain mukaisesti on laadittava lapsikohtainen suunnitelma[11]. Lasten yhtenäisen päivän ja oppimisen polun näkökulmasta yhden lapsikohtaisen suunnitelman käyttö esiopetuksessa ja sen lisäksi annettavassa varhaiskasvatuksessa olisi perusteltua. Lapsikohtainen suunnitelma tukee myös huoltajien kanssa tehtävää yhteistyötä. Kokeilukunta voi päättää kokeilla yhtenäistä oppimissuunnitelmaa kokeilutoimipaikoissa. Tehostetun ja erityisen tuen oppilaiden osalta noudatetaan luvun 5 määräyksiä.

Kokeiluopetussuunnitelman laadinnassa otetaan huomioon muut paikalliset suunnitelmat, kuten:

- varhaiskasvatussuunnitelma
- esiopetuksen opetussuunnitelma
- perusopetuksen opetussuunnitelma
- lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma[12]
- yhdenvertaisuuslain mukainen yhdenvertaisuussuunnitelma[13]
- tasa-arvolain mukainen tasa-arvosuunnitelma[14]

Paikallista kokeiluopetussuunnitelmaa laadittaessa on tärkeää järjestää kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluun osallistuvalla henkilöstöllä mahdollisuuksia tutustua kaksivuotisen esiopetuksen perusteisiin ja niihin tehtyihin muutoksiin, keskustella ja pohtia omien yksiköiden nykyisiä pedagogisia vahvuuksia sekä kehittämisen kohteita uudistuvan esiopetuksen näkökulmasta. Nämä keskustelut ovat perusta laadukkaana paikallisen kokeiluopetussuunnitelman

laatimiselle ja käyttöönotolle. Keskustelulle työyhteisöissä sekä kokeilun yhteistyölle on hyvä varata mahdollisuuksia koko kokeilun aikana.

Kokeilukunnan tehtävänä on arvioida antamaansa esiopetusta ja sen vaikuttavuutta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin[15]. Kokeilukunnalla on myös velvoite osallistua kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluun liittyvään ulkoiseen arviointiin ja tutkimukseen[16].

Mahdolliset muutokset näihin kokeilun opetussuunnitelman perusteisiin edellyttävät vastaavien muutosten tekemistä paikalliseen opetussuunnitelmaan ja viemistä käytäntöön. Kokeilukunta voi tarkistaa opetussuunnitelmaansa ja parantaa sen laatua ja toimivuutta myös paikallisista tarpeista lähtien ja kehittämistyön tuloksia hyödyntäen.

[6] Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 7 § 3 mom.

[7] Perusopetuslaki 15 § 1 mom. (628/1998)

[8] Perusopetusasetus 9 § (852/1998)

[9] Perusopetuslaki 16 a § ja 17 a § (642/2010)

[10] Perusopetuslaki 16 a § 1 mom. (628/1998)

[11] Varhaiskasvatuslaki (540/2018) 23 § ja Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2018), luku 1.3 Kokeiluopetussuunnitelmaa koskevat paikalliset päätökset

[12] Lastensuojelulaki (417/2007) 12 §; Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 12 §

[13] Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 6 §

[14] Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) ja sen muutos (1329/2014)

[15] Perusopetuslaki 21 § 1 ja 2 mom. (1296/2013)

[16] Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 10 §

3. Esiopetuksen tehtävä, järjestäminen ja yleiset tavoitteet kaksivuotisen esiopetuksen kokeilussa

3.1. Kaksivuotisen esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun tarkoituksena on vahvistaa koulutuksellista tasa-arvoa, kehittää esiopetuksen laatua ja vaikuttavuutta, selvittää varhaiskasvatuksen sekä esi- ja alkuopetuksen välisiä jatkumoa, perheiden palveluvalintoja sekä saada tietoa kaksivuotisen esiopetuksen vaikutuksista lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiin, sosiaalisiin taitoihin ja terveen itsetunnon muodostumiseen[20].

Esiopetuksen tehtävänä on edistää yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa lapsen kehitys- ja oppimisedellytyksiä sekä vahvistaa lapsen sosiaalisia taitoja ja tervettä itsetuntoa leikin ja myönteisten oppimiskokemusten avulla[21]. Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kasvun ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Toimintaa suunnitellaan lapsilähtöisesti ja sen tehtävä on vahvistaa lapsen myönteistä minäkuvaa ja käsitystä itsestään oppijana.

Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että opettajat sekä muu henkilöstö tuntevat oppimisen polun eri vaiheet, niiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten kasvun tukemisen ja oppimisen sujuvuuden vuoksi siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan yhdessä luvussa 3.3 (Yhteistyö kaksivuotisen esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa) kuvatulla tavalla. Opetus- ja muu henkilöstö tekevät huoltajien kanssa yhteistyötä lasten oppimisen polun kaikissa vaiheissa. Tavoitteena on, että kunkin lapsen oppimisen polku varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen jatkuu joustavasti lapsen tarpeista lähtevänä. Tämän varmistamisessa henkilöstön yhteistyön ja osaamisen suunnitelmallisella johtamisella kokeilutoimipaikoissa ja kokeilukunnan tasolla on tärkeä merkitys.

Esiopetussuunnitelman perusteissa (2014) kuvattu esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet koskevat myös kaksivuotisen esiopetuksen kokeilua. Kokeilussa painottuu kuitenkin entistä vahvemmin kasvun ja oppimisen polun jatkuvuus ja eheys. Kokeilussa korostetaan myös lapsen päivän eheyttä.

Tavoitteena on, että kaksivuotisesta esiopetuksesta muodostuu pedagogisesti eheä kokonaisuus. Esiopetuksessa käytetään varhaiskasvatukseen soveltuvaa pedagogiikkaa ja otetaan huomioon lasten mielenkiinnon kohteet opetuksen järjestämisessä. Esiopetuksen kaksivuotisuus tarjoaa uusia mahdollisuuksia keskittyä ja syventyä oppimisen alueiden toteuttamiseen ja toimintakulttuurin kehittämiseen. Kahden vuoden kesto antaa lapsille aikaa kasvaa ja oppia omassa tahdissa.

Myös lasten yksilölliset tuen tarpeet on mahdollista huomioida kaksivuotisessa esiopetuksessa entistä aiemmin ja paremmin. Kokeilu vahvistaa esiopetuksen merkitystä lasten kasvun ja oppimisen tuen tarpeiden varhaisessa havaitsemisessa, tuen antamisessa ja samalla vaikeuksien ehkäisemisessä.

Kaksivuotinen esiopetus on tavoitteellista toimintaa. Opetuksen tavoitteet määrittyvät kokeiluperusteiden ja niiden pohjalta laaditun paikallisen kokeiluopetussuunnitelman mukaan. Lasten osaamistasolle ei opetussuunnitelmassa aseteta yhteisiä tavoitteita. Yksilöllisesti pohditut pedagogisen toiminnan tavoitteet hyödyttävät lasten kasvua ja oppimista, joten opettaja keskustelee kunkin lapsen yksilöllisistä tarpeista, toiveista ja oppimisen tavoitteista lapsen ja hänen huoltajansa kanssa. Esiopetuksen henkilöstö ottaa nämä tarpeet ja toiveet huomioon opetusta suunniteltaessa ja oppimisympäristöjä kehitettäessä.

Kokeilun myötä esiopetuksen piiriin tulee aiempaa nuorempia lapsia, joiden tarpeisiin kiinnitetään erityistä huomiota. Kaksivuotinen esiopetus suunnitellaan ja toteutetaan siten, että kaikilla lapsilla on mahdollisuus innostua, kokeilla ja oppia uutta. Esiopetuksessa tulee ottaa huomioon myös lasten tarvitsema hoito ja huolenpito.

Leikki eri muodoissaan on keskeistä esiopetuksen toiminnassa. Leikkiessään ja toimiessaan erilaisissa oppimisympäristöissä lapset laajentavat osaamistaan eri tiedon- ja taidonaloilla. Tavoitteena on, että esiopetuksessa lapsille avautuu mahdollisuuksia ystäväyteen, oppimisen iloon ja uusiin kiinnostuksen kohteisiin.

Esiopetuksessa lapsilla on tilaisuuksia monipuoliseen vuorovaikutukseen ja sosiaalisten taitojensa vahvistamiseen. Tavoitteena on, että lapset oppivat arvostamaan ihmisten yhdenvertaisuutta ja omaa ainutlaatuisuuttaan.

Kaksivuotista esiopetusta kehitetään inklusion periaatteiden mukaisesti. Kaikki lapset voivat osallistua yhdessä esiopetukseen esimerkiksi tuen tarpeista, vammaisuudesta tai kulttuurisesta taustasta riippumatta.

[20] Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 1 § 2 mom.

[21] Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta ja varhaiskasvatuslain muuttamisesta, sivu 34./ Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitettuna opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta (422/2012) 5 § 1 mom.

3.2. Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun järjestäminen

Kaksivuotisen esiopetuksen järjestäminen perustuu lakiin kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta[22]. Tässä luvussa käsitellään keskeisiä järjestämistä koskevia velvoitteita. Tarkemmat järjestämistä koskevat säännökset on määritelty kokeilulaissa.

Kokeilukunta, jonka koeryhmään kuuluu sekä suomen- että ruotsinkielisiä lapsia, on velvollinen järjestämään kaksivuotista esiopetusta erikseen molempia kieliryhmiä varten[23].

Kaksivuotisen esiopetuksen opetuskieli on joko suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Lisäksi osa opetusta voidaan antaa muulla kuin edellä mainituilla perusopetuslain mukaisilla opetuskielillä, jos se ei vaaranna lasten mahdollisuuksia seurata opetusta.[24] Tästä määrätään tarkemmin luvussa 4.5 Kielelliseen ja kulttuuriseen moninaisuuteen liittyviä tarkentavia näkökulmia.

Kaksivuotisen esiopetuksen järjestämisessä otetaan huomioon opetusalaa koskevat kelpoisuussäädökset[25]. Kokeilua ei saa järjestää sellaisessa esiopetuksen toimipaikassa, missä lapsella ei ole mahdollisuutta esiopetuksen lisäksi annettavaan varhaiskasvatukseen[26]. Tarjoamalla esiopetus ja sen lisäksi annettava varhaiskasvatus samassa paikassa pyritään varmistamaan lapsen eheä päivä ja pysyvät vuorovaikutussuhteet.

Kokeilukunnan vastuulla on huolehtia kohdejoukkoon kuuluvien lasten ja näiden huoltajien riittävästä tiedottamisesta[27]. Kokeilukunnalla on velvollisuus ilmoittaa koeryhmään kuuluvan lapsen huoltajalle mahdollisuudesta hakea kaksivuotiseen esiopetukseen ja hyväksyä koeryhmään kuuluvan lapsen hakemus. Huoltajan vastuulla on huolehtia siitä, että koeryhmään kuuluva lapsi osallistuu kokeilutoimipaikassa järjestettyyn kaksi vuotta kestäväseen esiopetukseen tai muuhun kaksivuotisen esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan.[28]

Lähtökohtana on, että kaksivuotiseen esiopetukseen hyväksytty lapsi osallistuu kaikkeen toimintaan[29]. Huoltaja, opettaja sekä esiopetuksen järjestämiseen osallistuva henkilöstö huolehtivat yhteistyössä lasten säännöllisestä osallistumisesta esiopetukseen. Kokeilukunta päättää ja tiedottaa huoltajille lapsen sairaudesta tai muusta syystä johtuvan vapautuksen hakemiseen liittyvistä käytännöistä. Kokeilukunta tekee huoltajan ilmoituksen

perusteella päätöksen kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluun osallistumisen päättymisestä kokeilutoimipaikassa[30].

Kaksivuotista esiopetusta annetaan kahtena vuotena yhteensä vähintään 1 400 tuntia, vähintään 700 tuntia kumpanakin vuotena[31]. Kaksivuotiseen esiopetukseen osallistuvilla lapsilla on myös oikeus esiopetusta esiopetuksen lisäksi annettavaan varhaiskasvatukseen[32]. Lapsen päivään voi kuulua enintään viisi tuntia esiopetusta[33]. Mikäli kokeiluun kuuluu lapsia, joille on tehty pidennetyn oppivelvollisuuden päätös, voidaan heidän esiopetuksensa toteuttaa kaksivuotisena kokeilulain mukaisesti[34]. Kaksivuotisen esiopetuksen aikana lapsi ei voi osallistua perusopetukseen valmistavaan opetukseen[35].

Kaksivuotinen esiopetus voidaan toteuttaa kokeiluun osallistuvien kahden ikäluokan yhteisenä opetuksena. Lasten näkökulmasta asetelma tukisi oppimisen polun eheyttä ja mahdollistaisi joustavan oppimisen etenemisen taitojen ja tarpeiden mukaan ikäryhmästä riippumatta. Kahden ikäluokan ryhmässä opettaja voi myös hyödyntää kokeneempien lasten osaamista esiopetuksen käytäntöihin ohjaamisessa. Kokeilukunta kuitenkin päättää paikallisesti sopivasta tavasta muodostaa esiopetusryhmät kokeilun aikana.[36]

Kokeilukunta voi hankkia esiopetuspalvelut julkiselta tai yksityiseltä palveluiden tuottajalta[37]. Kokeilukunta vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään kokeilulainsäädännön sekä näiden opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti[38].

[22] Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020)

[23] Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 8 § 1 mom.

[24] Perusopetuslaki 10 § 1 mom. (1288/1999)

[25] Opetustoimen kelpoisuusasetus (986/1998) 7 § (ks. myös HE s. 34).

[26] Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 8 § 3 mom.

[27] Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 3 § 3 mom.

[28] Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 6 §

[29] Perusopetuslaki 35 § (1040/2014), Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 6 § 2 mom.

[30] Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 6 § 3 mom.

[31] Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 7 § 1 mom.

[32] Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 2 § 4 mom.

[33] Perusopetusasetus (852/1998) 4 §

[34] Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta ja varhaiskasvatustilain muuttamisesta, sivu 42 ja Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 2 § 3 mom.

[35] Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 2 § 4 mom.

[36] Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta ja varhaiskasvatustilain muuttamisesta, s. 41-42.

[37] Perusopetuslaki 4 § 1 mom. ja 7 § 5 mom. (628/1998)

[38] Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 8 § (ks. myös HE s. 42)

PAIKALLINEN OSUUS

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta annetun lain (1046/2020) mukaisesti opetus- ja kulttuuriministeriö on päätöksellään päättänyt kokeilutoimipaikat, joissa kokeilukunnan tulee järjestää kaksivuotista esiopetusta syksystä 2021 alkaen. Laihialla kokeilutoimipaikka

kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluun on Hulmin päiväkoti. Kaksivuotinen esiopetus annetaan Laihialla suomen kielellä.

3.3. Kaksivuotista esiopetusta ohjaavat yleiset velvoitteet

Esiopetusta ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustuslakiin sekä perusopetuslakiin ja -asetukseen ja niiden nojalla annettuihin säännöksiin ja määräyksiin sekä oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin[39].

Opetuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki[40], tasa-arvolaki[41], Euroopan ihmisoikeuksien sopimus[42] ja YK:n lapsen oikeuksien sopimus[43].

Perusopetuslain mukaan esiopetuksen tavoitteena on osaltaan tukea lasten kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja[44]. Esiopetuksella on myös sivistystehtävä ja tasa-arvoisuuden edistämisen tehtävä. Opetuksen ja kasvatuksen tarkemmista tavoitteista säädetään esiopetuksen tavoitteita käsittelevässä valtioneuvoston asetuksessa [45].

Esiopetuksessa otetaan myönteisellä tavalla huomioon lasten moninaiset kielelliset, kulttuuriset, katsomukselliset ja uskonnolliset taustat. Lasten mielipiteitä kuunnellaan ja heidän identiteettiensä kehittymistä tuetaan.

Esiopetusta koskeva lainsäädäntö korostaa huoltajien osallisuutta[46]. Huoltajilla on oikeus saada tietoa esiopetuksen tavoitteista ja toiminnasta jo ennen esiopetukseen ilmoittautumista sekä lapsensa esiopetuspäivästä esiopetuksen aikana. Huoltajien mielipiteitä ja tietoja kuullaan sekä heidän antamaansa palautetta hyödynnetään esiopetuksen kehittämisessä.

Esiopetuksessa olevalla lapsella on oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta sekä suotuisan kasvun ja oppimisen edellyttämää tukea jokaisena esiopetuksen työpäivänä[47]. Tämän oikeuden turvaamiseksi jokainen esiopetuksessa olevan lapsen kanssa työskentelevä noudattaa kokeilukunnan vahvistamaa opetussuunnitelmaa ja muita toimintaa ohjaavia normeja.

Esiopetus, opetuksessa käytettävät oppimateriaalit ja välineet sekä tarvittava oppilashuolto ovat maksuttomia[48]. Lapsille on tarjottava jokaisena esiopetuspäivänä tarkoituksenmukaisesti järjestetty, täysipainoinen, maksuton ateria, ja ruokailutilanteen on oltava ohjattu[49].

Esiopetukseen osallistuvalla lapsella on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön[50]. Turvallisuus otetaan huomioon oppimisympäristöissä ja kaikessa esiopetuksen toiminnassa. Lasten kokeman turvallisuuden perustana ovat keskinäiseen kunnioitukseen ja huolenpitoon perustuva toimintakulttuuri ja esiopetukseen soveltuvat oppimisympäristöt. Turvallisuuteen liittyviä tehtäviä käsitellään tarkemmin luvuissa 3 ja 6. Opetuksen järjestämisessä otetaan lisäksi huomioon työsuojeluun liittyvät säännökset, henkilötietoja koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat määräykset. Kaksivuotisessa esiopetuksessa voidaan tarvittaessa harkintaa käyttäen ja lasten ikäkausi huomioiden hyödyntää myös perusopetuslain mukaisia kurinpidollisia keinoja ja kasvatustieteellisiä keinoja esiopetukseen soveltuvalla tavalla[51]. Kokeilukunta laatii opetussuunnitelman yhteydessä suunnitelman kaksivuotiseen esiopetukseen soveltuvien kurinpitokeinojen ja kasvatustieteellisen käytöstä ja niihin liittyvistä menettelytavoista[52].

[39] Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013)

[40] Yhdenvertaisuuslaki (21/2004)

[41] Laki miesten ja naisten välisestä tasa-arvosta (609/1986)

[42] Euroopan ihmisoikeuksien sopimus, Valtiosopimukset (63/1999)

- [43] YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989
- [44] Perusopetuslaki (628/1998) 2 §
- [45] Valtioneuvoston asetus (422/2012) 2-4 §
- [46] Perusopetuslaki 3 § 3 mom. (628/1998)
- [47] Perusopetuslaki 30 § 1 mom. (642/2010)
- [48] Perusopetuslaki 31 § 1 mom. (477/2003) ja Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 9 § 4 mom.
- [49] Perusopetuslaki (628/1998) 31 § 2 mom.
- [50] Perusopetuslaki 29 § 1 mom. (1267/2013)
- [51] Perusopetuslaki 35 a § (1267/2013) sekä 36 ja 36 a § (477/2003 ja 1267/2013)
- [52] Perusopetuslaki 29 § 3 mom. (1267/2013)

3.4. Arvoperusta

Kaksivuotinen esiopetus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvoisesta merkityksestä. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi yksilönä ja yhteisönsä jäsenenä. Lapsilla on oikeus oppia sekä rakentaa käsitystään itsestään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti.

Lapsilla on oikeus oppia leikkien ja iloita oppimastaan. Lasten aikaisemmat kokemukset ja taidot ovat osa heidän oppimisen polkuaan. Lasten yksilöllisyyttä sekä monenlaisia tapoja toimia ja oppia arvostetaan. Lasten käsityksiä ja mielipiteitä pidetään tärkeinä, ja he osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen sekä edellytystensä mukaan toiminnan suunnitteluun ja arviointiin. Lapsia rohkaistaan yhdessä tekemiseen ja yhteisöllisyyteen.

Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen ja huolenpitoon. Kannustava palaute ja oikeudenmukainen kohtelu kuuluvat hyvään esiopetukseen. Lapsilla on oikeus ilmaista itseään ja ajatuksiaan, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita. Esiopetus tukee lasten kykyä ymmärtää arvoja, noudattaa terveellisiä elämäntapoja sekä kehittää tunteita ja kauneudentajuun.

Esiopetus toimintaympäristönä tukee lasten yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoisuutta. Esiopetus edistää lasten mahdollisuuksia kehittää kykyjään ja tehdä valintoja ilman sukupuolesta, syntyperästä, kulttuuritaustasta tai muusta henkilöön liittyvästä ominaisuudesta johtuvia ennakkoodotuksia ja rajoituksia[53].

Esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien yhteistyö auttaa turvaamaan lasten hyvinvointia. Esiopetuksen henkilöstön avoin ja kunnioittava suhtautuminen monimuotoisiin perheisiin ja perheiden monenlaisiin kieliin, kulttuureihin, katsomuksiin, uskontoihin, perinteisiin ja kasvatuskäsityksiin on rakentavan vuorovaikutuksen ja opetuksen perusta[54].

Esiopetuksessa noudatetaan kestävän elämäntavan periaatteita ja otetaan huomioon sen eri ulottuvuudet: sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen. Esiopetuksessa arvostetaan sivistystä, mikä ilmenee tavassa suhtautua itseän, muihin ihmisiin, ympäristöön ja tietoon sekä tavassa ja tahdossa toimia oikein. Kiusaamista, rasismia tai väkivaltaa ei hyväksytä missään muodossa.

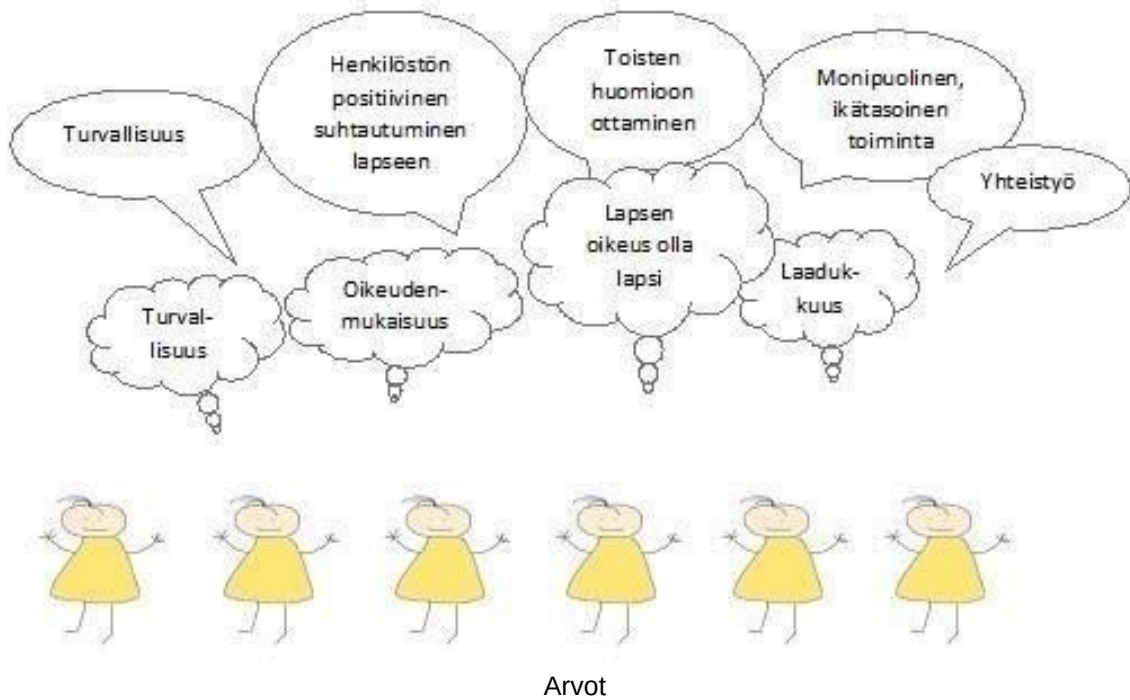
Opetus on lapsia puoluepoliittisesti, uskonnollisesti ja katsomuksellisesti sitouttamaton. Esiopetusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana.

- [53] Yhdenvertaisuuslaki 6 § 1 mom. (21/2004)
- [54] Valtioneuvoston asetus (422/2012) 2 §

PAIKALLINEN OSUUS

Laihialla varhaiskasvattajat sitoutuvat valtakunnallisen kaksivuotisen esiopetuksen perusteissa mainittuihin arvoihin. Näiden arvojen lisäksi Laihian esiopetuksen arvopohja muodostuu kasvattajien arvojen lisäksi huoltajien tärkeinä pitämistä arvoista. Arvoista turvallisuus on molemmille tärkeää; lapsella on oikeus psyykkiseen ja fyysiseen turvallisuuteen vuorovaikutussuhteissaan ja varhaiskasvatusympäristössään. Laihian kaksivuotisessa esiopetuksessa pyritään järjestämään tutut ja pysyvät ihmissuhteet mahdollisuuksien mukaan. Lisäksi lapsilla on oikeus kuuntelemaan ja läsnäolevaan aikuiseen. Näin lapselle muodostuu tunne, että hänestä välitetään ja hänet huomioidaan yksilönä. Oikeudenmukaisuus näkyy toisten kunnioittamisena ja arvostamisena sekä lasten tasapuolisena kohteluna. Tärkeää on myös, että kasvattajat suhtautuvat lapsiin positiivisesti, tukevat lasten itsetunnon muodostumista sekä kannustavat lapsia. Esiopetuksessa lapsella tulee olla oikeus olla lapsi. Hänellä tulee olla mahdollisuus kasvaa, kehittyä, leikkiä ja oppia omista yksilöllistä lähtökohdistaan yhteisön jäsenenä. Kaksivuotisen esiopetuksen tehtävänä on tarjota lapsille monipuolista, virikkeellistä, lapsen ikätasolle sopivaa toimintaa. Kasvattajien tulee myös havaita lapsen mahdolliset tuen tarpeet. Laadukkaana esiopetuksen pohjana on huoltajien ja varhaiskasvattajien välinen yhteistyö, jonka tulee olla avointa ja rehellistä. Yhteistyön tavoitteena on lapsen etu.

LAIHIAN VARHAISKASVATUKSEN ARVOJA

Arvot

3.5. Oppimiskäsitys

Kaksivuotinen esiopetus perustuu oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset omaksuvat uusia tietoja ja taitoja vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja lähiympäristön kanssa. Oppiminen on kokonaisvaltaista ja sitä tapahtuu kaikkialla. Siinä yhdistyvät tiedot, taidot, toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset, kieli ja ajattelu. Oppimiskäsitys pohjautuu näkemykseen lapsesta aktiivisena toimijana. Olennaista oppimisessa on lasten oma toiminta ja luottamus omiin mahdollisuuksiinsa oppijana. Lisäksi lasten tahdolla ja kehittyvällä taidolla toimia yhdessä

on merkitystä oppimiselle. Lapset oppivat esiopetuksessa leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa. Myönteiset tunnekokemukset, ilo ja uutta luova toiminta edistävät oppimista ja innostavat kehittämään omaa osaamista.

Oppimisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen aiemmat kokemukset ja hänen osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla tiedoilla ja taidoilla on yhteys lasten arkeen ja kokemusmaailmaan. Lapset opettelevat esiopetuksessa toimimaan yhteistyössä muiden kanssa ja asettamaan tavoitteita omalle ja yhteiselle toiminnalle. Lapsia kuunnellaan, kuullaan ja heidän kanssaan keskustellaan sekä ohjataan heitä ottamaan huomioon toiset. Näin lapsille syntyy kokemus ryhmän ja yhteisön jäsenyydestä. Vertaisryhmä ja kokemus yhteisöön kuulumisesta ovat lapsen oppimisen ja osallisuuden kannalta keskeisiä. Tavoitteena on, että sopivasti haastava toiminta sekä uusien tietojen ja taitojen oppiminen herättää lapsissa halun oppia lisää.

Leikki on lasten oppimiselle merkityksellistä. Se on lasta motivoivaa ja iloa tuottavaa toimintaa, jossa lapset samalla oppivat monia taitoja ja omaksuvat tietoa. Esiopetuksessa tulee ymmärtää leikin itseisarvo lapselle sekä sen pedagoginen merkitys oppimisessa ja lasten kokonaisvaltaisessa kehityksessä ja hyvinvoinnissa.

LAIHIAN PAIKALLINEN OSUUS

Laihian kaksivuotisen esiopetuksen suunnitelmassa huomioidaan lasten oppimiskäsitys yllä olevan Opetushallituksen kuvauksen mukaisesti. Lapsen oppiminen on kokonaisvaltaista, jolle pohjan luovat turvallisuuden tunne ja positiiviset kokemukset. Onnistumisen ilo, myönteiset kokemukset ja positiivinen palaute edesauttavat oppimista. Oppimista tapahtuu jatkuvasti niin arjen rutiinien ja toistojen kautta, kuin monipuolisessa ja virikkeellisessä toiminnassakin vuorovaikutuksessa ympäristön ja muiden ihmisten kanssa. Oppimisessa hyödynnetään lasten mielenkiinnon kohteita. Näitä pohditaan, ihmetellään ja tutkitaan yhdessä. Lasten tekemiä aloitteita kehitellään yhdessä eteenpäin.

Kaksivuotisen esiopetuksen suunnitelman perusteiden mukainen käsitys oppimisesta ottaa huomioon Lev Vygotskin teorian lähikehityksen vyöhykkeestä. Lähikehityksen vyöhyke jää yksilön nykyisen taito- ja tietotason ja hänelle mahdollisen potentiaalisen kehitystason väliin. Kun yksilö toimii yhdessä häntä kehittyneemmän ohjaajan kanssa, hän pystyy suoriutumaan tehtävistä korkeammalla tasolla, kuin hänen on mahdollista toimiessaan yksin. Yksilö pystyy lähikehityksen vyöhykkeellä toimiessaan esimerkiksi ratkaisemaan monimutkaisempia ongelmia, kuin nykyisen taito- ja tietotason perusteella voitaisiin olettaa. Yksi erittäin yleinen esimerkki potentiaalisen tason saavuttamisesta on se, kun vanhempi opettaa lastansa ajamaan polkupyörällä ilman apurattaita. Lapsen lähikehityksen vyöhyke tarkoittaa esiopetuksen arjessa sitä, että kasvattajien tulee tunnistaa kunkin lapsen yksilöllinen kehitysvaihe sekä tarjota sopivan haastavaa tekemistä sekä suunnitella oppimisympäristöt lasten kehitystasolle sopiviksi. Lapset nähdään siis aktiivisina toimijoina, jotka osaavat asettaa tavoitteita ja suunnitella toimintaansa. Kasvattajien tehtävänä on auttaa ja tukea heitä tässä.

3.6. Laaja-alainen osaaminen

Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja tilanteen edellyttämällä tavalla. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Se vahvistuu vähitellen oppimisen polun aikana eri tiedon- ja taidonaloihin liittyvässä opiskelussa sekä arjen toiminnassa ja vuorovaikutuksessa. Laaja-alaisen osaamisen tarve korostuu ympäröivän maailman muuttuessa. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu ja työn teko sekä kansalaisena toimiminen edellyttävät nyt ja tulevaisuudessa laaja-alaista, tiedonalarajat ylittävää ja yhdistävää osaamista.

Laaja-alaisen osaamisen kehittäminen otetaan huomioon kaikessa kaksivuotisen esiopetuksen toiminnassa: toimintakulttuuria ja oppimisympäristöjä kehitettäessä sekä kasvatus- ja opetustyössä.

Laaja-alaisen osaamisen kehittämisen tehtävä kulkee jatkumona varhaiskasvatussuunnitelman perusteista esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteisiin. Tehtävän toteutuminen edellyttää suunnitelmallista työskentelyä ja tavoitteiden toteutumisen arviointia sekä varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen yhteistyötä.

Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Se tukee heidän valmiuttaan suuntautua elinikäisen oppimisen polulle ja luo pohjaa kestävästä elämäntavan omaksumiselle.

Lasten laaja-alaisen osaamisen kehittämiseen vaikuttaa opeteltavia tietosisältöjä enemmän se, miten esiopetuksessa työskennellään, millaisiksi oppimisympäristöt rakennetaan sekä miten lasten oppimista ja hyvinvointia tuetaan.

Näissä perusteissa kuvataan kuusi toisiinsa liittyvää laaja-alaisen osaamisen osa-alueita:

- ajattelu ja oppiminen
- kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu
- itsestä huolehtiminen ja arjen taidot
- monilukutaito
- tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen
- osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävä elämäntapa.

Alla kuvataan lyhyesti laaja-alaisen osaamisen osa-alueet ja kaksivuotisen esiopetuksen tehtävä kullakin osa-alueella. Lisäksi mainitaan esimerkkejä siitä, miten laaja-alaisen osaamisen kehittämistä voidaan esiopetuksessa tukea. Esiopetuksen pedagogista toteuttamista kuvataan tarkemmin luvussa neljä (Opetuksen tavoitteet ja pedagoginen toteuttaminen kaksivuotisessa esiopetuksessa). Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet on otettu huomioon myös oppimisen alueiden määrittelyssä (luku 4.4 Oppimisen alueet kaksivuotisessa esiopetuksessa).

Ajattelu ja oppiminen

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon määrä ja sen nopea uudistuminen edellyttävät taitoja uuden omaksumiseen sekä oman oppimisen ohjaamiseen. Tiedon jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua. Esiopetuksen tehtävä on rohkaista ja auttaa lapsia kehittämään ajattelun ja oppimisen taitojaan sekä vahvistaa heidän luottamustaan omaan osaamiseensa.

Lasten muistin ja mielikuvituksen kehittymistä tuetaan esimerkiksi lorujen, musisoinnin ja draamatoiminnan avulla. Leikin, pelien ja erilaisten ongelmanratkaisu- ja tutkimustehtävien käyttö tarjoaa lapsille elämyksiä sekä oivaltamisen ja uuden löytämisen iloa. Monipuolinen liikkuminen ja havaintomotoriset harjoitukset tukevat lasten oppimista. Lapsia kannustetaan kokeilemaan ja opettelemaan myös heille vaativia asioita. Heitä ohjataan katsomaan asioita monesta näkökulmasta, kysymään ja kyseenalaistamaan. Heitä rohkaistaan iloitsemaan onnistumisista ja kannustamaan toisia sekä samalla olemaan lannistumatta epäonnistumisista. Toimintaa dokumentoidaan, siitä keskustellaan, ja sen onnistumista pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla autetaan lapsia havaitsemaan edistymistään ja oppimistaan.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys yksilön toimintakyvylle ja hyvinvoinnille kulttuurisesti, kielellisesti ja katsomuksellisesti moninaisessa maailmassa. Taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä sekä kyky reflektoida omia arvoja ja asenteita kuuluu hyvään vuorovaikutukseen ja kulttuuriseen osaamiseen. Myönteisten ihmissuhteiden luominen ja ongelmatilanteiden rakentava ratkaiseminen edellyttävät yhteistyötaitoja. Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys identiteetille, toimintakyvylle ja hyvinvoinnille. Toimiva vuorovaikutus erilaisista kulttuuri- ja katsomustaustoista tulevien ihmisten kanssa edellyttää oman ja muiden kulttuurin ja katsomuksellisen taustan ymmärtämistä ja kunnioittamista. Esiopetuksen tehtävä on tarjota

lapsille mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja turvallisesti vertaisryhmän ja lähiyhteisön aikuisten kanssa.

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin ja toimimaan heidän kanssaan. Juhlat, leikit ja yhteistyöhön perustuva toiminta luovat mahdollisuuksia harjoitella käyttäytymistä eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lapsia kohdellaan arvostavasti ja heitä ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Lasten kanssa tutustutaan lähiympäristöön ja sen kulttuuriseen moninaisuuteen. Lapsia ohjataan arvostamaan oman ja toisten perheiden perinteitä ja tapoja. Lasten kielitietoisuuden kehittymistä tuetaan ja heitä rohkaistaan ilmaisemaan itseään eri keinoin.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Itsestä huolehtiminen, terveyteen ja turvallisuuteen sekä arjen teknologian hallintaan liittyvät taidot ovat tärkeitä kaikille. Kyse on yksilön hyvinvoinnista sekä kestävään elämäntapaan sitoutumisesta. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävä elämäntavan mukaisia valintoja. Esiopetuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Esiopetuksessa lapsia ohjataan edellytystensä mukaan huolehtimaan itsestään, toisista, omista tavaroista ja yhteisestä ympäristöstä. Opetuksessa ja yhteistyössä huoltajien kanssa käsitellään lasten arkielämän rytmiä sekä ruokailun, levon ja mielen hyvinvoinnin merkitystä. Erityisesti kiinnitetään huomiota monipuoliseen ja riittävään liikuntaan lasten hyvinvoinnin ja oppimisen edellytyksenä. Lasten kanssa pohditaan heidän hyvää oloaan edistäviä ja haittaavia tekijöitä.

Lapsia autetaan tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelystä. Lasten tunnetaidot vahvistuvat, kun heidän kanssaan opetellaan havaitsemaan, tiedostamaan ja nimeämään tunteita. Lapsia ohjataan kunnioittamaan ja suojelemaan omaa ja toisten kehoa. Heitä ohjataan myös pyytämään ja hakemaan apua tarvittaessa. Lapsia ohjataan toimimaan vastuullisesti ja turvallisesti esiopetuksen oppimisympäristöissä, kuten luonnossa ja lähiliikenteessä. Lasten kanssa kokeillaan teknologisia ratkaisuja ja harjoitellaan laitteiden ja välineiden turvallista käyttöä.

Monilukutaito

Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Se liittyy kiinteästi ajattelun ja viestinnän taitoihin ja kykyyn hankkia, muokata, tuottaa, esittää, arvioida ja arvottaa tietoa erilaisissa ympäristöissä ja tilanteissa. Tietoa voidaan tuottaa ja esittää sanallisten, kuvallisten, numeeristen tai muiden symbolijärjestelmien tai näiden yhdistelmien avulla. Monilukutaidon perustana on laaja tekstikäsitelmä, jonka mukaan erilaiset tekstit voivat olla muun muassa kirjoitetussa, puhutussa, audiovisuaalisessa tai digitaalisessa muodossa. Siihen sisältyy erilaisia lukutaitoja kuten kuvanlukutaito, numeerinen lukutaito, medialukutaito ja peruslukutaito. Monilukutaidon eri osa-alueet ovat yksilön, ihmisten keskinäisen vuorovaikutuksen, yhteiskunnan, kansalaisuuden ja työelämän näkökulmasta keskeisiä perustaitoja. Monilukutaidon kehittyminen luo perustaa muulle oppimiselle ja opiskelulle. Monilukutaidon kehittyminen alkaa jo varhaislapsuudessa ja jatkuu koko elämän ajan. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten monilukutaidon kehittymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Lapsia kannustetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan erilaisia viestejä erilaisissa ympäristöissä. Niiden avulla opetellaan ilmaisua ja vuorovaikutusta ja niiden herättämiin ajatuksiin ja tunteisiin eläydytään yhdessä. Lasten kuvanlukutaidon, kirjoittamisen, lukemisen ja numeerisen lukutaidon sekä medialukutaidon kehittymistä tuetaan. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja, kuten elokuvia, leikkiloruja ja musiikkia. Lasten osallisuus vahvistuu monilukutaidon kehittymisen myötä. Samalla lasten maailma avautuu, jäsentyy ja saa uusia merkityksiä.

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen on tärkeä kansalaistaito. Sitä tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Se on osa monilukutaitoa sekä media- ja opiskelutaitoja, joita tarvitaan opiskelussa ja työelämässä. Esiopetuksen tehtävä on kotien rinnalla edistää lasten tieto- ja viestintäteknologista osaamista.

Lasten kanssa tutkitaan ja havainnoidaan tieto- ja viestintäteknologian roolia arkielämässä sekä tutustutaan erilaisiin digitaalisiin välineisiin, sovelluksiin ja peleihin. Tieto- ja viestintäteknologian avulla tuetaan lasten vuorovaikutustaitoja, oppimisen taitoja sekä vähitellen kehittyvää kirjoitus- ja lukutaitoa. Mahdollisuudet kokeilla ja tuottaa sisältöjä itse ja yhdessä muiden lasten kanssa käyttäen apuna tieto- ja viestintäteknologiaa edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja. Ohjelmoinnin periaatteisiin tutustuminen luo ymmärrystä digitaalisten sovellusten kehittämisestä ja vahvistaa lasten loogista ajattelua. Lapsia ohjataan tieto- ja viestintäteknologian turvalliseen ja ergonomiseen käyttöön.

Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävä elämäntapa

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustaa demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämäänsä vaikuttavissa asioissa[55]. Esiopetuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten vähitellen kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja ja kestävä elämäntavan omaksumista.

Esiopetuksen toimintaa suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan yhdessä lasten, esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien kanssa. Kun lapset ovat mukana vaikuttamassa, he oppivat samalla hahmottamaan yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja yhdessä toisten lasten ja aikuisten kanssa toimiminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapsia kannustetaan auttamaan toisia ja pyytämään tarvittaessa apua. Lasten on tärkeä saada kokea ja tietää, että he lapsina ovat oikeutettuja aikuisten apuun ja suojeluun.

Esiopetuksessa lasten kanssa tutustutaan luontoon. Myönteiset kokemukset ja elämykset lähiympäristöstä ja siihen kohdistuvasta huolenpidosta vahvistavat luontosuhdetta. Samalla lapset oppivat hahmottamaan ympäristövastuullista toimintaa. Arjessa yhdessä tehdyt vastuulliset valinnat ja ratkaisut vahvistavat lasten osallisuutta ja opettavat kestävä elämäntapaa.

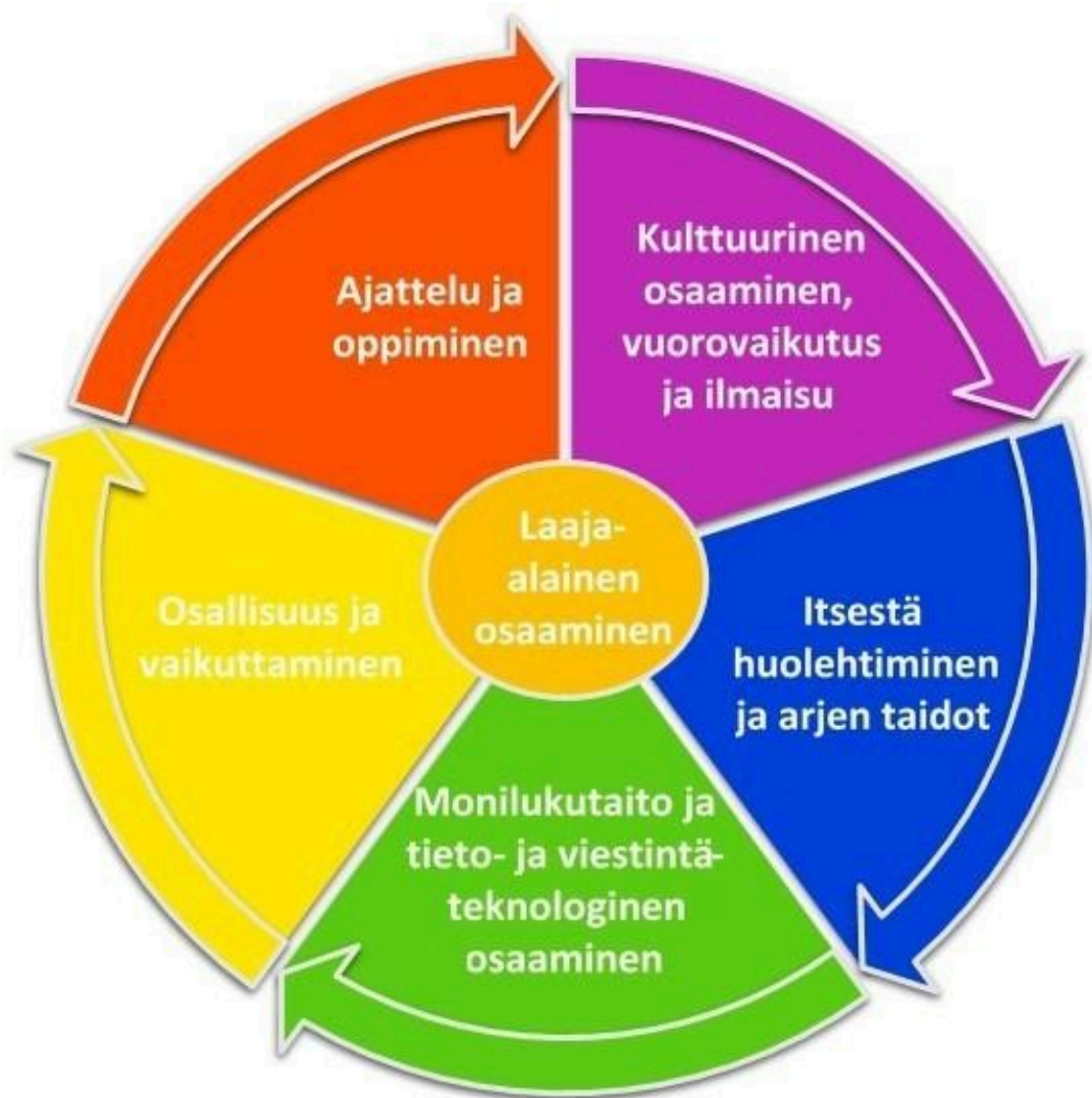
[55] YK:n yleissopimus lastenoikeuksista 1989

LAIHIAN PAIKALLINEN OSUUS

Laaja-alaisen osaaminen koostuu kuudesta eri osa-alueesta. Jokainen osa-alue pitää sisällään tavoitteet, joihin esiopetuksen toiminnassa pyritään. **Tavoitteet asetetaan esiopetuksen toiminnalle, pedagogisille järjestelyille sekä oppimisympäristölle, ei siis lapselle.** Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet haastavat arvioimaan kasvattajien omaa toimintaa sekä esiopetuksen tehtävää ja tavoitteita. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet yhdessä oppimisen alueiden kanssa ohjaavat kasvattajia monipuolisen pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa yhdessä lasten kanssa. Myöhemmin kuvattavien oppimisen alueiden tehtävänä on edistää lasten laaja-alaista osaamista.

Esiopetukseen tulee luoda oppimisympäristö, joka tukee lasten kehittymistä, hyvinvointia ja oppimista sekä pyrkii yhdistämään eri tiedon- ja taidonalat. Esiopetuksessa lapsille luodaan mahdollisuus oppia hahmottamaan kokonaisuuksia, pohtimaan asioita eri näkökulmista, tekemään johtopäätöksiä sekä edistetään yhteistyö- ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä. Varhaiskasvatuksessa luodaan pohjaa elinikäiselle oppimiselle.

Seuraavissa alaluvuissa on kuvattu laaja-alaisen osaamisen osa-alueiden toteuttamista Laihian kaksivuotisessa esiopetuksessa.

Laaja-alainen

Ajattelu ja oppiminen

Laihialla esiopetuksen henkilöstö havainnoi lapsen toimintaa. Havainnoimalla saadaan tietoa lapsen kokemuksista, osaamisen ja ajattelun kehitysvaiheista sekä lapsen oppimistyylistä. Havaintojen pohjalta voidaan suunnitella ja toteuttaa riittävän haastavaa sekä lapsen ajattelua ja oppimista kehittävää toimintaa lasten mielenkiinnon kohteet, ideat ja tarpeet huomioiden. Kasvattajien tehtävä on luoda esiopetuksessa sellainen oppimisympäristö, joka innostaa ja kannustaa oppimaan. Kasvattajien herkkyys kuunnella lasta luo pohjaa kannustavalle ja innostavalle oppimisympäristölle. Oleellista on myös huomioida leikin merkitys uuden oppimiselle ja ajattelun kehittymiselle.

Laihialla kaksivuotisessa esiopetuksessa lasten **ajattelua ja oppimista** vahvistetaan mm. seuraavin keinoin:

- Annetaan lapselle lupa kysyä, ihmetellä, kyseenalaistaa, aikuiset kannustavat lasta siihen
- Arvostetaan ja kannustetaan lasta; "harjoitus tekee mestarin", "yritetään uudelleen"
- Lapsella on oikeus monipuolisiin kokemuksiin leikissä ja toiminnassa
- Aikuiset ovat läsnä havainnoiden ja osallistuen lasten leikkeihin ja kiinnostuksen kohteisiin
- Projektiluonteinen työskentely, suuremmat kokonaisuudet, tutkiminen, lapsista lähtevät kiinnostuksen aiheet, liikunnallisuus osaksi varhaiskasvatuksen päivää
- Leikin kautta oppiminen ikätaso huomioon ottaen
- Pienryhmät antavat enemmän rauhallista aikaa ajattelulle, keskittymiselle ja mielekkäille oppimismahdollisuuksille

- Erilaisten kirjojen ja pelien avulla
- Jatkuva dokumentointi auttaa kasvattajia ja huoltajia havainnoimaan lapsen ajattelua ja oppimista
- Kootaan kasvunkansio, jonka avulla myös lapset voivat tutkia, havainnoida ja arvioida omaa ajatteluaan ja oppimistaan

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Lapset kasvavat maailmaan, joka on kulttuurisesti, kielellisesti, uskonnollisesti ja katsomuksellisesti moninainen. Kasvattajien omilla asenteilla ja arvoilla on suuri merkitys, joten heidän on tunnistettava omat kulttuuriset arvonsa ja uskomuksensa sekä ymmärrettävä oman suhtautumisensa merkitys. Omasta ja muista kulttuureista tulee kertoa realistisesti ilman stereotyyppioita tai negatiivisten tunteiden herättämistä. Kasvattajien tulee ymmärtää ja hyväksyä erilaisten kulttuuristen arvojen ja käyttäytymisnormien väliset erot. Esiopetuksessa luodaan oppimisympäristö, jossa jokaista kuunnellaan ja jokaisen kulttuuritaustaa arvostetaan. Omaan paikalliskulttuuriin tutustutaan.

Perustan vuorovaikutuksen ja ilmaisun harjoittelulle luo turvallinen ja avoin vuorovaikutus lasten kesken sekä lasten ja kasvattajien välillä. Lapselle tulee vahvistua käsitys, että häntä kuunnellaan ja hänen asiaansa pidetään tärkeänä. Lapsia rohkaistaan vuorovaikutukseen ja ilmaisemaan itseään sekä esiintymään omassa ryhmässään ja erilaisissa tilaisuuksissa (ryhmien yhteiset tilaisuudet, vierailut, juhlat).

Taito olla vuorovaikutuksessa tai ilmaista itseään edellyttävät sosiaalisia taitoja. Sosiaalisten taitojen osataitoja ovat mm. kyky tunnistaa ja ymmärtää omia sekä toisten ihmisten tunteita, asettua toisten ihmisten asemaan ja ottaa heidät huomioon, toimia vuorotellen ja yhteistyössä sekä tehdä kompromisseja. Lapset tarvitsevat tukea ja ohjausta sosiaalisten taitojen harjoittelussa ja oppimisessa. Varhaiskasvatuksessa tuleekin opettaa lapsille sosiaalisia taitoja useissa arjen tilanteissa toistuvasti, pelkkä ryhmässä oleminen ei riitä. Sosiaalisia taitoja voi opettaa mm. opettamalla empatiaa, opettamalla leikkitaitoja, roolileikkien ja mallittamisen avulla, luomalla ryhmään hyvä ryhmähenki, kuvien käyttäminen tilanteiden tukena.

Laihialla kaksivuotisessa esiopetuksessa lasten kulttuurista osaamista, vuorovaikutusta ja ilmaisua

vahvistetaan mm. seuraavin keinoin:

- Kasvattajien myönteinen suhtautuminen kulttuuriseen moninaisuuteen
- Tutustutaan avoimin mielin ja arvostavasti oman ryhmän eri kulttuureihin ja kieliin
- Tutustutaan suomalaiseen kulttuuriin, huomioidaan siihen liittyvät juhlat ja juhlapäivät, kuten pääsiäinen, jouluku. Mikäli ryhmän lapsilla on muita tärkeitä juhlia omassa kulttuurissaan, otetaan myös ne huomioon
- Tutustutaan laihialaiseen kulttuuriin ja lähiympäristöön (nuukuus, murre, luonto): tarinoiden, kuvien, esineiden, tapojen ja musiikin avulla ja mahdollisuuksien mukaan osallistutaan Laihian päivään, Laihian markkinoille sekä muihin tapahtumiin
- Käytetään hyödyksi mahdollisuuksien mukaan kunnan eri palveluita: kirjasto, Santeri Alkion kotitalo ja pihamaa, Laihian kotiseutu- ja nuukuuseumuseo, Hulmin puisto ja vanha kasarmialue, nuorisoseurat ja nuorisoseuramuseo, Laihian kirkko ja kirkkomuseo
- Perehdytään lapsen omaan kulttuuriin, kotiseutuun, elämäntapoihin, historiaan ja yhteiskuntaan kulloisenkin lapsiryhmän koostumuksen mukaan: esim. juhlien, erilaisten leikkien ja pelien avulla, mutta myös arjen tilanteissa, kuten ruokailuissa
- Perheiden erilaiset uskonnot ja elämäntapomallit huomioidaan toiminnassa
- Lapsella on oikeus tutustua, suunnitella, toteuttaa, kokea ja arvioida eri leikkejä, musiikkia, kirjallisuutta, taidetta ja esiintymisen eri muotoja
- Rohkaistaan lasta kertomaan ja ilmaisemaan itseään
- Toisten kunnioittaminen, erilaisuuden kunnioittaminen, syrjintäkielto
- Kasvattaja toimii vuorovaikutuksen mallina sekä harjoittelee lasten kanssa toisen asemaan asettumista ja ristiriitatilanteiden selvittämistä lapsen ikätason mukaan
- Sosiaalisten taitojen vahvistaminen

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Lapsen omatoimisuudella tarkoitetaan lapsen selviytymistä itse arjen tilanteista kuten pukemisesta, riisumisesta, vessakäynneistä sekä syömisestä. *Kaksivuotisessa esiopetuksessa lapset voivat olla vielä hyvin eri vaiheessa ja omatoimisuuden harjoittelun tuleekin tapahtua kehitystaso huomioiden, siten ettei lapselta vaadita liikaa.* Päivien aikana lapsella on oikeus rauhoittumiseen, monipuoliseen ruokaan, liikuntaan, leikkiin ja ulkoiluun päivärytmin mukaisesti.

Huoltajille tehdyn kyselyn perusteella he arvostavat sitä, että varhaiskasvatuksessa tarjotaan terveellistä ruokaa ja että lapsilla on mahdollisuus liikuntaan päivien aikana. Huoltajat kokevat tärkeänä myös sen, että lasten kanssa opetellaan kierrätystä.

Laihialla lasten **itsestä huolehtimista ja arjen taitoja** vahvistetaan mm. seuraavin keinoin:

- Edistetään kestävään elämäntapaan kuuluvia ruoka-, kulutus- ja puhtaustottumuksia
- Kannustetaan lapsia omatoimisuuteen ja itsenäistymiseen ikätason mukaisesti
- Laajennetaan lapsen tunnesanavarastoa ja opetetaan nimeämään tunteita
- Harjoitellaan tunteiden tunnistamista, autetaan tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä
- Opetetaan lasta tunnistamaan muiden tunteita
- Rohkaistaan ja ohjataan ratkaisemaan ristiriitatilanteita keskustelemalla
- Turvallisuustaidot eri ympäristöissä ja tilanteissa esim. liikenneturvallisuus ja pelastussuunnitelma
- Ehkäistään kiusaamista

Monilukutaito

Monilukutaito tarkoittaa erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Monilukutaito tarkoittaa sitä, että osaa yhdistää tiedon palaset kokonaisuuksiksi. Lisäksi se tarkoittaa taitoa tulkita ja arvioida tietoa sekä tuottaa sitä. Monilukutaito sisältää erilaisia lukutaitoja, kuten kuvallukutaidon, peruslukutaidon, numeerisen lukutaidon ja medialukutaidon. Monilukutaidon kehittyminen on tärkeä perusta ajattelun ja oppimisen taitoihin koko elämän varrelle. Monilukutaito lähtee varhaiskasvatuksessa yksinkertaisista asioista, kuten kirjojen lukemisesta, kuvien katsomisesta tai ympäristön tutkimisesta. Tieto- ja viestintäteknologian tarkoituksena on tukea varhaiskasvatuksen pedagogista työtä. Lisäksi sen avulla lasten omat ideat ja ajatukset saadaan helpommin näkyviksi. Opetuksellisten pelien avulla voidaan tukea lasten oppimista. Tieto- ja viestintäteknologian avulla kasvattajat voivat havainnoida lasten oppimisprosesseja tarkemmin ja kehittää omaa pedagogista osaamistaan. Lisäksi tieto- ja viestintäteknologian avulla voidaan dokumentoida varhaiskasvatuksen arkea ja tuoda sitä enemmän näkyväksi myös huoltajille. Monilukutaito sekä tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen edistävät tasa-arvoa elämässä ja ovat tärkeitä tulevaisuuden kansalaistaitoja. Tieto- ja viestintäteknologian käyttäminen edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä oppimisympäristöjen, työtapojen sekä toimintakulttuurin kehittämistä.

Laihialla varhaiskasvatuksessa lasten **monilukutaitoa ja tieto- ja viestintäteknologista osaamista** vahvistetaan mm. seuraavin keinoin:

- Kasvattajat antavat mallia lapsille monilukutaidon ja tieto- ja viestintäteknologian taitojen oppimiseen
- Annetaan lapsille mahdollisuus tutustua tieto- ja viestintäteknologisiin välineisiin, sovelluksiin ja peleihin lasten ikä sekä saatavilla oleva laitekanta huomioon ottaen
- Annetaan lapsille mahdollisuus tutustua kirjoihin, lehtiin ja muihin painettuihin teoksiin lasten ikä huomioiden
- Annetaan lapsille mahdollisuus tuottaa itse materiaalia (esimerkiksi sadutus, kuvien ottaminen)
- Nimetään asioita ja esineitä sekä opetellaan erilaisia käsitteitä yhdessä lasten kanssa
- Käytetään arjessa kuvia, esineitä, viittomia, rytmityksiä ja näiden yhdistämistä kielen ja vuorovaikutuksen tukena
- Tutustutaan erilaisiin viesteihin äänien, kuvien, satujen, elokuvien kautta
- Innostetaan lapsia tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan viestejä erilaisissa ympäristöissä

- Hyödynnetään digitaalista dokumentointia leikeissä, tutkimisessa, liikkumisessa sekä taiteellisessa kokemisessa ja tuottamisessa
- Opetellaan mediakriittisyyttä (esim. ikärajat, mediasta saadun tiedon luotettavuus)
- Opetetaan monipuolista, turvallista sekä eettistä TVT :n (tieto- ja viestintäteknologian) käyttöä

Osallisuus ja vaikuttaminen

YK: n ihmisoikeussopimuksen myötä lapsilla on oikeus vapaasti vastaanottaa tietoa ja ilmaista mielipiteensä sekä oikeus olla yhteydessä toisiinsa ajaakseen itselleen tärkeitä asioita. Lapsilla on siis oikeus osallistumiseen ja osallisuuteen. Lapsen oikeuksien sopimus edellyttää, että lapsille turvataan mahdollisuus osallistua heidän elämäänsä ja elämänpiirinsä vaikuttaviin päätöksiin kehitystaso ja ikä huomioiden.

Osallistuminen tarkoittaa lapsen oikeutta osallistua ja vaikuttaa jokapäiväiseen toimintaan. Tämä tarkoittaa, että lapsen tulee saada kokea hyväksyntää ja kunnioitusta omana persoonanaan. On tärkeää, että lapsi oppii ilmaisemaan ajatuksiaan ja ideoitaan ja sitä kautta pääsee aktiivisesti vaikuttamaan asioihin erilaisten yhteistyömuotojen ja päätöksentekotapojen kautta. Tulemalla kuulluksi, lapsi motivoituu ja kokee itsensä tärkeäksi. Tätä kautta hänelle kehittyy myönteinen kuva itsestään. Osallistuessaan lapsi oppii näkemään itsensä yhteisön jäsenenä, jolla on merkittävä ja mielekäs rooli. Osallistumisen kokemus estää ulkopuolisuuden tunnetta ja turhautumista.

Jotta kasvattajat pystyvät tarjoamaan lapselle toimintaa, joka vastaa lapsen taitoihin ja tietoihin sekä kehitysvaiheeseen, heidän tulee olla tietoisia lapsen ajattelusta, kiinnostuksen kohteista sekä siitä, miten lapsi käyttäytyy sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Toiminta, joka on lapselle merkityksellistä ja lähtee lapsen omista kokemuksista, tukee oppimismotivaatiota, sitoutumista ja positiivista asennetta oppimista kohtaan. Jotta lasten ajatukset ja mielenkiinnon kohteet tulevat osaksi varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa, edellyttää se kasvattajien herkkyyttä kuunnella lapsia sekä taitoa tarttua heidän ideoihinsa ja työstää niitä yhdessä.

Osallisuus ei tarkoita yksittäisen lapsen toiveiden mukaan toimimista, vaan osallisuuteen kuuluu myös taito huomioida muut. Osallisuudessa on kyse kaikkien ryhmän jäsenten näkemysten huomioimisesta sekä yhteisen, kaikkia tyydyttävän ratkaisun löytymisestä.

Laihialla varhaiskasvatuksessa **lasten osallistumista ja vaikuttamista ja kestävä elämäntapaa** vahvistetaan mm. seuraavin keinoin:

- Lämmin ja välittävä ilmapiiri, kaikki tulevat kuulluiksi (kasvattajan sensitiivisyys, lapsi tärkeä sellaisena kuin on)
- Kasvattajien tehtävä on ottaa tasapuolisesti huomioon lasten ideoita ja aloitteita ryhmän toimintaa suunniteltaessa
- Pienryhmätoiminta – rauhallisempi tilanne - kaikkien ääni paremmin kuuluviin
- Lasten varhaiskasvatuksen- ja kokeilutoiminnan suunnitelmat perustana toiminnan suunnittelulle; huoltajien ja lasten mahdollisuus tuoda esiin toiveita ja ideoita
- Lasten vasuista koottu ryhmävarhaiskasvatussuunnitelma perustana toiminnalle
- Kannustetaan auttamaan ja kuuntelemaan toisia
- Yhteisiä sääntöjä ja sopimuksia pohditaan ja otetaan käyttöön

4. Kasvua ja oppimista tukeva toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutunut tapa toimia, joka muovautuu yhteisön vuorovaikutuksessa. Kaksivuotista esiopetusta johtavien henkilöiden tehtävänä on luoda edellytykset toimintakulttuurin kehittämiseksi ja arvioinnille. Hyvä toimintakulttuuri edistää oppimista ja hyvinvointia esiopetusyhteisössä. Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on kaksivuotinen esiopetus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä.

Esiopetuksen toimintakulttuuri on kokonaisuus, joka rakentuu muun muassa

- arvoista ja periaatteista
- työtä ohjaavien normien ja tavoitteiden tulkinnasta
- oppimisympäristöistä ja työtavoista
- yhteistyöstä ja sen eri muodoista
- vuorovaikutuksesta ja ilmapiiristä
- henkilöstön osaamisesta, ammatillisuudesta ja kehittämisotteesta
- johtamisrakenteista ja -käytännöistä
- toiminnan organisoinnista, suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista.

Toimintakulttuuria muovaavat tiedostetut, tiedostamattomat ja joskus myös tahattomat tekijät. Yhteisön kaikki jäsenet vaikuttavat toimintakulttuuriin, ja se puolestaan vaikuttaa kaikkiin jäseniin riippumatta siitä, tunnustetaanko sen merkitys vai ei. Henkilöstön on tärkeä tiedostaa, että heidän tapansa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyy mallina lapsille, jotka omaksuvat yhteisön arvoja, asenteita ja tapoja.

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilu antaa hyviä mahdollisuuksia rohkeasti kokeilla uusia toimintatapoja ja kehittää toimintakulttuuria. Kokeilulaki korostaa esiopetuksen vaikuttavuuden, lapsen eheän päivän ja yhtenäisen oppimisen polun merkitystä ja samalla haastaa kehittämään näitä. Kokeilussa etsitään uusia tapoja kahden ikäluokan yhteiselle laadukkaalle työskentelylle ja oppimiselle. Tämän lisäksi yhteistyötä tehdään aiemman varhaiskasvatuksessa ja alkuopetuksessa olevien lasten kanssa. Samalla kehitetään entistä sujuvampia siirtymäkäytäntöjä. Kokeiluun osallistuminen edellyttää myös muuta kehittämistä kaksivuotisen esiopetuksen onnistumiseksi. Tällaisia ovat muun muassa palveluohjauksen kehittäminen, lasten kuljetusten sujuva järjestäminen, henkilöstön osaamisen vahvistaminen sekä kasvun ja oppimisen tuen ja oppilashuollon palvelujen ulottuminen viisivuotiaille.

Toimintakulttuuri vaikuttaa esiopetuksen laatuun. Sillä on keskeinen merkitys esiopetuksen toteuttamisessa ja tavoitteiden saavuttamisessa. Hyvä toimintakulttuuri luo suotuisat olosuhteet lasten kehitykselle, oppimiselle, osallisuudelle, turvallisuudelle, hyvinvoinnille sekä kestäväälle elämäntavalle. Esiopetuksessa kaikkien työtapojen tulee tukea lapsen kehitystä ja oppimista. Ne tulee myös pystyä pedagogisesti perustelevaan.

Johtaminen vaikuttaa keskeisesti esiopetuksen toimintakulttuuriin, sen kehittämiseen ja laatuun. Esiopetuksen johtamisen lähtökohtana on jokaisen lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen edistäminen. Toimintakulttuurin kehittäminen edellyttää pedagogista johtamista, joka on esiopetuksen kokonaisuuden tavoitteellista ja suunnitelmallista johtamista, arviointia ja kehittämistä. Se sisältää kaikki ne toimenpiteet, joilla luodaan edellytykset henkilöstön hyvälle työolosuhteille, ammatillisen osaamisen ja koulutuksen hyödyntämiselle ja kehittämiselle sekä pedagogiselle toiminnalle.

4.1. Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet

Yhteisön toimintakulttuuri muuttuu jatkuvasti ja sitä arvioidaan ja kehitetään siten, että se tukee kaksivuotisen esiopetuksen tavoitteiden toteutumista. Yhteisiin tavoitteisiin sitoutuminen edistää arvoperustan ja oppimiskäsityksen toteutumista. Toimintakulttuurin vaikutusten pohdinta ja sen ei-toivottujen piirteiden tunnistaminen ja korjaaminen ovat tärkeä osa toimintakulttuurin kehittämistä. Jatkuvan kehittämisen perusedellytys on, että henkilöstö ymmärtää oman toimintansa taustalla vaikuttavien arvojen, tietojen ja uskomusten merkityksen sekä osaa arvioida niitä. Kehittämisessä on tärkeää toisia arvostava, koko yhteisöä osallistava ja luottamusta rakentava dialogi. Esiopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja kehitettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Lapsen etua on harkittava yksittäisen lapsen, lapsiryhmän ja yleensä lasten kannalta tapaus- ja tilannekohtaisesti.

Johtaja edistää osallistavaa toimintakulttuuria luomalla rakenteita ammatilliseen keskusteluun. Lisäksi johtaja rohkaisee työyhteisöä säännöllisesti kehittämään ja innovoimaan yhteistä toimintakulttuuria. Johtaja tukee yhteisön kehittymistä oppivaksi yhteisöksi, jossa osaamista kehitetään ja jaetaan. Päämääränä on, että yhteinen toiminta-ajatus ja toiminnan tavoitteet näkyvät käytännössä. Johtaja vastaa siitä, että yhteisiä työkäytäntöjä tehdään näkyväksi ja että niitä havainnoidaan ja arvioidaan säännöllisesti.

Kaksivuotisessa esiopetuksessa yksi keskeinen työmenetelmä on pedagoginen dokumentointi. Pedagogista dokumentointia käytetään pedagogisen toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa, arvioimisessa ja kehittämisessä. Dokumentoinnin avulla saatujen tietojen perusteella esiopetuksen toimintakulttuuria, oppimisympäristöjä ja työtapoja muokataan ja kehitetään esiopetuksen tavoitteiden mukaisesti. Esiopetuksen pedagogista dokumentointia kuvataan tarkemmin luvussa neljä (Opetuksen tavoitteet ja pedagoginen toteuttaminen kaksivuotisessa esiopetuksessa).

Kehittämistyössä on tärkeää hyödyntää sekä lasten että huoltajien kokemuksia ja mielipiteitä. Yhteistyö varhaiskasvatuksen, perusopetuksen sekä tuen ja oppilashuollon ammattilaisten kanssa on välttämätöntä lasten sujuvan oppimisen polun ja hyvinvoinnin turvaamiseksi.

Esiopetuksen toimintakulttuuria kehitetään seuraavien periaatteiden mukaisesti:

Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

Esiopetuksessa toimitaan yhteisönä, jossa lapset ja henkilöstö oppivat yhdessä ja toisiltaan. Oppivassa yhteisössä on tilaa erilaisille mielipiteille ja tunteille. Lapsia ja henkilöstöä kannustetaan rohkeasti jakamaan ajatuksiaan ja kokeilemaan uudenlaisia ja erilaisia toimintatapoja. Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilussa kehitetään erityisesti uusia toimintatapoja kahden ikäluokan yhteiselle oppimiselle. Jatkuvasti toimintaansa arvioiva ja kehittävä yhteisö haastaa itseään sekä tunnistaa ja hyödyntää vahvuuksiaan. Oppivassa yhteisössä arvostetaan kunnioittavaa ja huomaavaista käytöstä. Yhteisö rohkaisee kokeiluun, yrittämiseen ja sinnikkyyteen sekä sallii myös erehtymisen. Yhdessä tekeminen ja osallisuuden kokemukset vahvistavat yhteisöä.

Jokaiselle lapselle suunnitellaan sopivia oppimisen haasteita sekä turvataan tarvittava kasvun ja oppimisen tuki. On tärkeää, että lapset saavat kokemuksia siitä, että heistä ollaan kiinnostuneita, heitä arvostetaan ja heidän mielipiteillään ja toiminnallaan on merkitystä. Terveen itsetunnon ja oppimismotivaation varhaista tukemista korostetaan.

Henkilöstöä kannustetaan itsearviointiin, tiedon ja osaamisen jakamiseen ja samalla ammatilliseen kehittymiseen. Yhdessä sovittujen tavoitteiden ja tehtävien pohdinta, oman työn säännöllinen arviointi sekä huoltajilta ja muilta yhteistyökumppaneilta saatu palaute edistävät yhteisön oppimista. Oppimista edistää myös kehittämistyöstä, arvioinneista ja tutkimuksesta saadun tiedon hyödyntäminen.

Oppimisen, oivalluksen ja leikin ilo

Esiopetuksen toimintakulttuuri edistää kaikkien esiopetusyhteisössä toimivien oppimista. Esiopetusyhteisö kannustaa kokeilemaan, yrittämään ja erehtymään sekä havaitsemaan asioiden positiivisia puolia. Onnistumisista ja oivalluksista iloitaan yhdessä. Esiopetus toteutetaan siten, että lasten leikille, aloitteille ja kokeiluille on sijaa. Lapsia rohkaistaan ilmaisemaan itseään, harjoittelemaan ja opettelemaan erilaisia taitoja, tietoja ja työtapoja omaan tahtiinsa.

Leikkiin kannustavassa toimintakulttuurissa tunnustetaan leikin merkitys lapsen hyvinvoinnille ja oppimiselle. Henkilöstö tunnistaa leikkiä rajoittavia tekijöitä ja kehittää leikkiä edistäviä toimintatapoja ja oppimisympäristöjä. Lapsilla ja henkilöstöllä on mahdollisuus kokea yhdessä tekemisen ja leikin iloa. Yhteisössä kannustetaan kaikkia kekseliäisyyteen, mielikuvituksen käyttöön, omaan ilmaisuun ja luovuuteen. Leikki saa näkyä ja kuulua. Lasten leikkialoiteille, kokeiluille ja elämyksille annetaan tilaa, aikaa ja leikkirauhaa. Leikkiville lapsille ja aikuisille mahdollistetaan keskittyminen leikkiin.

Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Inklusiivisessa toimintakulttuurissa edistetään osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Lasten, henkilöstön ja huoltajien aloitteita, näkemyksiä ja mielipiteitä arvostetaan. Tämä edellyttää osallisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden tietoista kehittämistä. Lasten ja huoltajien osallistuminen toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin edistää osallisuutta. Jokainen henkilöstön jäsen on tärkeä osa kasvatusyhteisöä.

Toimintakulttuuri tukee yhteistyötä, yhteistä vastuunottoa ja osallisuutta. Lasten ymmärrys yhteisöstä, oikeuksista, vastuusta ja valintojen seurauksista kehittyy osallisuuden kautta. Henkilöstön tehtävä on varmistaa, että kaikki lapset saavat ilmaista näkemyksiään ja tarpeitaan ja että lasten ideoita ja aloitteita otetaan huomioon toiminnassa. Myös lasten nonverbaaliseen viestintään tulee kiinnittää huomiota. Lapset saavat kokemuksia esiopetusryhmää koskevasta päätöksenteosta ja erilaisista tehtävistä. Lasten tekemiä päätöksiä ja toimintaa arvioidaan yhdessä ja samalla lapsia ohjataan vähitellen kantamaan yhdessä vastuuta. Näin lapsille syntyy kokemuksia osallisuudesta ja toimijuudesta.

Yhteisön jäsenet tulevat kohdatuiksi ja kohdelluiksi yhdenvertaisina riippumatta henkilöön liittyvistä tekijöistä. Yhdenvertaisuus ei merkitse samanlaisuutta. Toimintakulttuurin kehittämisen kannalta on tärkeää, että yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskevista asenteista keskustellaan työyhteisössä. Lisäksi tulee pohtia, miten esimerkiksi kieleen, etnisyyteen, katsomukseen, uskontoon, vammaisuuteen, sukupuoleen ja sen moninaisuuteen liittyvät asenteet näkyvät puheissa, eleissä, teoissa ja toimintatavoissa. Vuorovaikutuksen ja kielenkäytön mallit sekä tavat toimia stereotyyppisten oletusten mukaisesti välittyvät lapsille. Esiopetus on sukupuolisensitiivistä. Henkilöstö tiedostaa omia ennako-odotuksiaan ja rohkaisee lapsia tekemään valintoja ilman sukupuoleen tai muihin henkilöön liittyviin seikkoihin sidottuja stereotyyppisiä rooleja ja ennako-odotuksia. Henkilöstö tunnistaa lasten keskinäisten kohtaamisten eriarvoistavia piirteitä sekä puuttuu niihin hienotunteisesti ja johdonmukaisesti. Myönteisellä ja kannustavalla vuorovaikutuksella tuetaan lapsen oman identiteetin ja itsetunnon kehitystä.

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Esiopetus on osa kulttuurisesti muuntuvaa ja monimuotoista yhteiskuntaa. Kulttuurinen moninaisuus nähdään voimavarana. Yhteisössä tunnustetaan, että oikeus omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen on perusoikeus. Esiopetuksessa arvostetaan ja hyödynnetään suomalaista kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä sekä yhteisön ja ympäristön kulttuurista, kielellistä ja katsomuksellista moninaisuutta. Erilaisista ajattelu- ja toimintatavoista keskustellaan rakentavasti ja luodaan myös uusia tapoja toimia yhdessä. Samalla edistetään kulttuurisesti kestävästä kehitystä. Tähän liittyvää esiopetuksen laaja-alaista osaamista kuvataan tarkemmin luvussa kaksi (Esiopetuksen tehtävä, järjestäminen ja yleiset tavoitteet kaksivuotisen esiopetuksen kokeilussa).

Kielitietoisessa esiopetuksessa tiedostetaan, että kielet ovat läsnä jatkuvasti ja kaikkialla. Henkilöstö ymmärtää kielen keskeisen merkityksen lasten kehityksessä ja oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan kuulumisessa. Monikielisyuden näkyväksi tekeminen tukee lasten kehitystä kulttuurisesti

moninaisessa maailmassa. Henkilöstön tulee tiedostaa, että he ovat lapsille kielellisiä malleja, ja kiinnittää huomiota omaan kielenkäyttöön. Henkilöstö rohkaisee lapsia käyttämään kieltä monipuolisesti. Lasten kielelliset lähtökohdat huomioidaan, ja heille annetaan aikaa ja mahdollisuuksia vaihteleviin kielenkäytön tilanteisiin.

Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa

Esiopetuksessa arvostetaan terveellisiä, turvallisia ja liikunnallisia elämäntapoja. Esiopetuksen yhteisössä liikutaan monipuolisesti sisällä ja ulkona sekä vältetään pitkäkestoista istumista. Lapsia ja perheitä ohjataan mahdollisuuksien mukaan suosimaan kävelyä ja pyöräilyä oman auton käyttämisen sijaan esiopetuksen matkoilla. Lasten hyvinvointia edistetään antamalla mahdollisuus päivän aikana rauhoittumiseen ja lepoon sekä tarjoamalla monipuolista, terveellistä ja riittävää ravintoa. Toimintakulttuurin kehittämisessä huomioidaan yhteisön mahdollisuus toimia kiireettömässä ja keskittymistä edistävässä ympäristössä. Selkeä ja suunnitelmallinen, mutta joustava päivän rakenne edistää hyvinvointia.

Esiopetuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä. Lapsella on oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan. Esiopetuksessa ei sallita kiusaamista, väkivaltaa eikä häirintää. Kiusaaminen tunnistetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti osana toimintakulttuurin kehittämistä. Olennaista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on tukea lasten vertaissuhteita ja yhteisön hyvinvointia. Henkilöstöllä on keskeinen rooli lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelun ja kehittymisen tukemisessa. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Aikuisen läsnäolo ja ohjaaminen vuorovaikutustilanteissa on tärkeää. Häirintä-, kiusaamis- tai väkivaltatilanteista keskustellaan lasten huoltajien kanssa ja etsitään yhdessä ratkaisuja. Turvallisuuden edistämiseen kuuluu myös tapaturmien suunnitelmallinen ehkäisy ja seuranta, turvallisuuskasvatus sekä tiloista ja välineistä huolehtiminen. Esiopetus edellyttää toimivaa ja sitoutunutta turvallisuuden johtamista sekä turvallisuusasiat hallitsevaa henkilöstöä.

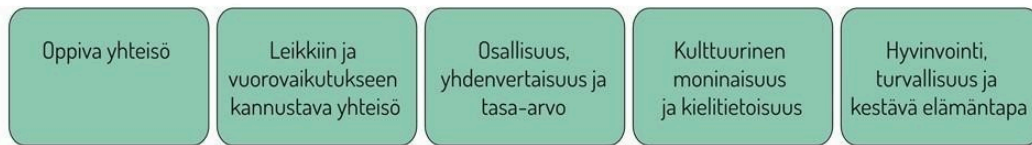
Kaikessa toiminnassa huomioidaan ekologisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti kestävä elämäntavan välttämättömyys. Arjen valinnoilla ja toimilla ilmentetään vastuullista suhtautumista luontoon ja ympäristöön. Esiopetuksessa edistetään välineiden ja tilojen yhteiskäyttöä, kohtuullisuutta, säästäväisyyttä, korjaamista ja uusiokäyttöä. Samalla lapset saavat positiivisia kokemuksia kestävästä elämäntavasta. Lasten hyvinvointia edistää, että heidän turvallisuuden tunnettaan ja uskoaan tulevaisuuteen vaalitaan osana kestävään elämäntapaan liittyvää kasvatusta.

LAIHIAN PAIKALLINEN OSUUS

Toimintakulttuurilla on keskeinen merkitys esiopetuksen kokeilutoiminnan tavoitteiden saavuttamisessa ja pedagogista johtamista tarvitaan koko ajan. Pedagoginen johtaminen on mm. kokeilutoiminnan kokonaisuuden tavoitteellista ja suunnitelmallista johtamista, arvioimista ja kehittämistä. Laihialla pedagogisesta johtamisesta yksikötasolla vastaavat varhaiskasvatuksen johtaja, päiväkodin johtajat ja perhepäivähoidon ohjaaja. Päiväkodeissa pedagogisesta johtamisesta vastaavat varhaiskasvatuksen opettajat. Ryhmäperhepäivähoidossa pedagogisesta johtamisesta vastaavat perhepäivähoitajat yhteistyössä muun henkilöstön kanssa.

Laihialla henkilöstö sitoutuu esiopetuksen kokeilutoiminnan toteuttamiseen. Toimintakulttuuria kehitetään oppivan työyhteisön periaatteiden mukaisesti. Oppivassa yhteisössä on tilaa erilaisille mielipiteille, tunteille, ajatusten jakamiselle ja uudenlaisten toimintatapojen kokeiluille.

Varhaiskasvatuksen kehittyvä toimintakulttuuri

Yhteistyö

Oppimisympäristöt

Toimintakulttuuri

Oppivaa työyhteisöä toteutetaan

- haastamalla itseä
- tunnistamalla sekä hyödyntämällä vahvuuksia
- arvostamalla kunnioittavaa ja huomaavaista käytöstä
- jakamalla yhdessä ajatuksia
- toteuttamalla varhaiskasvatusta ja esiopetusta yhdessä
- sallimalla erehtyminen
- kannustamalla itsearviointiin
- kannustamalla tiedon ja osaamisen jakamiseen
- pohtimalla ja arvioimalla yhdessä sovittuja tavoitteita, tehtäviä ja omaa työtä
- hyödyntämällä palautteita, kehittämistyötä, arviointeja ja uusimpia tutkimuksia lapsen edun mukaisesti.

Pedagogiset palaverit

Laihian varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa rakenteet ammatilliseen keskusteluun toteutetaan pedagogisten palaverien muodossa alla olevan suunnitelman mukaisesti. Näiden tarkoitus on työn kehittäminen, toteuttaminen ja arviointi:

- varhaiskasvatuksen henkilöstön pedagogiset illat tarpeen mukaan 1-2 syksyllä ja 1-2 keväällä sekä ryhmäkohtaiset keskustelut.
- koko varhaiskasvatuksen henkilöstölle järjestetään 1 yhteinen koulutus vuodessa

Yksiköissä pidetään pedagogisia palaveriita; päiväkodin johtaja osallistuu tarvittaessa palaveriisiin. Pedagogisten palaverien tarkoitus on edistää oppivaa työyhteisöä ja tämän asiakirjan tavoitteiden toteutumista sekä varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen jatkuvaa kehittämistä; Miten suunnitelmien perusteet toteutuvat käytännössä? Missä on onnistuttu, missä on kehitettävää? Mihin tarvitaan pedagogista tukea tällä hetkellä? Pedagogisissa palaverissa työestetään uusia ja ajankohtaisia asioita ja ideoita, esim. lakimuutokset. Pedagogisissa palaverissa työestetään myös huoltajilta ja muilta yhteistyötahoilta saatua palautetta. Mitä nämä asiat

tulevat tarkoittamaan ja miten niitä toteutetaan käytännössä? Kaikkien pedagogisten palaverien lähtökohtana on taata laadukasta ja nykyaikaista varhaiskasvatusta ja esiopetusta Laihian lapsille.

Tiimipalaverit:

- yksiköissä pidetään ryhmissä säännöllisiä tiimipalavereita, tavoite viikoittain
- johtajat osallistuvat tarvittaessa tiimipalaveriin.

Tiimipalaverit pidetään, vaikka kaikki ryhmän henkilöstöstä eivät ole paikalla. Palavereissa sovitut asiat kirjataan muistioon (esim. palaverivihko/kansio), jolloin käsitellyt asiat ja tehdyt suunnitelmat/päätökset ovat kaikkien tiimin jäsenten luettavissa. Jokaisen tiimin jäsenen vastuulla on, että yhdessä sovitut asiat tulevat kaikkien tietoon. Samoin jokaisella tiimin jäsenellä on vastuu lukea tiimipalaverista tehty muistio.

Tiimipalavereissa käsitellään toimintaa lapsiryhmän kanssa. Yhdessä mietitään, arvioidaan ja kehitetään toiminnan toteutumista oppivan työyhteisön periaatteiden mukaisesti. Mikä toimii? Mikä ei toimi? Toteutuuko kunkin lapsen oma varhaiskasvatussuunnitelma? Toteutuuko ryhmävarhaiskasvatussuunnitelma? Onko toiminta lapsiryhmän tarpeiden mukaista? Mitkä ovat kunkin lapsen tarpeet? Jokaisen oma toiminta ryhmän kanssa; onko varhaiskasvatus- ja kokeilutoiminnan suunnitelma perusteiden mukaista? Miten oppimisympäristöt mahdollistavat pedagogiikan toteutumisen? Toteutuvatko tiimisopimuksen asiat? Mitä on kehitettävää kasvattajien omassa toiminnassa? Miksi asioita tehdään lasten kanssa ja toteutuuko pedagogiikka? Suunnitellaan tulevaa toimintaa lasten kanssa lasten ja ryhmän tarpeiden pohjalta. Toiminta tulee olla pedagogisesti perusteltua.

Kehityskeskustelut ja työnohjaus

Esimiehen kanssa käydään säännölliset kehityskeskustelut. Tarvittaessa työyhteisöön tai työntekijälle järjestetään työnohjausta.

Henkilöstön perehdytys ja ammatillinen kehittäminen

Uudet kasvattajat perehdytetään toimipaikan toimintakulttuuriin ja omaan toimenkuvaan. Uusilta kasvattajilta esiopetusryhmässä edellytetään perehtymistä Laihian varhaiskasvatussuunnitelmaan ja kokeilutoiminnan suunnitelmaan.

Laihialla henkilöstöä kannustetaan itsearviointiin, tiedon ja osaamisen jakamiseen ja samalla ammatilliseen kehittymiseen. Laihialla sovitaan yhdessä tavoitteita, arvioidaan omaa työtä säännöllisesti ja otetaan huomioon sekä huoltajilta ja muilta yhteistyökumppaneilta saatu palaute. Laihialla hyödynnetään kehittämistyöstä, arvioinneista ja tutkimuksesta saatua tietoa. Henkilöstön ammatillinen kehittyminen mahdollistetaan säännöllisellä kouluttautumisella.

Oppiminen, oivallukset ja leikin ilo

Laihialla oppivan yhteisön periaatteita toteutetaan lasten kanssa lapsiryhmissä. Laihialla kasvattajat osallistuvat lasten leikkeihin, ohjaavat leikkejä tarvittaessa, "istuvat lattialle" mukaan, tukevat vuorovaikutustaitoja leikeissä mukana olemalla ja auttavat ristiriitojen käsittelyssä. Kasvattajat ja lapset oppivat yhdessä ja toisilta sekä sallivat virheet ja erehtymisen. Kasvattajat ja lapset sanoittavat tunteita ja jakavat yhdessä ajatuksia. Kasvattajat ovat valmiita kokeilemaan erilaisia ja uudenlaisia toimintatapoja yhdessä lasten kanssa, lasten tarpeiden mukaan.

Kasvattajat huolehtivat, että lapset osallistuvat leikkien kehittelyyn. Kasvattajat auttavat leikkien kehittämisessä ja luovat yhdessä lasten kanssa pitkäkestoisia leikkejä. Kasvattajat poimivat lasten ideoita/ ajatuksia/ mielenkiinnonkohteita leikkiaiheiksi ja luovat yhdessä lasten kanssa leikkiympäristöjä lasten tarpeiden mukaan, yhdistäen siihen oppimisen osa-alueita ja laaja-alaista osaamista. Erilaiset projektit ja teemat edesauttavat pitkäkestoisten leikkien toteutumista ja eri osa-alueiden ja tavoitteiden yhdistämistä. Kasvattajat kannustavat ja mahdollistavat lasten osallisuuden toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa.

Kasvattajat havainnoivat ja dokumentoivat leikkiä. Kasvattajat mahdollistavat pienryhmätoiminnan tarpeen mukaan samoissa pienryhmissä. Kasvattajat mahdollistavat samojen leikkien jatkumisen mahdollisuuksien mukaan varhaiskasvatuspäivien aikana.

Toimintakulttuuria kehitetään siten, että kasvattajat keskustelevat ja pyrkivät tunnistamaan leikkiä rajoittavia tekijöitä, esimerkiksi päiväjärjestys, henkilöstön työvuorot ja lasten hoitoajat. Kasvattajat pyrkivät edistämään mahdollisuuksia, toimintatapoja ja oppimisympäristöjä leikeille.

Kasvattajat ovat valmiita kehittämään omia toimintatapojaan ja pyrkivät luomaan ryhmän toimintaa joustavaksi.

Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Huomioidaan kaikessa toiminnassa valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman ja kokeilutoiminnan perusteet. Laihialla yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskevista asenteista keskustellaan työyhteisössä. Lisäksi pohditaan yhdessä työyhteisössä, miten esimerkiksi kieleen, etnisyyteen, katsomukseen, vammaisuuteen, sukupuoleen ja sen moninaisuuteen liittyvät asenteet näkyvät puheissa, eleissä, teoissa ja toimintatavoissa. Laihian varhaiskasvatus/esiopetus on sukupuolisensitiivistä. Henkilöstö rohkaisee lapsia tekemään valintoja ilman sukupuoleen tai muihin henkilöön liittyviin seikkoihin sidottuja stereotyyppisiä rooleja ja ennako-odotuksia. Henkilöstö tunnistaa lasten keskinäisten kohtaamisten eriarvoistavia piirteitä sekä puuttuu niihin hienotunteisesti ja johdonmukaisesti. Myönteisellä ja kannustavalla vuorovaikutuksella tuetaan lapsen oman identiteetin ja itsetunnon kehitystä.

Huoltajien osallisuus

Lapsen kodin ja kasvattajien kasvatusyhteistyö on tärkeää. Lapsi elää elämäänsä molemmissa ympäristöissä ja näiden yhdistäminen on tärkeää lapsen näkökulmasta katsottuna. Lapsen elinympäristöjen yhdistäminen turvaa lapsen kokonaisvaltaista kasvun, kehityksen ja oppimisen. Huoltajille annetaan mahdollisuuksia osallistua varhaiskasvatuksen/esiopetuksen arkeen. Huoltajien ja kasvattajien kasvatusyhteistyö voi olla monenkirjavaa ja huoltajien mahdollisuuksia osallistua arkeen kehitetään Laihialla.

Huoltajien osallistumista toimintaan mahdollistaa esimerkiksi:

- eri teemat ja projektit, mitkä voivat yhdistää kodin ja esiopetuspäivien arkea
- kasvunkansio voi kulkea esiopetuspaikan ja kodin välillä säännöllisesti (kasvun kansioon on koottu lapselle tärkeitä asioita sekä esiopetuksessassa että kotona)
- kehitetään tieto- ja viestintäteknologian sekä daisynetin mahdollisuuksia kasvatusyhteistyölle
- tyytyväisyyskyselyitä toteutetaan säännöllisesti ja tarkoituksenmukaisesti
- huoltajille annetaan mahdollisuus tehdä aloitteita esiopetuksen toiminnalle
- huoltajien mielipiteet, toiveet ja näkemykset omasta lapsesta otetaan huomioon toiminnassa; varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelut, keskustelut lasta tuodessa/hakiessa.

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Laihialla kulttuurinen ja katsomuksellinen moninaisuus nähdään voimavarana ja nämä huomioidaan ryhmästä nousevien tarpeiden ja mielenkiintojen pohjalta. Laihialla tutustutaan Suomen kulttuuriperintöön sekä molempiin kotimaisiin kieliin, suomeen ja ruotsiin. Kulttuurista ja katsomuksellista moninaisuutta sekä perheiden moninaisuutta arvostetaan. Lasten kanssa keskustellaan ja käsitellään ihmisten erilaisuutta/ samanlaisuutta, luonteenpiirteitä, persoonallisuuksia sekä erilaisia perheitä, kulttuureja ja katsomuksia. Näitä voidaan käsitellä mm. leikkien, satujen, askartelujen, nukketeatterin ja draaman kautta sekä erilaisten projektien ja teemojen kautta.

Lasten kanssa tutustutaan kulttuurien, katsomusten ja kielten moninaisuuteen Suomessa, Euroopassa ja maailmassa ryhmästä nousevien tarpeiden ja mielenkiintojen mukaan. Tapoja tähän voi olla esimerkiksi monikielisyiden näkyväksi tekeminen, kuten erikielisten ruokalorujen, erikielisten laulujen ja lorujen ja eri kulttuurien leikkien opettelu sekä esimerkiksi valitsemalla teemaksi jokin maa tai kulttuuri. Kielitietoisuutta lisätään mahdollisuuksia mukaan, ryhmän lasten kulttuuri- ja kielitausta huomioiden, rohkaisemalla lapsia käyttämään kieltä monipuolisesti, ja antamalla aikaa ja mahdollisuus kielenkäytön eri tilanteisiin. Lisää kielitietoisuudesta luvussa Kielten rikas maailma.

Henkilöstö tiedostaa omat kulttuuriset ja katsomukselliset näkemyksensä. Henkilöstö toteuttaa kasvatusta Opetushallituksen perusteiden mukaisesti ottamalla huomioon arvostavasti kaikki ryhmästä nousevat kielet, kulttuurit, uskonnot ja katsomukset. Henkilöstö ei voi harjoittaa mitään yksittäistä uskontoa, vaan opetus ja kasvatusta tulee pohjautua kulttuurien ja katsomusten monipuoliseen arvostavaan ja hyväksyvään tarkasteluun. Henkilöstö keskustelee erilaisista ajattelu- ja toimintatavoista rakentavasti ja luo yhdessä myös uusia toimintatapoja. Näin Laihian varhaiskasvatuksessa/esiopetuksessa edistetään kulttuurisesti kestävästä kehitystä.

linkki: [Laihian kotouttamisohjelma 2015](#)

Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa

Laihialla kasvattajat luovat joustavan päivärakenteen kunkin ryhmän tarpeiden mukaan, missä vältetään pitkäkestoista istumista, liikutaan monipuolisesti sisällä ja ulkona, mahdollistetaan leikin toteutuminen, oppiminen, kasvu ja kehitys, mahdollistetaan lepo ja rauhoittuminen päivän aikana sekä tarjotaan riittävä, ravitseva ruoka. Ryhmiin luodaan kiireetön ilmapiiri.

Juostavuutta päivärakenteeseen lisätään esimerkiksi miettimällä tiimeissä:

- päiväjärjestys ryhmän ja lasten tarpeiden mukaan
- pienryhmäjaot ja toiminnot niissä
- siirtymien porrastaminen/ jakaminen
- ruokailun porrastaminen/ jakaminen
- ulkoilun porrastaminen/ jakaminen
- päivälevon järjestelyt
- työtehtävien priorisointi.

Kasvattajat luovat fyysisesti, psyykkisesti ja sosiaalisesti turvallisen ympäristön. Laihialla kiusaamista ehkäistään luomalla yhteisöllinen ja turvallinen ilmapiiri lapsiryhmiin. Kasvattajat ovat turvallisia aikuisia ja lasten saatavilla. Lapsille opetetaan henkilökohtaiset rajat, opetellaan yhdessä toisten kunnioitusta, tuetaan vuorovaikutus- ja sosiaalisia taitoja sekä nimetään tunteita päivien mittaan kaikissa arjen tilanteissa. Kiusaamista voidaan ehkäistä ja siihen voidaan puuttua havainnoimalla leikkiä, ohjaamalla ja osallistumalla, tapa- ja moraalikasvatuksella ja lasten itsetunnon vahvistamisella. Laihian varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen on luotu kiusaamisen ehkäisy-strategia.

Tapoja käsitellä yllä olevia asioita on esimerkiksi:

- käsitellään aiheita leikkien kautta
- erilaisten yhteisten ja yhteisöllisten projektien ja teemojen kautta
- toteutetaan vierailuja (pienryhmissä) toisilla osastoilla/ yksiköissä
- toteutetaan itsetuntoa vahvistavia teemoja.

Päiväkoteihin, ryhmäperhepäivähoitoihin ja perhepäivähoitajille on luotu turvallisuussuunnitelmat, jotka päivitetään säännöllisesti.

Laihialla kestävästä elämäntapaa esiopetuksessa on pohdittu enemmän Tutkin ja toimin ympäristössäni luvussa. Laihialla pyritään kestävästä elämäntavan periaatteiden mukaisesti kierrättämään leluja ja pelejä, esimerkiksi päiväkodeissa ryhmästä toiseen. Leluja korjataan mahdollisuuksien mukaan ja esiopetukseen voidaan ottaa lahjoituksena vastaan ehjiä ja puhtaita leluja. Uusia materiaaleja hankitaan tarpeen mukaan. Askarteluissa ja leikeissä mietitään kestävästä elämäntavan periaatteita, esim. askarrellaan leikkejä ja oppimisprosesseja varten.

4.2. Oppimisympäristöt

Esiopetuksessa tavoitteena on varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen sekä esteetön oppimisympäristö[56]. Oppimisympäristön käsite on laaja, sillä oppimista voi tapahtua kaikkialla, erilaisissa olosuhteissa ja vuorovaikutustilanteissa. Oppimisympäristön käsite sisältää muun muassa fyysisen, psyykkisen, sosiaalisen ja kognitiivisen ulottuvuuden.

Oppimisympäristöillä tarkoitetaan muun muassa tiloja, paikkoja, yhteisöjä, toimintatapoja, käytäntöjä, teknologiaa ja tarvikkeita, jotka tukevat lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta.

Kaksivuotisessa esiopetuksessa oppimisympäristöjä kehitetään siten, että esiopetukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa. Laadukkaat oppimisympäristöt ruokkivat kokeilun ja oppimisen halua ja luovat mahdollisuuksia yhdessä toimimiselle. Ergonomia, ekologisuus, viihtyisyys ja esteettömyys sekä tilojen valaistus ja akustiikka, sisäilman laatu ja siisteys otetaan huomioon fyysisiä oppimisympäristöjä rakennettaessa ja kehitettäessä. Lähiluontoa ja luontoympäristöjä käytetään säännöllisesti eri oppimisenalueiden oppimisympäristöinä.

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja rakennetaan yhdessä lasten kanssa. Niiden tulee tukea lasten luontaista uteliaisuutta ja oppimisen halua sekä ohjata leikkiin, fyysiseen aktiivisuuteen, tutkimiseen sekä taiteelliseen ilmaisuun ja kokemiseen. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan. Oppimisympäristöt tarjoavat lapsille vaihtoehtoja mieluisaan tekemiseen, monipuoliseen ja vauhdikkaaseen liikkumiseen, leikkeihin ja peleihin sekä rauhalliseen oleiluun ja lepoon. Lasten ideat, leikit ja heidän tekemänsä työt näkyvät oppimisympäristöissä.

Oppimisympäristöissä voidaan toteuttaa monenlaista pedagogista toimintaa ja ne muuntuvat tarpeen mukaan. Henkilöstön tulee ottaa huomioon lasten kiinnostuksen kohteet, yksilölliset taidot ja tarpeet sekä esiopetuksen toteuttamisen periaatteet. Esiopetuksen oppimisympäristöissä toimitaan joustavasti erikokoisissa ryhmissä, joissa jokaisella yhteisön jäsenellä on mahdollisuus osallistua toimintaan ja vuorovaikutukseen. Toiminta pedagogisesti tarkoituksenmukaisissa ryhmissä edistää lasten ja henkilöstön keskittymistä sekä lapsilähtöistä toimintaa kaksivuotisessa esiopetuksessa.

Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat auttavat luomaan ilmapiiriltään turvallisen, muita kunnioittavan ja yhteisvastuullisen oppimisympäristön. Turvallisessa ilmapiirissä erilaisten tunteiden näyttäminen on sallittua ja henkilöstö auttaa lapsia tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä. Lapsia rohkaistaan kysymään, ja lasten kysymyksiin vastataan.

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja kehitetään siten, että ne vahvistavat inklusiivisuutta, yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa. Tämä mahdollistaa vallalla olevien stereotyyppien rikkomisen. Oppimisympäristöissä edistetään lasten kielellistä kehitystä ja kielitietoisuutta sekä tuodaan näkyväksi kulttuurista moninaisuutta.

Luonto sekä pihat, leikkipuistot ja muut rakennetut ympäristöt ovat myös esiopetuksen oppimisympäristöjä. Ne tarjoavat kokemuksia, materiaaleja ja monipuolisia mahdollisuuksia leikkiin ja tutkimiseen. Niitä hyödynnetään liikunta- ja luontoelämysten ja oppimisen paikkoina.

Lasten käytössä tulee olla riittävästi monipuolisia ja turvallisia leikki- ja toimintavälineitä, ja niissä on tarvittaessa huomioitava lasten yksilölliset tuen tarpeet. Tieto- ja viestintäteknologia on osa monipuolista ja lasta osallistavaa oppimisympäristöä. Kaksivuotisessa esiopetuksessa kokeillaan ja kehitetään tieto- ja viestintäteknologian pedagogista käyttöä. Monet digitaaliset ohjelmat tarjoavat lapsille muun muassa kiinnostavia mahdollisuuksia havainnointiin, uusien taitojen kokeiluun ja välittömään palautteeseen. Digitaalisten välineiden käyttö avaa lapsille mahdollisuuksia laajentaa vuorovaikutusta, tehdä yhteistyötä sekä tutustua uusiin asioihin, ihmisiin ja kulttuureihin. Lasten omia digitaalisia laitteita, leluja ja muita välineitä käytetään kokeilukunnan määrittämällä tavalla, ja niiden käytöstä sovitaan huoltajien kanssa.

Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa ja vierailut esimerkiksi kirjastoon, museoon, kulttuuriperintökohteisiin, teatteriin ja huoltajien työpaikoille rikastavat lasten oppimisympäristöjä. Oppimisympäristöjen suunnittelu tarjoaa myös luontevan yhteistyömahdollisuuden henkilöstön ja huoltajien välille.

Oppimisympäristöjä muuttamalla ja rikastamalla lapsille tarjotaan uusia oppimisen mahdollisuuksia kaksivuotisen esiopetuksen aikana. Tavoitteena on, että oppimisympäristöt kannustavat aktiiviseen, yhteisölliseen ja itsenäiseen oppimiseen.

[56] Valtioneuvoston asetus 4 § (422/2012)

LAIHIAN PAIKALLINEN OSUUS

Laihian esiopetuksessa oppimisympäristöjä kehitetään yhdessä lasten kanssa koko ajan niin, että ne ovat lapsia innostavia, rohkaisevia, kannustavia ja monipuolisia. Onnistunut oppimisympäristö kannustaa lasta leikkimään, tutkimaan, liikkumaan, toimimaan ja ilmaisemaan itseään. Oppimisympäristöjen tulee sopeutua ja soveltua lapsien ja ryhmän tarpeisiin sekä niissä tulee näkyä ”lapsen käden jälki”. Ympäristöt ovat lasten ympäristöjä ja ympäristön asiat tulee olla lasten tasolla ja lapsille suunniteltuja.

Oppimisympäristöt jaetaan fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen ympäristöön. Fyysiseen ympäristöön kuuluvat mm. rakennetut tilat, pihaympäristöt, välineet, materiaalit, akustiikka, huonekalut, leikkivälineet ja ilman laatu sekä ergonomia. Psyykkiseen ympäristöön kuuluvat mm. ryhmän ilmapiiri, turvallisuuden tunne, tunteiden ilmaisu ja mahdollisuus osallistua sekä vaikuttaa. Sosiaaliseen ympäristöön kuuluvat mm. mahdollisuus olla vuorovaikutuksessa muiden kanssa, yhteistyökyky, itseilmaisu, kuulluksi ja nähdyksi tuleminen sekä toisten kunnioittava huomioiminen.

FYYSINEN YMPÄRISTÖ mm.

- tilat on muunneltavissa eri käyttötarkoituksiin
- tilat mahdollistavat lasten jakamisen pienryhmiin
- vastaa lasten ikä ja kehitystasoa
- kannustaa lasta tutkimaan ja kokeilemaan
- ohjaa leikkiin, liikkumiseen ja monipuoliseen tekemiseen
- tukee kielellisistä kehitystä (mm. pelit, leikit, esillä olevat asiat)
- terveellinen
- turvallinen
- esteetön

PSYKKINEN YMPÄRISTÖ mm.

- lasten kanssa yhteisesti sovitut säännöt
- positiivinen tunneilmapiiri
- kannustava ja itsetuntoa tukeva
- sallii kaikenlaisten tunteiden ilmaisun
- turvallinen
- kiireetön
- kasvattajat ovat läsnäolevia, kuuntelevia,
- kasvattajat ovat empaattisia, pedagogisesti sensitiivisiä*

*Pedagogisesti sensitiivinen kasvattaja havaitsee lapsen aloitteet ja reaktiot ja vastaa niihin lapsen toimintaa tukevalla tavalla. Pedagogisesti sensitiivinen kasvattaja pitää ryhmän toiminnan ensisijaisesti mielessä.

SOSIAALINEN YMPÄRISTÖ mm.

- avoin vuorovaikutus
- sosiaalisten taitojen tukeminen
- itseilmaisun tukeminen
- erilaisuuden hyväksyminen
- kaverisuhteet
- sukupuolisensitiivinen
- tukee kielellistä kehitystä, kielitietoisuutta ja erikielisyyttä
- eri kulttuureja arvostava
- pedagogisesti tarkoituksenmukaiset pienryhmät

Laihiolla oppimisympäristöjä ovat myös vierailut eri paikkoihin, esimerkiksi kulttuuriympäristövierailut, metsäretket, vierailut työpaikoille (mahdollisuuksien mukaan), kirjastokäynnit, kävelyretket sekä muiden vierailut varhaiskasvatuksen ympäristöissä, kuten teatteriesitykset, läheisten ihmisten (esim. isovanhemmat, kummit) vierailut tai erilaiset lapsen lähipiirille suunnatut tapahtumat.

Jokaisen ryhmän tulee pohtia oppimisympäristöjen rikastamista ryhmän ja lasten tarpeiden mukaan.

Laihian varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen valmistuneessa Kiusaamisen vastaisessa suunnitelmassa ohjeistetaan henkilöstöä, miten kiusaamista, väkivaltaa ja häirintää

ehkäistään

-miten mahdollisessa kiusaamisepäilyssä lasten käyttäytymistä havainnoidaan

-miten tilanteisiin puututaan

-miten lapset tulevat kuulluiksi

-miten toimitaan yhteistyössä huoltajien kanssa

Tavoitteena suunnitelmassa on antaa lapselle kokemus hyvästä päivästä.

4.3. Yhteistyö kaksivuotisen esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa

Yhteistyön tavoitteena on, että varhaiskasvatus, kaksivuotinen esiopetus ja perusopetus muodostavat johdonmukaisen, lapsen kasvua ja oppimista tukevan jatkumon. Yhteistyöllä varmistetaan esiopetuksen laatua sekä vahvistetaan lasten ja huoltajien osallisuutta. Yhteistyön tulee olla suunnitelmallista. Vastuu yhteistyön toteutumisesta ja suunnitelmallisuudesta on kokeilukunnalla. Yhteistyötä kehitetään ja arvioidaan yhdessä kokeilukunnan johdolla. Kokeilukunta vastaa myös siitä, että yhteistyötä toteutetaan tarvittaessa monialaisesti.

Yhteistyö esiopetuksessa

Oppimisen polun eri vaiheiden tavoitteiden ja käytäntöjen tunteminen on laadukkaan opetuksen perusta. Esiopetuksen, varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstön yhteisellä keskustelulla ja yhteistyöllä edistetään opetuksen laatua. On tärkeää, että varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja alkuopetuksen henkilöstöllä on myös mahdollisuus tutustua toistensa toimintaan ja oppimisympäristöihin käytännössä. Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun aikana yhteistyötä vahvistetaan erityisesti alkuopetuksen kanssa, jotta lapsen oppimisen polun jatkumoa turvataan ja yhdessä oppimista vahvistetaan. Lasten kasvun ja oppimisen tukemiseksi tulee opetuksen ja tuen käytäntöjen olla yhdenmukaisia.

Esiopetuksen henkilöstö tekee yhteistyötä sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön kanssa lasten hyvinvoinnin, kasvun ja oppimisen tukemiseksi. Lasten kasvun ja oppimisen tuen sekä esiopetuksen oppilashuollon käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään monialaisessa yhteistyössä. Esiopetuksessa tehdään yhteistyötä esimerkiksi neuvolan ammattilaisten, lastensuojelun sekä muiden terveydenhuollon ja sosiaalipalveluiden toimijoiden kanssa. Yhteistyön merkitys korostuu, kun jollain näistä tahoista herää huoli lapsen kehityksestä tai hyvinvoinnista tai kun lapsen tukea suunnitellaan ja järjestetään.

Esiopetuksen henkilöstön yhteistyöllä lähiympäristön toimijoiden kanssa edistetään oppimisympäristöjen monipuolisuutta. Näin lasten oppimisympäristöt avautuvat ympäröivään yhteisöön ja maailmaan. Esiopetuksen yhteistyötahoilla tarkoitetaan kaikkia niitä alueellisia ja paikallisia toimijoita, joiden kanssa esiopetuksen on luontevaa tehdä yhteistyötä. Yhteistyö esimerkiksi opetuksesta, liikunnasta, kirjastosta ja kulttuurista vastaavien tahojen ja muiden lähiympäristön toimijoiden kanssa lisää oppimisympäristöjen monipuolisuutta ja tukee esiopetuksen tavoitteita. Muita esiopetuksen yhteistyötahoja ovat esimerkiksi järjestöt, seurakunnat, poliisi, pelastuslaitos sekä ravitsemus- ja siivouspalvelut.

Henkilöstön keskinäinen yhteistyö esiopetuksessa on välttämätöntä opetuksen laadun ja esiopetusyhteisön hyvinvoinnin kannalta. Yhteistyö esiopetusyhteisön aikuisten kesken toimii samalla esimerkkinä lapsille. Lasten yhteistyötaitojen vahvistaminen on yksi keskeisistä esiopetuksen tavoitteista. Esiopetuksessa käytetään erilaisia yhteistyömuotoja ja pienryhmätoimintaa. Lapsia kannustetaan ja ohjataan toimimaan ryhmän jäsenenä ja kehittämään

omia yhteistyötaitojaan. Lapsia kuullaan toiminnan suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin yhteydessä heille sopivalla tavalla[57].

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä on tärkeä merkitys esiopetuksessa. Yhteistyön tavoitteena on huoltajien ja henkilöstön yhteinen sitoutuminen lasten terveen ja turvallisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseen. Luottamuksen rakentaminen sekä tasavertainen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus tukevat kasvatusyhteistyötä. Laadukas palvelunohjaus ennen lapsen esiopetukseen hakemista on osa yhteistyötä. Vastuu huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön kehittämisestä on kokeilukunnalla.

Yhteistyö esiopetuksen aikana edellyttää esiopetuksen henkilöstön aloitteellisuutta sekä henkilökohtaista vuorovaikutusta huoltajien kanssa. Yhteistyössä otetaan huomioon perheiden moninaisuus, yksilölliset tarpeet ja huoltajuuteen liittyvät kysymykset. Yhteistyössä hyödynnetään eri viestintävälineitä ja käytetään tarpeen mukaan tulkkia tai kieliavustajaa. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö tarjoaa myös mahdollisuuksia huoltajien väliselle keskustelulle.

Huoltajien kokemukset lastensa aiemmasta kasvuympäristöistä, kehityksestä, oppimisesta ja mielenkiinnon kohteista otetaan esiopetuksessa huomioon. Opettaja keskustelee kunkin lapsen huoltajan kanssa perheen ja esiopetuksen arvoista, kasvatuskäytännöistä ja tavoitteista. Lasten ja huoltajien näkemyksiä otetaan huomioon opetuksen toteuttamisessa ja lapsikohtaisen oppimissuunnitelman laatimisessa. Huoltajille tarjotaan mahdollisuuksia tutustua ja osallistua lapsensa esiopetuspäivään sekä osallistua toiminnan tavoitteiden suunnitteluun ja kehittämiseen yhdessä henkilöstön ja lasten kanssa. Huoltajien kieli- ja kulttuuritietoutta sekä muuta asiantuntemusta voidaan hyödyntää esiopetuksen toteuttamisessa. Keskustelulle huoltajien kanssa varataan riittävästi aikaa.

Huoltajien kanssa keskustellaan lasten kasvun ja oppimisen etenemisestä. Kannustavat ja lapsen kehitystä ja oppimista myönteisesti kuvaavat viestit ovat tärkeitä. Huoltajan ja henkilöstön havainnot ja keskustelut lapsen päivästä luovat pohjan lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin turvaamiselle. Erityisen tärkeää yhteistyö huoltajien kanssa on lasten kasvun ja oppimisen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa. Huoltajien tulee saada tietoa kuljetusavustuksista, kuljetuksista sekä oppilashuollon palveluista sekä lapsille esiopetuksen lisäksi tarjolla olevista muista varhaiskasvatuspalveluista. Huoltajien ja lasten palaute otetaan huomioon opetusta, tuen muotoja ja toimintakulttuuria kehitettäessä.

Yhteistyö siirtymävaiheissa

Siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta kouluun ovat lapsille tärkeitä elämänvaiheita. Onnistunut siirtyminen edistää lasten turvallisuuden tunnetta ja hyvinvointia sekä heidän kasvu- ja oppimisedellytyksiään. Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilussa kehitetään siirtymäkäytäntöjä ja siirtymiin liittyvää ammatillista yhteistyötä suunnitelmallisesti. On tärkeää, että paikallisissa varhaiskasvatusta, esiopetusta ja perusopetusta koskevissa suunnitelmissa on yhtenäinen linja siirtymävaiheisiin liittyvistä käytännöistä. Käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään henkilöstön yhteistyössä. Huoltajilta saatu palaute otetaan kehittämisessä huomioon.

Kokeilukunta luo yhteistyön ja tiedon siirron käytänteet, joiden avulla lasten siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta kaksivuotiseen esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen tapahtuu mahdollisimman joustavasti lasten kasvua ja oppimista tukevalla tavalla. Kokeilun aikana kehitetään erityisesti yhteistyötä alkuopetuksen kanssa. Tavoitteena on, että opetuksen, oppimisen tuen sekä oppilashuollon järjestämisen kannalta keskeinen tieto siirtyy lapsen siirtyessä yksiköstä toiseen tai koulutusasteelta toiselle. Tiedon siirrosta noudatetaan voimassa olevia säännöksiä[58]. Esiopetuksen tai perusopetuksen siirtymävaiheissa ja erityisesti poikkeuksellisesta aloittamisajankohdasta päätettäessä hyödynnetään aikaisempien ja tulevien opettajien asiantuntemusta lapsen kasvun ja oppimisen etenemisestä ja tukemisesta.

Lapsen ja huoltajan kanssa keskustellaan kaksivuotiseen esiopetukseen ja kouluun siirryttäessä alkavan opetuksen tavoitteista, tehtävästä sekä toimintatavoista. Tavoitteena on, että lapset ja huoltajat tutustuvat esi- ja alkuopetuksen oppimisympäristöihin, toimintaan ja henkilöstöön jo

ennen opetuksen alkua. Perusopetukseen siirtyville lapsille ja heidän huoltajilleen annetaan tietoa perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnasta.

[57] Perusopetuslaki 47 a § (1267/2013)

[58] Perusopetuslaki 40–41 § (642/2010)

LAIHIAN PAIKALLINEN OSUUS

Laihialla esiopetusta järjestetään sekä päiväkodeissa että perusopetuksen yksiköissä. Hallinnollisesti esiopetus on erillään perusopetuksesta. Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilu järjestetään Hulmin päiväkodilla.

Varhaiskasvatuksen opettaja ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja tekevät yhteistyötä tarvittaessa, lapsen tilanne ja tarve huomioiden. Tarvittaessa yhteistyö neuvola, sosiaalityön yms. kanssa.

Esiopetuksesta tehdään retkiä kirjastoon ja kaikille 6-vuotiaille hankitaan kirjastokortti huoltajan suostumuksella.

Liikuntahankkeen myötä yhteistyö urheiluseurojen kanssa.

Kevällä oppilaaksiottopäätöksen jälkeen tuleva 1.luokan opettaja ja esiopettaja sekä varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja apulaisrehtori pitävät ns. siirtopalaverin. Tämän jälkeen tehdään luokkiin jako.

Esiopetus toimittaa oppilaan opetusyksikköön lasten mahdolliset pedagogiset asiakirjat. Todetaan tuen tarpeet ja huomioidaan ne opetusjärjestelyissä jo keväällä.

Koulutulokkaiden tutustumispäivä ja samalla info vanhemmille järjestetään toukokuussa. Järjestelyistä vastaavat apulaisrehtorit yhdessä vararehtorien kanssa.

Kummitoiminta 6.luokkalaisten ja uusien 1.luokkalaisten kesken auttaa sopeutumisessa uuteen kouluympäristöön.

Yhteistyö huoltajien kanssa

Vastuu huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön kehittämisestä on opetuksen järjestäjällä. Yhteistyön lähtökohtana on luottamuksen rakentaminen sekä osapuolten tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus. Yhteistyö edellyttää esiopetuksen henkilöstön aloitteellisuutta sekä henkilökohtaista vuorovaikutusta huoltajien kanssa. Yhteistyössä otetaan huomioon perheiden moninaisuus, yksilölliset tarpeet ja huoltajuuteen liittyvät kysymykset. Yhteistyössä hyödynnetään eri viestintävälineitä ja käytetään tarpeen mukaan tulkkia tai kieliavustajaa. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö tarjoaa myös mahdollisuuksia huoltajien väliselle keskustelulle.

Huoltajien kokemukset lastensa aiemmasta kasvuympäristöistä, kehityksestä, oppimisesta ja mielenkiinnon kohteista otetaan esiopetuksessa huomioon. Opettaja keskustelee kunkin lapsen huoltajan kanssa perheen ja esiopetuksen arvoista, kasvatuskäytännöistä ja tavoitteista. Lasten ja huoltajien näkemyksiä otetaan huomioon opetuksen toteuttamisessa ja mahdollisen lapsikohtaisen oppimissuunnitelman laatimisessa. Huoltajille tarjotaan mahdollisuuksia tutustua ja osallistua lapsensa esiopetuspäivään. Keskustelulle huoltajien kanssa varataan riittävästi aikaa. Huoltajien kieli- ja kulttuuritietoutta sekä muuta asiantuntemusta voidaan hyödyntää esiopetuksen toteuttamisessa.

Huoltajien kanssa keskustellaan lasten kasvun ja oppimisen etenemisestä. Erityisen tärkeää yhteistyö huoltajien kanssa on lasten kasvun ja oppimisen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa. Huoltajien tulee saada tietoa kuljetuksista ja oppilashuollosta esiopetuksen aikana sekä lapsille esiopetuksen lisäksi tarjolla olevista muista varhaiskasvatuspalveluista. Huoltajien ja lasten palaute otetaan huomioon opetusta, tuen muotoja ja toimintakulttuuria kehitettäessä.

Huoltajille tehdyssä kyselyssä he toivovat kodin ja esiopetuksen hyvän yhteistyön perustuvan luottamukseen, avoimuuteen ja rehellisyyteen puolin ja toisin. Huoltajat toivovat myös kuulumisten vaihtoa päivittäin (esim. reissuvihko käyttöön) sekä heidän antamansa palautteen huomioimista.

Perinteiset vanhempainvartit ja -illat sekä tiedotteet ovat huoltajien mielestä edelleen tarpeellisia. Huoltajilta tuli yhteistyön muodoiksi ehdotuksia esim. vierailupäivistä, yhteisistä retkistä, erilaisista toiminta- tai teemapäivistä, joihin myös huoltajat voisivat osallistua. Myös lapsen ja huoltajan yhteinen kotitehtävä tai projekti nähtiin yhtenä yhteistyön mahdollisuutena.

Monialaisen yhteistyön tahoja Laihialla ovat varhaiskasvatuksen eri toimintamuodot (päiväkodit päiväkotitoiminta, ryhmäperhepäivähoidot ryhmäperhepäivähoito, perhepäivähoitajat, perhepäivähoito), esiopetus, perusopetus, lastenneuvola ja sosiaali- ja terveystoimi. Lisäksi yhteistyötä tehdään tarvittaessa eri terapeuttien kanssa ja Vaasan sairaanhoitopiiriin eri tahojen kanssa.

Monialaista yhteistyötä varten on perustettu Varhaiskasvatuksen ennaltaehkäisevä työryhmä, mihin yllä mainitut toimijat kuuluvat. Työryhmän tehtävänä on kehittää monialaista yhteistyötä Laihialla siten, että lasten ja perheiden palvelut ja tuki olisivat kokonaisvaltaista, asioihin voitaisiin puuttua varhaisessa vaiheessa ja yhteistyö olisi matalalla kynnyksellä toimivaa luontevaa yhteistyötä lasten ja perheiden edun mukaisesti. Kuka tahansa työryhmästä voi olla yhteydenottaja toiseen tahoon ja olla koolle kutsujana onko tarvittaessa. Pääsääntöisesti koolle kutumisesta vastaa varhaiskasvatuksen järjestäjä. Työryhmä kokoontuu 2-3 kertaa lukuvuodessa, syksyllä ja keväällä. Riittävä tiedonkulku tulisi varmistaa eri toimijoiden välillä. Varhaiskasvatus on omalta osaltaan mukana kunnan lasten ja perheiden yhtenäisessä palvelukokonaisuudessa (LAPE).

Yhteistyötä tehdään yksityisten varhaiskasvatusyksiköiden kanssa. Lisäksi Laihialla tehdään yhteistyötä liikunnasta, kirjastosta ja kulttuurista vastaavien tahojen kanssa. Yhteistyötä voidaan tehdä myös eri järjestöjen, seurakuntien, poliisin ja ravitsemus- ja siivouspalvelujen kanssa. Eri yhteistyömuotoja kehitetään ja ne muuttuvat vuosittain lasten, huoltajien ja varhaiskasvatuksen tarpeiden ja toiveiden mukaan näiden tässä kappaleessa mainittujen tahojen kanssa.

Yhteistyön tavoitteet sosiaali- ja terveystalveluiden sekä esi- ja perusopetuksen kanssa

Yhteistyötä tehdään aina huoltajien kanssa. Kaiken yhteistyön tavoitteena lapsen etu sekä lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen kokonaisvaltainen tukeminen sekä perheen tukeminen. Tavoitteena on, että ne tahot tekevät monialaista yhteistyötä, mitkä ovat läsnä lapsen ja perheen elämässä. Yhteistyön tavoitteena on tukea lasta ja perhettä kokonaisvaltaisesti välttämällä päällekkäisyyksiä ja ristiriitoja. Tavoite on, että lapsi saa oikein kohdennettua tukea lapsen kehitys ja ikä huomioiden. Tavoitteena on varhainen puuttuminen ja myös eheän tukiverkoston muodostaminen koko lapsuus- ja nuoruusajan.

Tavoitteena on sujuva tiedonsiirto huoltajien ja monialaisen yhteistyön tahojen välillä. Tärkeitä nivelvaiheita tiedonsiirrolle on, kun

- lapsi vaihtaa hoitopaikkaa
- lapsi aloittaa esiopetuksen
- lapsi aloittaa perusopetuksen (esiopetuksessa oleva lapsi kuuluu myös varhaiskasvatuksen piiriin ollessaan hoidossa esiopetusajan ennen/jälkeen)
- lapsella on laaja 4 -vuotisneuvolatarkastus (päiväkodeissa varhaiskasvatuksen opettajan tekemä LENE-testi, perhepäivähoidossa ja ryhmäperhepäivähoidossa 4-vuotis lomake)
- muiden ikäryhmien lasten neuvolakäyntien yhteydessä tarvittaessa
- ja mikäli lapsella ilmenee kasvun, kehityksen ja oppimisen tuen tarvetta (mm. yhteistyö eri terapeuttien kanssa).

4.4. Toimintakulttuuri, oppimisympäristöt ja yhteistyö paikallisessa kokeiluopetussuunnitelmassa

Rakenteet ja toimintatavat

Neuvola

Esiopetuksen ja neuvolan yhteistyö on tärkeää lapsen kokonaisvaltaisen kasvun ja kehityksen tuen vuoksi. Esiopetuksesta lapsen oman ryhmän kasvattaja tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja voi olla yhteydessä neuvolaan lapsen asioissa huoltajien suullisella tai kirjallisella luvalla. Jos kyseessä on lapsen etu, niin neuvolaan voidaan olla yhteydessä myös ilman huoltajien lupaa.

Esiopetuksesta voidaan soittaa neuvolaan ja pyytää konsultaatiota puhumatta lapsen nimellä. Neuvolasta voidaan soittaa esiopetukseen lapsen asioissa huoltajien luvalla.

Päiväkodeissa varhaiskasvatuksen opettajat ovat tehneet 1.1.2018 alkaen lapsen 4 -vuotis LENE-testin eli leikki-ikäisen neurologisen kehityksen testin. Varhaiskasvatuksen opettaja käy testin tehtyään lomakkeen läpi huoltajien kanssa ja pyytää kirjallisen luvan siirtää tiedot neuvolaan, minkä jälkeen varhaiskasvatuksen opettaja toimittaa testin neuvolaan. Neuvolassa tehdään muut tarkastukset ja keskustelut, mitkä kuuluvat 4 -vuotis tarkastuksen yhteyteen. Neuvolasta lääkäri täyttää neuvolan oman lomakkeen "Yhteenveto 4-vuotistarkastuksesta". Lomakkeet postitetaan varhaiskasvatukseen.

Laihian terveyskeskus ja Vaasan sairaanhoitopiiri

Laihian terveyskeskus kuuluu Vaasan sairaanhoitopiiriin. Terveyskeskuksen kanssa tehdään yhteistyötä tarvittaessa. Terveyskeskuksesta saadaan esiopetukseen mm. ohjeistusta tartuntataudeista, astmakoulutusta, informaatiota ja ohjeita eri epidemioista (täit, kihomadot, jne.). Varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja tarvittaessa varhaiskasvatuksen henkilökuntaa on mukana Lasten ja nuorten kuntoutustyöryhmässä (LAKU).

Mikäli esiopetuksessa on lääkettä tarvitseva lapsi, niin konsultaatiota ja ohjeistusta saa terveyskeskuksesta yhteistyössä huoltajien kanssa. Lääkettä tarvitsevalle lapselle pitää tehdä lääkehoitosuunnitelma, joka liitetään lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Laihiolla on kehitetty NEPSY-polku eli Neuropsykologisen kuntoutuksen polku. Mikäli esiopetuksessa oleva lapsi saa neuropsykologista kuntoutusta, esiopetus kuuluu yhtenä osana kuntoutuksen polkuun. Yhteistyötä tehdään lapsen edun mukaisesti yhteistyössä huoltajien kanssa.

Tarvittaessa esiopetus tekee yhteistyötä hammashoitolan kanssa, esimerkiksi hammashoitaja tulee kertomaan lapsille hampaiden hoidosta.

Laihian terveyskeskuksen, Vaasan sairaanhoitopiiriin, Laihian varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen yhteistyötä ja yhteistyömuotoja kehitetään.

Sosiaalipalvelut

Sosiaalihuoltolain 8§ mukaan on kunnallisten viranomaisten yhteistyössä seurattava ja edistettävä erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden hyvinvointia. Lapsen ollessa varhaiskasvatuksen piirissä, voidaan lapsen varhaiskasvattaja pyytää mukaan, kun arvioidaan perheen tarvetta sosiaalipalveluihin tai lastensuojelu tapauksissa.

Erityisen tuen tarpeessa olevalla lapsella voi olla oikeus kuntouttavaan päivähoitoon, jonka myöntää erityishuollon johtoryhmä. Kuntoutusohjaus ja vaihtoehtoiset kommunikoinnin menetelmät (esimerkiksi tukiviittomaopetus ja kuvakansiot) ovat vammaispalvelun myöntämiä palveluja.

Huoltajien luvalla ja heidän kanssaan yhteistyössä voidaan sosiaalipalveluun ottaa yhteyttä ja keskustella nimellä lapsen asioista. Sosiaalipalveluun voidaan varhaiskasvatuksesta ottaa yhteyttä ja pyytää konsultaatiota puhumatta lapsesta tai perheestä nimellä.

Mikäli lapsi ja/tai perhe on sosiaalipalvelun asiakkaana, niin tarvittaessa varhaiskasvatus ja sosiaalipalvelu tekevät yhdessä huoltajien kanssa yhteistyötä lapsen kasvun, kehityksen, hoidon ja oppimisen tukemiseksi lapsen edun mukaisesti.

Varhaiskasvattajat ovat velvollisia tekemään huolen ilmauksen, mikäli varhaiskasvattaja huomaa huolen aiheita. Huolen ilmaus tehdään mielellään aina yhdessä huoltajien kanssa ja huoltajien luvalla. Jos huoltaja ei anna lupaa huolen ilmaukseen, on varhaiskasvattajan pohdittava, onko

tilanne sellainen, että huolen ilmaus täytyy tehdä ilman huoltajien lupaa. Huolen ilmaus voidaan tehdä lapsesta tai huoltajasta. Huolen ilmaus tehdään vapaamuotoisesti yhdessä huoltajan kanssa, tai lapsen edun mukaisesti ilman huoltajan lupaa; soittamalla, laittamalla tekstiviesti tai kirjeellä. Sähköpostiin voi laittaa soittopyynnön, mutta sähköpostitse ei tehdä huolen ilmausta (tietosuojaja).

Varhaiskasvattajat ovat velvollisia tekemään lastensuojeluilmoituksen lapsen tilanteen näin vaatiessa. Lastensuojeluilmoitukseen löytyy oma kaavake. Tarkemmin lastensuojeluilmoituksesta luvussa Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki.

Perusopetus

Laihian esiopetussuunnitelmassa on tarkemmin määritelty yhteistyö perusopetuksen kanssa, lapsen ollessa esiopetuksessa ja esiopetusajan jälkeen varhaiskasvatuksessa. Yhteistyötä tehdään koulujen erityisopettajien kanssa, esimerkiksi esiopetuksen yhteisöllisessä oppilashuoltotyöryhmässä. Yhteistyötä tehdään perusopetuksen opettajien ja erityisopettajien, varhaiskasvatuksen erityisopettajan sekä rehtorien kanssa koskien lasten kehityksen ja oppimisen tuen tarvetta.

Esiopetuksella on mahdollisuus varata perusopetuksen tiloja. Perusopetuksen ja esiopetuksen yhteistyömuotoja kehitetään.

5. Opetuksen tavoitteet ja pedagoginen toteuttaminen kaksivuotisessa esiopetuksessa

Esiopetuksen pedagogisena tavoitteena on edistää lasten oppimista ja hyvinvointia sekä heidän laaja-alaista osaamistaan. Esiopetus on luonteeltaan eheytettyä opetusta, joka muodostuu eri laajuisista ja eri tavoin toteutetuista oppimiskokonaisuuksista. Oppimiskokonaisuuksien suunnittelussa ja toteuttamisessa lähtökohtina ovat lasten kiinnostuksen kohteet ja näissä perusteissa opetukselle asetetut tavoitteet. Monipuolisiin työtapoihin, pedagogiseen dokumentointiin, opetuksen arviointiin ja oppimisen alueisiin liittyvät tavoitteet ovat opetuksen tavoitteita. Lisäksi esiopetuksen toteuttamisessa otetaan huomioon aiemmissa luvuissa kuvatut kaksivuotisen esiopetuksen yleiset tavoitteet sekä toimintakulttuurille ja lasten laaja-alaisen osaamisen edistämiseksi asetetut tavoitteet.

Esiopetuksessa käytetään varhaiskasvatukseen soveltuvaa pedagogiikkaa, jossa lasten oppimisen mahdollisuuksista ja hyvinvoinnista pidetään huolta koko päivän ajan. Esiopetuksen opettajalla on vastuu esiopetuksen suunnittelusta, toteutuksesta, arvioinnista ja kehittämisestä paikallisen kokeiluopetussuunnitelman mukaisesti. On tärkeää, että esiopetuksen koko henkilöstö tuntee opetussuunnitelman tavoitteet ja toimii yhdessä niiden saavuttamiseksi.

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluun osallistuvien lasten ikäero vaihtelee alle viisivuotiaista seitsemänvuotiaisiin. Lasten ikäerot sekä henkilökohtaisen kehittymisen erot otetaan huomioon kaikessa toiminnassa. Lisäksi otetaan huomioon se, että lasten kokemusten kesto varhaiskasvatukselle tyypillisestä oppimisesta ja toiminnasta vaihtelevat. Lasten mielenkiinnon kohteet, osaaminen ja kehittyvät taidot sekä tarve tarjota kullekin lapselle sopivasti haasteita ovat opetuksen suunnittelun lähtökohtia. Eri ikäiset lapset voivat osallistua kokeiluun yhteisissä ryhmissä.

Useimmat kaksivuotiseen esiopetukseen osallistuvista lapsista saavat esiopetuksen lisäksi varhaiskasvatusta. Jotta lasten päivät olisivat pedagogisesti laadukkaita ja eheitä, on tärkeää, että esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen henkilöstö sopivat arjen käytännöistä sekä suunnittelevat ja arvioivat toimintaa yhdessä.

Pedagogon toiminta paikallisessa kokeilutoiminnassa

Pedagogista toimintaa ilmenee kaikissa päivän tilanteissa; eteisessä, leikeissä, ulkoilussa, ruokailuissa, siirtymissä sekä muissa päivittäisissä tilanteissa. Pedagogisessa toiminnassa oleellista ovat tietoisuus, tavoitteellisuus sekä suunnitelmallisuus, se miksi jokin asia toteutetaan ja millä perusteella. Pedagogisen toiminnan kautta pyritään edistämään lasten laaja-alaista osaamista, oppimista ja hyvinvointia. Kokeilutoiminnassa pedagogisen toiminnan suunnittelusta ja toteuttamisesta sekä seurannasta ja arvioinnista vastuussa on opettaja. Vaikka pedagoginen vastuu toiminnan suunnittelusta ja toteuttamisesta on opettajalla, koko varhaiskasvatuksen henkilöstö suunnittelee ja toteuttaa toimintaa yhdessä. Perusteiden hengen mukaisesti tarkoitus on, että varhaiskasvatus on suunnitelmallinen kokonaisuus, josta otetaan pedagoginen vastuu.

Pedagoginen toiminta muodostuu toistensa kanssa vuorovaikutuksessa olevasta osatekijöistä; lasten ideoista, lasten ja kasvattajien yhteisistä ideoista sekä kasvattajien johdolla suunnitellusta toiminnasta, mikä sisältää laaja-alaisen osaamisen, oppimisen osa-alueiden ja ryhmävarhaiskasvatussuunnitelman huomioimisen. Lisäksi toiminnan suunnittelussa tulee huomioida lasten varhaiskasvatussuunnitelmiin kirjatut huoltajien ajatukset lapsensa mielenkiinnonkohteista, vahvuuksista sekä tuen tarpeista. Huoltajien ideat, toiveet, tavoitteet sekä heiltä saatu palaute tulee huomioida varhaiskasvatuksessa mahdollisuuksien mukaan. Pedagogisessa toiminnassa pyritään myös projektimaisuuteen. Tällä tarkoitetaan sitä, että yhden aiheen parissa työskennellään pitkäkestoisemmin aihetta laajentaen.

Lasten ideoita ja mielenkiinnonkohteita voidaan kysyä lapsilta, ikätaso huomioiden. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että esimerkiksi askarteluita ei toteuteta välttämättä vain vuodenaikojen mukaan vaan lasten tarpeista ja ideoista lähtien. Ryhmän toiminnan suunnittelussa lähtökohtana on lapsen osallisuus. Suuri vastuu lasten mielenkiinnonkohteiden huomaamisessa on kuitenkin sensitiivisillä kasvattajilla. Heidän tehtävänä on havainnoida, kuunnella lasta sekä olla läsnä. Näin varmistetaan, että lapsen ajatukset ja ideat tulevat kuuluviin. Ideat tulee dokumentoida, jotta niihin voidaan palata. Pedagogisessa toiminnassa ei kuitenkaan ole kyse yksittäisten lasten toiveiden täyttämisestä vaan kaikkien ryhmän jäsenten näkemysten huomioimisesta.

Lasten mielenkiinnon kohteiden ja osallisuuden huomioiminen pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa ovat suunnitelman perusteissa keskeisellä sijalla. Lasten mielenkiinnonkohteet kartoitetaan ja osallisuutta lisätään mm.

- kyselyillä
- haastattelemalla lapsia
- keskustelemalla lasten ja huoltajien kanssa
- leikkiä seuraamalla ja havainnoimalla
- huomioimalla lasten vasut
- saduttamalla
- käyttämällä draamaa ja nukketeatteria työtapoina
- kasvattajien sensitiivisyys ja lasten tuntemus auttavat lisäämään lasten osallisuutta.

5.1. Monipuoliset työtavat

Ohjattu ja lasten omaehtoinen leikki sekä havainnolliset, lasten aktiivisuutta ja luovuutta edistävät työtavat ovat olennainen osa kaksivuotisen esiopetuksen toimintaa. Työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavat esiopetukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Monipuolisilla työtavoilla tuetaan lasten kasvua ja oppimista, heidän laaja-alaisen osaamisensa (luku 2.6 Laaja-alainen osaaminen) kehittymistä sekä vahvistetaan heidän sosiaalisia taitojaan.

Esiopetuksessa työtavat ovat sekä oppimisen väline että opettelun kohde. Ne ovat osa vähitellen kehittyviä oppimisen taitoja, jota lapset tarvitsevat oppimisen polulla. Tämän vuoksi on tärkeää, että opettaja ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja ryhmissä, työpareina ja itsenäisesti. Leikkiin perustuvat sekä kokemukselliset ja toiminnalliset työtavat tarjoavat elämyksiä ja vahvistavat lasten oppimismotivaatiota. Tavoitteena on, että lapset käyttävät kaikkia aistejaan, liikkuvat, kehittävät muistiaan ja mielikuvitustaan sekä nauttivat oivaltamisesta. Yhdessä työskennellessä lapsia rohkaistaan kyselemään, ihmettelemään, tutkimaan, päätelemään ja ratkaisemaan ongelmia sekä toimimaan tavoitteellisesti yhteisen päämäärän suuntaisesti. Lapsille järjestetään myös mahdollisuuksia kokeilla ja toimia itsenäisesti.

Lapset osallistuvat toiminnan suunnitteluun, työtapojen valintaan ja tekevät erilaisia työtehtäviä. Tämä on arjen osallisuutta, jonka tavoitteena on tukea lasten aloitteellisuuden kehittymistä ja omaa vastuunottoa. Oppimista edistää se, että lapset ovat mukana miettimässä työskentelyn tavoitteita ja he tietävät, mitä heiltä odotetaan. Tehtyjen valintojen ja työskentelyn onnistumista arvioidaan yhdessä.

Esiopetuksessa olevien lasten työskentelytaidot ovat kuitenkin vasta kehittymässä, joten opettaja vastaa siitä, että lapset saavat kokemuksia ja ohjausta eri tiedon ja taidon aloille sopivista työtavoista. Leikkiä, havainnointia, tutkimista ja fyysistä aktiivisuutta sisältävät työtavat ovat keskeisiä. Erilaiset työtavat tuovat myös vaihtelua lasten päiviin ja viikkoihin. Muun muassa riehakkaan leikin jälkeen lapset tarvitsevat mahdollisuuksia rauhoittua ja keskittyä työskentelemään jollain muulla tavalla.

Leikki on lapsille ominainen tapa toimia ja hahmottaa maailmaa. Erilaiset leikit edistävät lasten kehitystä, hyvinvointia ja tarjoavat lapsille monipuolisia mahdollisuuksia keksiä, harjoitella ja opetella uusia asioita. Leikkien mielikuvitusmaailmojen rakentaminen, erilaisten roolien ottaminen ja esimerkiksi sääntöjen määrittely tekevät leikeistä tärkeitä oppimisympäristöjä lapsille. Tämän vuoksi leikki eri muodoissaan on keskeinen työtapasi opetuksessa.

Opettajan ja muun henkilöstön tehtävä on turvata leikin edellytykset, osallistua, ohjata ja rikastaa leikkejä pedagogisesti ja sukupuolisensitiivisesti. On tärkeää huolehtia siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus olla osallisena yhteisissä leikeissä. Lapsia kannustetaan tekemään leikeissä aloitteita ja ohjataan ottamaan toiset huomioon. Lasten leikkitaitojen kehittymistä tuetaan. Lasten omaehtoisten leikkien lisäksi yhdessä rakennetut pitkäkestoiset leikit luovat hyvän mahdollisuuden toteuttaa erilaisia oppimiskokonaisuuksia. Leikin juonen kehittämisessä ja leikkimaailmojen rakentamisessa voidaan luontevasti yhdistää erilaisia työtapoja, kuten draamaa, liikuntaleikkejä sekä leikillistä lukemista ja kirjottamista. Leikin aiheet voivat vaihdella lasten mielenkiinnon kohteiden mukaan vakavista teemoista hassutteluun ja ajankohtaisiin aiheisiin.

Leikin ohella tutkiva oppiminen on keskeinen työtapasi kaksivuotisessa opetuksessa. Yhteisen tutkimisen kohteeksi pyritään valitsemaan ilmiö, joka nousee esille lasten leikeistä, keskustelusta tai kysymyksistä. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä, päätelmiä sekä keksimään ratkaisuja arjen ongelmiin ja kokeilemaan niitä. Tutkivaan toimintaan ja oppimiseen kuuluu havainnointia, kysymysten muotoilua, tiedon hankintaa, kokeilua, päättelyä, ratkaisujen keksimistä sekä dokumentointia ja tulosten esittämistä. Dokumentit ja tulosten esittäminen tuovat näkyväksi lasten ajattelua ja tiedon kehittymistä sekä vahvistavat lasten osallisuuden kokemusta.

Monipuolisten työtapojen käyttö edellyttää, että oppimisympäristöissä on riittävästi erilaisia leikkiin ja opetteluun soveltuvia materiaaleja, havainto- ja työvälineitä sekä mahdollisuuksia käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa. Digitaalisten välineiden ja ohjelmien suunnitelmallinen hyödyntäminen rikastaa oppimista ja leikkiä. Monipuolisia tarjouksia sisältävät oppimisympäristöt luovat tilaisuuksia eriyttää lasten oppimista, sitoutua pitkäkestoiseen leikkiin ja kerrata opeteltua. Onnistumisen kokemuksilla ja työtapoihin liittyvällä kannustavalla palautteella tuetaan lasten myönteisen itsetunnon kehittymistä. Tavoitteena on, että lasten halu kokeilla ja opetella vahvistuu ja heille syntyy luottamus siihen, että he pystyvät oppimaan uutta.

Työtapoja kehitetään yhteisesti henkilöstön itsearviointiin sekä lapsilta ja huoltajilta saadun palautteen perusteella.

Monipuoliset työtavat paikallisessa kokeiluopetussuunnitelmassa

Monipuolisten työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavat varhaiskasvatukselle ja kokeilutoiminnalle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten ikä, tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Monipuolisten työtapojen valinta ja käyttö perustuvat lasten havainnointiin ja lasten kanssa käytyihin keskusteluihin.

Kokeilutoiminnan perusteiden mukaan arjessa käytettävät monipuoliset työtavat kumpuavat lapsille ominaisista tavoista oppia, joita ovat luovuus, osallisuus ja toiminnallisuus. Tällaisia tapoja ovat omaehtoinen ja ohjattu leikki, tutkiminen, liikkuminen, tieto- ja viestintäteknologia sekä taiteellinen kokeminen ja ilmaisu. Tällöin esim. yhteisleikit ja pelit ovat jokapäiväisiä työtapoja.

Lapset otetaan taitojensa ja kykyjensä mukaisesti osallisiksi työtapojen suunnitteluun ja valintaan. Näin lisätään lasten aktiivista toimijuutta sekä osallisuutta varhaiskasvatuksessa ja kokeilutoiminnassa. Henkilöstö tarjoaa lapsille mahdollisuuden kokeilla ja harjoitella erilaisia työtapoja mahdollisuuksien ja resurssien mukaan sekä ryhmissä että itsenäisesti. Lapsia rohkaistaan kyselemään ja ihmettelemään sekä päättelämään ja ratkaisemaan ongelmia yhdessä, ts. lapset nähdään aktiivisina toimijoina. Parhaiten lapset saavat oman mielipiteensä kuuluviin pienryhmätöiminnassa, jonka tulee olla tärkeä osa varhaiskasvatuksen ja kokeilutoiminnan toimintakulttuuria. Kuvien käyttö päivän eri tilanteissa lisää lasten osallisuutta työtapojen valinnassa.

Työtapojen valinnassa myös huoltajilta sekä lapsilta saatu palaute otetaan mahdollisuuksien mukaan huomioon. Myös erilaiset suositukset esim. varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden

suositukset (2016), tulee huomioida työtapojen valinnassa. Henkilökunnan on lisäksi arvioitava toteuttamiaan työtapoja yhteisissä palaverissa.

Leikki on varhaiskasvatuksessa keskeinen toimintatapa. Lapset eivät leiki oppiakseen, mutta oppivat leikkiessään. Leikki on välttämätöntä lapsen emotionaaliselle, sosiaaliselle ja kognitiiviselle kehitykselle. Leikkiessä kehittyvät kielelliset taidot, syy-seuraussuhteiden ajattelu, joustava yhdisteleminen, luova ajattelu, ongelmanratkaisutaito ja kyky erottaa ulkoinen todellisuus leikistä. Leikkiessään lapsi oppii esineiden käsittely- ja toimintatapoja, yhteistoimintaa ja sääntöjä sekä tunteiden säätelyä. Leikki voi parantaa lapsen luottamusta itseensä ja omiin kykyihinsä. Leikki opettaa ymmärtämään moraalia ja arvoja sekä opettaa vastaanottamaan empatiaa toisilta leikkijöiltä. Leikkiminen kehittää lapsen mielikuvitusta, luovuutta ja sosiaalisia taitoja, kuten ristiriitilanteissa neuvottelemista ja toisten ymmärtämistä. Leikeissä lapsi harjoittelee oppimiaan asioita ja saa vahvistusta taidoilleen ja tiedoilleen. Oppiminen on tehokkainta silloin, kun lapset voivat kokea turvallisuutta ja luottamusta ympärillään.

Kokeilutoiminnassa leikille varataan riittävästi aikaa ja sitä arvostetaan eli leikki saa näkyä ja kuulua! Henkilöstön tehtävänä on turvata leikin edellytykset sekä ohjata leikkiä. Kasvattajien tehtävänä on myös tukea leikin kehittymistä ja havainnoida leikkiä. Leikin havainnointi tarjoaa mahdollisuuden saada tietoa lasten ajattelusta ja kiinnostuksen kohteista sekä heidän tunteistaan ja kokemuksistaan. Saatua tietoa käytetään mm. pedagogisen toiminnan suunnittelussa.

Lasten leikkiä voidaan tukea Laihian mm. seuraavin keinoin:

- Annetaan lasten leikkialoiteille, kokeiluille ja elämyksille tilaa, aikaa ja leikkirauhaa
- Annetaan riittävästi aikaa lasten omaehtoiseen leikkiin, jossa kasvattaja on läsnä
- Kannustetaan kekseliäisyyteen, mielikuvituksen käyttöön, ilmaisuun ja luovuuteen
- Leikeissä vältetään turhia sääntöjä ja kieltoja, turvallisuutta kuitenkin unohtamatta
- Leikeissä vaalitaan lasten kaverisuhteita
- Leikkitiloja käytetään monipuolisesti; leikkitiloja muunnellaan lasten mielenkiinnon ja leikkien mukaisiksi. Leikkiä ei rajata vain yhteen tilaan
- Oppimisympäristöt järjestetään niin, että lasten on helppo löytää tekemistä ja että ympäristö herättää kiinnostuksen leikkiä
- Varhaiskasvatusyksiköt varustetaan riittäväillä ja monipuolisilla, ikätasoisilla leikkivälineillä. Lapset otetaan mukaan suunnittelemaan uusien lelujen hankintaa. Lelut tulee olla helposti lasten saatavilla
- Lapsilla tulee olla mahdollisuus roolileikkeihin
- Pienryhmätoiminta auttaa luomaan rauhallisen ja kiireettömän leikkiympäristön, joka lisää lapsen rohkeutta osallistua ja auttaa keskittymään leikkiin. Lasten ajatukset ja mielipiteet tulevat myös paremmin kuulluiksi.
- Lapsella tulee olla mahdollisuus sekä rauhoittumiseen, yksinoloon että vauhdikkaisiin leikkeihin. Kasvattajien rooli leikin mahdollistajana
- Kasvattajan tehtävänä on mahdollistaa jokaisen lapsen osallisuus leikkiin lapsen kehitystason mukaisesti
- Kasvattaja auttaa lapsia tarvittaessa aloittamaan leikin lasten ideoita käyttäen ja antamalla mallia leikkiin
- Kasvattaja on leikkien mahdollistaja, joka luo lasten leikkeihin mahdollisuudet tarvittavilla materiaaleilla ja välineillä sekä kannustaa lapsia kokeilemaan ja kehittämään leikkiä
- Kasvattajan läsnäolo leikkitilanteissa lisää lasten turvallisuutta ja mahdollistaa leikin ohjaamisen ja ristiriitojen selvittämisen
- Leikkiin heittäytyvä kasvattaja saa lapset innostumaan!

- Kasvattajan mukanaolo lapsen leikeissä kasvattaa lapsen itsetuntoa hänen huomattessaan, että aikuinen osoittaa kiinnostusta hänen maailmaansa kohtaan.
- Kasvattajalla on herkkyyttä ja tilannetajua ymmärtää oma roolinsa leikeissä: hän voi olla aktiivinen mukana leikkijä, leikin rikastuttaja, ohjaaja tai havainnoija leikin luonteesta riippuen
- Kasvattajat havainnoivat, dokumentoivat ja arvioivat lasten leikkiä erilaisia havainnointivälineitä käyttäen. Havaintojen pohjalta kasvattajat suunnittelevat joustavaa ja monipuolista toimintaa, jossa pitkäkestoinen leikki on mahdollista ja lapset saavat leikkirauhan omille leikeilleen.

5.2. Pedagoginen dokumentointi

Pedagoginen dokumentointi on keskeinen osa kaksivuotisen esiopetuksen suunnittelua, toteuttamista sekä toiminnan arvioimista ja kehittämistä. Se on jatkuva prosessi, jossa havainnoinnin, dokumenttien kokoamisen ja näiden tulkinnan avulla tarkastellaan ja arvioidaan pedagogista toimintaa. Dokumentit voivat olla muistiinpanoja, valokuvia, lasten töitä tai vaikkapa videoita yhteisestä tekemisestä. Dokumentoinnin tavoitteena on tuottaa tietoa esiopetusryhmän toiminnasta sekä kunkin lapsen kehityksestä ja oppimisesta sekä ajattelusta ja mielenkiinnon kohteista. Dokumenttien avulla opettaja voi tehdä kunkin lapsen oppimista ja kehittymistä näkyväksi ja samalla motivoida lasta oppimaan.

Pedagoginen dokumentointi on osa opettajan ja muun henkilöstön työtä ja osa dokumentoinnista voi olla vain henkilöstön ammatilliseen käyttöön tarkoitettua. Lapset osallistuvat dokumentointiin taitojensa mukaan ja heitä ohjataan kokemaan dokumentteja itselleen merkityksellisistä asioista. Esiopetusryhmän yhdessä valitsemien ja lasten henkilökohtaisesti valitsemien dokumenttien avulla voidaan havainnollisesti kertoa esiopetuksen toiminnasta huoltajille. Näin myös huoltajat pääsevät osallistumaan toiminnan arviointiin, ideointiin ja kehittämiseen.

Suunnitelmallisen dokumentoinnin avulla opettaja ja muu henkilöstö oppivat tuntemaan yksittäisiä lapsia, ymmärtämään heidän vuorovaikutussuhteitaan sekä lapsiryhmän ja henkilöstön vuorovaikutuksen luonnetta. Pedagogisen dokumentoinnin tarkoitus on auttaa toteuttamaan esiopetusta lapsilähtöisesti. Suunnitelmallista pedagogista dokumentointia tarvitaan myös lapsen kasvun ja oppimisen tuen (luku 5 Lapsen kasvun ja oppimisen tuki) sekä oppilashuollon (luku 6 Oppilashuolto) toteuttamisessa. Lapsen oppimissuunnitelma, tehostetun tuen oppimissuunnitelma sekä erityisen tuen piirissä olevien lasten henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma ovat osa esiopetuksen pedagogista dokumentointia. Dokumentoinnin avulla saatua tietoa käytetään toimintakulttuurin, oppimisympäristöjen, työtapojen ja arvioinnin käytäntöjen jatkuvassa kehittämisessä esiopetuksen tavoitteiden mukaisesti.

Pedagoginen dokumentointi paikallisessa kokeilusuunnitelmassa

Pedagoginen dokumentointi on keskeinen varhaiskasvatuksen suunnittelun, toteuttamisen, arvioimisen ja kehittämisen työmenetelmä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet määrittelevät pedagogisen dokumentoinnin normiksi, jota kaikkien täytyy noudattaa. Dokumentoinnin avulla saatuja tietoja käytetään työtapojen, oppimisympäristöjen, toiminnan tavoitteiden sekä menetelmien ja sisältöjen muokkaamiseen lasten kiinnostusta ja tarpeita vastaaviksi. Se toisin sanoen ohjaa sitä, mitä lasten kanssa varhaiskasvatuksen arjessa tehdään. Dokumentoinnin tarkoituksena on tuottaa tietoa lasten elämästä, kehityksen ja mielenkiinnonkohteista, ajattelusta ja oppimisesta sekä lapsen tarpeista.

Pedagogiseen dokumentointiin liittyy oleellisesti havainnointi. Arjessa tehdyt havainnot dokumentoidaan, jolloin niihin voidaan palata ja niitä voidaan käyttää toiminnan tukena. Pedagoginen dokumentointi onkin jatkuva prosessi, jossa havainnot, dokumentit ja niiden tulkinta muokkaavat varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa.

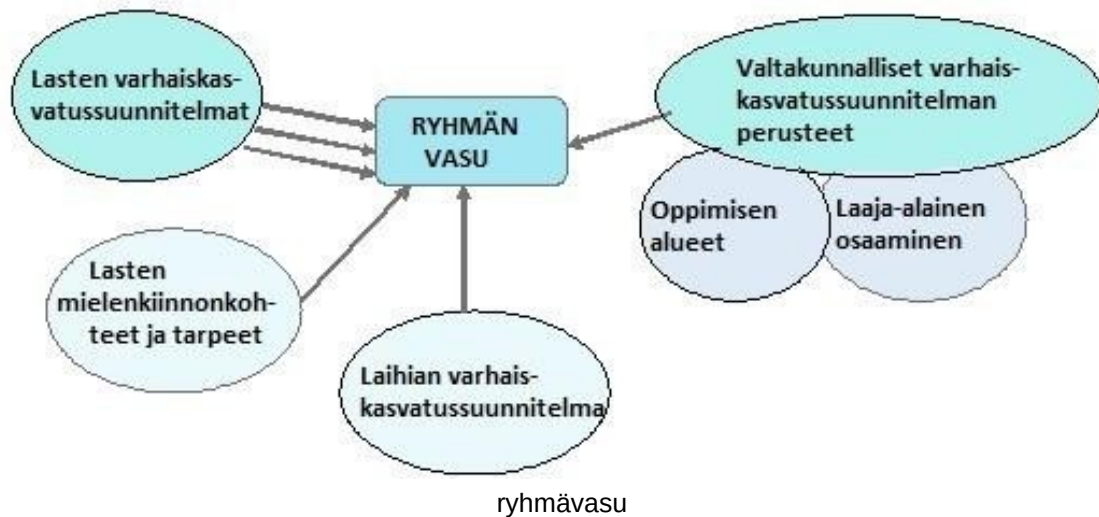
- Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma eli lapsen vasu

Vasu tehdään jokaiselle kokeilutoimintaan osallistuvalla. Vasu laaditaan ja päivitetään yhteistyössä huoltajien kanssa vähintään kerran vuodessa sekä tarvittaessa useammin. Samaa lapsen vasua täydennetään koko varhaiskasvatuksen ajan. Lapsen vasun laadinnasta vastaa päiväkodeissa varhaiskasvatuksen opettaja. Syksyllä varhaiskasvatuksessa aloittaville tai sen piirissä jo oleville lapsille varhaiskasvatussuunnitelma tulee tehdä syyskuun aikana. Kesken toimintakauden varhaiskasvatuksessa aloittavalle lapselle varhaiskasvatussuunnitelma tulee tehdä kahden kuukauden kuluessa aloittamisesta.

- Ryhmäkohtainen varhaiskasvatussuunnitelma eli ryhmävasu

Jokaisessa varhaiskasvatusryhmässä laaditaan lasten varhaiskasvatussuunnitelmien, lasten mielenkiinnon kohteiden ja tarpeiden sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta ryhmän varhaiskasvatussuunnitelma. Ryhmävasu toimii pedagogisen toiminnan perustana. Varhaiskasvatuksen opettajalla on vastuu ryhmävasun laatimisesta. Lapsen vasut tehdään syksyllä hoidon alettua ja niiden pohjalta tehdään ryhmävasu lokakuun alkuun mennessä. Ryhmävasun toteutumista arvioidaan säännöllisesti tiimipalaverissa ja lapsilta sekä huoltajilta saatujen palautteiden perusteelta.

Ryhmän vasu muodostuu monesta osatekijästä. Lasten varhaiskasvatussuunnitelmat, lasten mielenkiinnon kohteet ja tarpeet, Laihian kunnan varhaiskasvatussuunnitelma sekä kaksivuotisen esiopetuksen suunnitelma ovat osa ryhmän vasua. Ryhmän vasua tehtäessä täytyy ottaa huomioon myös valtakunnalliset varhaiskasvatuksen perusteet ja toteuttaa siinä esiintyviä laaja-alaisen osaamisen ja oppimisen alueiden tavoitteita. Ryhmän vasu toimii myös ryhmän toimintasuunnitelmana.

Kuvio. Ryhmävasun muodostuminen.

- Leikin havainnointilomake

Lomakkeeseen kirjattujen havaintojen perusteella kehitetään ja suunnitellaan monipuolista ja lapsilähtöistä toimintaa/leikkiä. Tarkastellaan sitä mitä lapsi tekee tai mitä leikissä tapahtuu, miten leikkiä voisi kehittää tai rikastuttaa. Lomaketta voidaan käyttää niin ryhmän kuin yksilönkin havainnointiin.

- Tiedonsiirronlomake

Tiedonsiirtolomake täytetään lapsen vaihtaessa varhaiskasvatusyksikköä tai esiopetusyksikköä tai siirtyessä kouluun. Tarvittaessa pidetään lisäksi tiedonsiirtopalaveri. Näin mahdollistetaan eheä oppimisen polku sekä sujuvat siirtymät. Huoltajille tulee kertoa, mihin heiltä saatuja tietoja käytetään ja miksi. Tiedonsiirtolomakkeeseen kirjataan vain varhaiskasvatuksen / esiopetuksen järjestämisen kannalta oleelliset tiedot. Huoltajat hyväksyvät allekirjoituksellaan lomakkeella siirrettävät tiedot. Mikäli huoltajat eivät antaisi lupaa oleellisten tietojen siirtämiseen, on varhaiskasvatuksen henkilöstöllä oikeus siirtää välttämättömät tiedot. Tällaisia tietoja voivat olla

esim. lapsen tehostetun tai erityisen tuen tarve. Lomake siirtyy henkilöstön kautta seuraavaan yksikköön.

- Kasvunkansio

Kasvunkansio on lapsen oma ns. portfolio. Kansio luo kuvaa siitä, millainen lapsi on. Se kertoo lapsen kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta dokumentoiden muistoja koetuista asioista, toiminnasta ja tapahtumista. Sama kansio kulkee lapsen mukana koko varhaiskasvatuksen ajan. Kansio antaa arvokasta lapsikohtaista tietoa ja toimii tiedonvälittäjänä lapsen siirtyessä osastolta tai yksiköstä toiseen. Parhaimmillaan kansio tuo esille lapsuuden vaalimisen, lapsen arvokkuuden, yksilöllisyyden, lapsen oikeuden toimia ja kehittyä omana persoonanaan. Hyvä kasvunkansio on lapsen näköinen. Lapsi valitsee kasvunkansioon laitettavat työt (yhdessä huoltajan ja/tai kasvattajan kanssa) ja hänet otetaan mukaan kasvunkansion kokoamiseen. Varhaiskasvatuksessa kansiot pidetään lasten ulottuvilla.

Kasvunkansio voi sisältää sekä kuvallista että kirjallista materiaalia. Kasvunkansion sisältöä voivat olla valokuvat, ääninauhat, tarinat, tehtävät, piirustukset, sadutukset, kertomukset, runot ja laulut, työt ja havainnot.

Pedagoginen dokumentointi mahdollistaa lasten ja huoltajien osallistumisen varhaiskasvatuksen toiminnan arviointiin, suunnitteluun ja kehittämiseen. Esimerkiksi lapsen vasuun kirjattuihin asioihin palataan ja arvioidaan ovatko ne toteutuneet.

5.3. Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena

Arviointi on kiinteä osa esiopetusta[59]. Arvioinnilla on esiopetuksessa kaksi tehtävää: sen avulla suunnitellaan ja kehitetään opetusta sekä tuetaan kunkin lapsen hyvinvointia, kasvua ja oppimista. Arviointi on havainnoinnin, dokumentoinnin, arviointipäätelmien ja palautteen muodostama kokonaisuus, johon osallistuvat opettajien lisäksi muu esiopetuksen henkilöstö sekä lapset ja huoltajat.

Esiopetuksen tehtävänä on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä[60]. Tavoitteellisen ja lasten kehitystä tukevan opetuksen edellytyksenä on, että opettaja saa tietoa lasten aiemmista kasvuympäristöistä, kehittymisestä ja oppimisesta sekä mielenkiinnon kohteista. Näitä tietoja voivat antaa lapsen huoltaja, aiemman varhaiskasvatuksen henkilöstö sekä lapsi itse. On tärkeää, että opettaja saa myös tietoa lapsen mahdollisesta tuesta ja tuen tarpeista esiopetusta edeltävästä varhaiskasvatuksesta. Esiopetuksen opettaja hyödyntää tietoja lapsen henkilökohtaisten tavoitteiden suunnittelussa yhteistyössä huoltajan ja lapsen kanssa. Suunnittelun apuna voidaan käyttää lapsikohtaista oppimissuunnitelmaa. Suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa otetaan huomioon, että opetussuunnitelman tavoitteet ovat opetukselle asetettuja tavoitteita, eikä esiopetuksessa ole yleisiä lapsille asetettuja osaamistavoitteita.

Opettaja ja lasta ohjaava muu henkilöstö seuraavat kunkin lapsen kehittymistä ja oppimista esiopetuksen aikana. Seuraamisen kohteena ovat lasten työskentely, käyttäytyminen ja heidän oppimisensa edistyminen eri tiedon- ja taidonaloilla[61]. Seuraaminen perustuu jatkuvaan havainnointiin sekä monipuoliseen dokumentointiin. Lasten tekemät työt ja kertomat kokemukset ovat osa havainnointia ja dokumentointia. Myös huoltajan havainnot lapsensa oppimisesta ja hyvinvoinnista ovat arvokkaita. Kootun seurantatiedon ja sen perustalta tehtyjen arviointipäätelmien pohjalta opettaja kehittää opetusta ja oppimisympäristöjä sekä lasten mahdollisesti saamaa tukea.

Opettaja ja lasta ohjaava muu henkilöstö antavat lapsille päivittäin rohkaisevaa ja kannustavaa palautetta lasten vahvuuksista ja kehittämialueista. Koottua dokumentaatiota käytetään niin, että kukin lapsi voi havaita edistymistään. Tämä rakentaa lasten myönteistä käsitystä itsestään oppijana. On tärkeää, että huoltajat saavat usein palautetta lapsensa työskentelystä, käyttäytymisestä ja oppimisen edistymisestä, jotta he voivat osaltaan tukea lastaan[62].

Esiopetuksessa kehitetään lasten edellytyksiä itsearviointiin[63]. Lapsia rohkaistaan kuvaamaan, mistä he esiopetuksessa pitävät, missä he ovat omasta mielestään onnistuneet ja mitä

he haluaisivat opetella jatkossa. Opettaja ohjaa lapsia myös pohtimaan yhteisen toiminnan onnistumista. Lasten oppimisen polun aikana vähitellen kehittyvä itsearviointitaito on osa oppimisen taitoja.

On tärkeää, että tarpeelliset tiedot kunkin lapsen esiopetuksen aikaisesta työskentelystä sekä kasvun ja oppimisen etenemisestä ovat perusopetuksen opettajan käytettävissä lapsen siirtyessä ensimmäiselle luokalle. Tämä varmistetaan esiopetuksen ja koulun henkilöstön sekä huoltajien ja lasten yhteistyöllä. Tietojen siirtämisessä voidaan hyödyntää esiopetuksen aikana koottuja kunkin lapsen etenemistä kuvaavia dokumentteja sekä lapsikohtaista oppimissuunnitelmaa tai HOJKSia. Kokeilukunta vastaa toimivien siirtymävaiheen käytäntöjen luomisesta (tarkemmin luvussa 3.3 Yhteistyö kaksivuotisen esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa). Tietojen siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä.

Opettajat käyttävät lasten kasvun ja oppimisen seurannasta saamaansa arviointitietoa ja dokumentaatiota pedagogisessa suunnittelussa ja opetuksen uudelleen suuntaamisessa. Lapsilta ja huoltajilta saatu palaute otetaan huomioon toiminnan kehittämisessä.

Lapsille voidaan antaa molempien lukuvuosien päätteeksi kaksivuotisen esiopetuksen osallistumistodistus[64]. Todistus annetaan huoltajan sitä pyytäessä. Todistukseen merkitään todistuksen, kokeilukunnan, koulun/päiväkodin ja lapsen nimet sekä lapsen henkilötunnus ja todistuksen antamispäivä. Lisäksi todistukseen merkitään, että todistus on Opetushallituksen 5.2.2021 hyväksymien kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluopetussuunnitelman perusteiden mukainen. Todistus voi sisältää yleiskuvauksen toteutuneesta esiopetuksesta. Todistukseen ei merkitä lapsen persoonaan, oppimisen etenemiseen tai lapsen toimintaan liittyviä kuvauksia.

Toiminnan arviointi ja kehittäminen kokeilun aikana

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun toteutumista seurataan ja arvioidaan kansallisesti ja paikallisesti. Kokeilukunnan tulee osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin kokeilulainsäädännön mukaisesti [65]. Ulkopuolisen seurannan ja tutkimuksen lisäksi kokeilukuntien tulee itse arvioida kaksivuotista esiopetusta[66]. Kaksivuotisen esiopetuksen järjestämisessä on kyse kansallisesti merkityksellisestä kokeilusta, joten oman toiminnan tavoitteellinen arviointi ja kehittäminen on osa kokeilua ja edellyttää suunnittelua ja johtamista heti kokeilun alusta. Kokeilukunta vastaa siitä, millaisia toiminnan arvioinnin ja henkilöstön itsearvioinnin menetelmiä kokeilun aikana käytetään. Arvioinnin tavoitteena on tuottaa tietoa esiopetuksen toteutuneesta laadusta, kokeilun onnistumisesta ja kaksivuotiseen esiopetukseen liittyvistä kehittämisen kohteista.

[59] Perusopetuslaki 22 § 2 mom. (628/1998); Perusopetusasetus 14 § 2 mom. (852/1998)

[60] Valtioneuvoston asetus 5 § (422/2012)

[61] Perusopetuslaki 22 § 1 mom. (628/1998)

[62] Perusopetusasetus 10 § 1 mom. (852/1998)

[63] Perusopetuslaki 22 § 1 mom. (628/1998)

[64] Perusopetuslaki 22 § 2 mom. (628/1998)

[65] Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta 10§ 1 mom. (1046/2020)

[66] Perusopetuslaki 21§ 2 mom. (2013/1296)

Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena paikallisessa kokeilutoiminnassa

Pedagogisen toiminnan seuranta ja arviointia tulee tapahtua säännöllisesti arjessa. Jokainen varhaiskasvattaja suorittaa itsearviointia eli tarkastelee omaa toimintaansa ja käyttää tietoa varhaiskasvatuksen/esiopetuksen pedagogisen toiminnan kehittämiseen ja korjaamiseen. Itsearvioinnissa ei siis ole tarkoitus arvostella, etsiä syyllisiä tai listata tekemättömiä töitä. Itsearvioinnissa tulee kuitenkin arvioida itseään vähän kriittisestikin; onko tehty mitä piti?

Oleellista pedagogisen toiminnan seurannassa ja arvioinnissa on havainnointi ja dokumentointi. Havainnoinnin ja dokumentoinnin avulla tehdään pedagogista työtä näkyväksi ja sitä voidaan arvioida. Varhaiskasvatuksessa/kokeilutoiminnassa toteutettua pedagogista toimintaa peilataan lasten varhaiskasvatussuunnitelmiin, ryhmän varhaiskasvatussuunnitelmaan, kokeilutoiminnan suunnitelmaan sekä laaja-alaiseen osaamiseen ja oppimisen osa-alueisiin. Seurantaa ja arviointia voidaan toteuttaa tiimipalavereissa. Yhdessä voidaan pohtia mm.

- onko lasten kirjattuihin pedagogisiin tavoitteisiin päästy / pyritty
- onko ryhmän suunnitelman tavoitteisiin päästy / pyritty
- onko ja mitkä laaja-alaisen osaamisen osa-alueet huomioitu
- onko ja mitkä oppimisen osa-alueet ovat toteutuneet
- onko käytetty mahdollisimman monipuolisia työtapoja
- miten lasten osallisuus on toteutunut.

Pohdinnan perusteella muokataan tiimin tulevaa pedagogisen toiminnan suunnittelua ja toteuttamista. Pedagogisen toiminnan seurantaa ja arviointia toteutetaan myös keräämällä lapsilta sekä heidän huoltajiltaan säännöllisesti palautetta. Huoltajille tarjotaan mahdollisuus osallistua pedagogisen toiminnan arvioimiseen kyselylomakkeiden kautta. Ryhmän toiminnan arviointi kootaan ja se julkaistaan ryhmän huoltajille.

Oleellinen osa pedagogisen toiminnan arvioinnissa ovat myös huoltajien kanssa käytävät varhaiskasvatussuunnitelma keskustelut; niissä keskustellaan toiminnalle asetettujen tavoitteiden toteutumisesta sekä asetetaan uusia tavoitteita toiminnalle. Tulevaisuudessa voidaan etsiä ja käyttää myös erilaisia verkkosovelluksia, joiden avulla palautetta voidaan kerätä. Lapsilta pedagogisen toiminnan arviointia voidaan kerätä kuuntelemalla lasten palautetta meneillään olevasta toiminnasta tai keskustelemalla toiminnan jälkeen. Heiltä voidaan myös kerätä konkreettista palautetta esim. pyytämällä heitä laittamaan helmiä, nappeja tms. hymynaamoin varustettuihin purkkeihin.

Varhaiskasvatuksen henkilöstölle mahdollistetaan ammatilliset keskustelut säännöllisten pedagogisten palavereiden muodossa. Niiden tarkoitus on työn kehittäminen, toteuttaminen ja arviointi. Pedagogisten palaverien tarkoitus on edistää oppivaa työyhteisöä ja tämän asiakirjan tavoitteiden toteutumista; Miten suunnitelmien perusteet toteutuvat käytännössä? Missä on onnistuttu, missä on kehitettävää? Mihin tarvitaan pedagogista tukea tällä hetkellä? Pedagogisissa palavereissa työstetään uusia ja ajankohtaisia asioita ja ideoita, esim. lakimuutokset. Pedagogisissa palavereissa työstetään myös huoltajilta ja muilta yhteistyötahoilta saatua palautetta. Mitä nämä asiat tulevat tarkoittamaan ja miten niitä toteutetaan käytännössä? Kaikkien pedagogisten palaverien lähtökohtana on taata laadukasta ja nykyaikaista varhaiskasvatusta/esiopetusta Laihian lapsille. Henkilöstön kanssa kahdestaan tai pienryhmässä käydyt kehityskeskustelut toimivat myös paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman arviointi- ja kehittämisfoorumina.

Yhteistyötahoille toteutetaan kyselyitä, joissa kartoitetaan kokemuksia ja toivomuksia yhteistyöstä, sen määrästä ja tavoista sekä kehittämistarpeista. Kyselyistä sovitaan Varhaiskasvatuksen ennaltaehkäisevässä työryhmässä, jotta vältetään päällekkäisyyksiä ja saadaan yhteneväisiä linjoja. Palautekoosteet kyselyistä käydään läpi kunkin kohderyhmän yhteistyöpalavereissa ja niistä voidaan tehdä kooste kunnan kotisivuille.

Kehityskeskusteluista, henkilöstölle, huoltajille sekä yhteistyötahoille suunnattujen kyselyiden kautta saatuja palautteita voidaan käyttää varhaiskasvatuksen ja kokeilutoiminnan laadun arvioimiseen ja parantamiseen.

5.4. Oppimisenalueet kaksivuotisessa esiopetuksessa

Oppimisenalueet muodostuvat eri tiedon- ja taidonaloihin liittyvistä, esiopetuksen kannalta oleellisista opetuksen tavoitteista. Vaikka oppimisen alueita muodostettaessa on otettu huomioon laaja-alaisen osaamisen tavoitteet, on tärkeää, että opettaja ottaa ne huomioon opetusta suunnitellessaan. Oppimisen alueiden tavoitteet ovat opettajan työtä ohjaavia tavoitteita. Lasten eheän päivän ja oppimisen jatkumon varmistamiseksi on tärkeää, että koko henkilöstö tuntee oppimisen alueiden tavoitteet ja muut luvussa 4 (Oppimisenalueet kaksivuotisessa esiopetuksessa) määritellyt opetuksen tavoitteet.

Tässä luvussa kuvatut oppimisenalueet on ryhmitelty viideksi kokonaisuudeksi.

- Kielten rikas maailma
- Ilmaisun monet muodot
- Minä ja meidän yhteisömme
- Tutkin ja toimin ympäristössäni
- Kasvan, liikun ja kehityn

Kuhunkin kokonaisuuteen on koottu tavoitteita, joilla on toisiinsa liittyviä opetuksellisia ja kasvatuksellisia tehtäviä. Eheytetyn opetuksen periaatteiden mukaisesti opettaja yhdistelee eri oppimisen alueiden tavoitteita ja sisältöjä pedagogisesti tarkoituksenmukaisella tavalla esiopetuksen oppimiskokonaisuuksia suunnitellessaan.

Oppimisen alueiden rinnalla toinen opetuksen suunnittelun ja toteuttamisen kannalta tärkeä tekijä ovat lasten mielenkiinnon kohteet. Tietoa lasten mielenkiinnon kohteista saa muun muassa havainnoimalla lasten toimintaa sekä keskustelemalla lasten ja heidän huoltajiensa kanssa. Myös lasten aiemman varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on tietoa lasten kiinnostuksen aiheista. Opettaja käyttää koottua tietoa lapsiryhmän toiminnan suunnittelussa ja lasten oppimisen yksilöllisessä tukemisessa. Lasten mielenkiinnon kohteet muuttuvat ja vaihtuvat esiopetuksen kuluessa, joten havainnointi ja yhteinen keskustelu ovat tärkeitä koko esiopetuksen ajan.

Lasten mielenkiinnon kohteiden huomioiminen on osa lapsilähtöistä esiopetusta. Kiinnostavien asioiden ja teemojen opettelu motivoi lapsia oppimaan ja iloitsemaan oppimastaan. Samalla lapset saavat kokemuksia siitä, että heidän ajatuksensa ovat tärkeitä. Opettajan tehtävä on myös ohjata lapsia kokeilemaan ja opettelemaan uusia tietoja ja taitoja oppimisen alueiden mukaisesti. Lasten kanssa tutustutaan oppimisen alueiden sisältöön ja jutellaan siitä, mitä ne tarkoittavat.

Esiopetus on eheytettyä opetusta, joka toteutetaan oppimiskokonaisuuksina. Oppimiskokonaisuuksien kesto ja toteutustapa vaihtelevat valitun aihepiirin, tilanteen ja lasten oppimisen etenemisen mukaan. Lapset osallistuvat oppimiskokonaisuuksien suunnitteluun ja toteutumisen arviointiin opettajan ohjauksessa kehittyvien taitojensa puitteissa. On tärkeää, että jokaisella lapsella on mahdollisuus oppia ja työskennellä omaan tahtiinsa sekä kehittää taitojaan vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajan ja muun henkilöstön kanssa monipuolisissa oppimisympäristöissä. Oppimiskokonaisuuksien tehtävä on tarjota lapsille uusia ja innostavia oppimiskokemuksia sekä mahdollisuuksia työskennellä kullekin lapselle sopivia oppimisen haasteita sisältävien tehtävien parissa. Opetuksessa otetaan huomioon lasten erilaiset tuen tarpeet ja annetaan lapsille riittävästi tukea heti tuen tarpeen ilmetessä.

5.4.1. Kielten rikas maailma

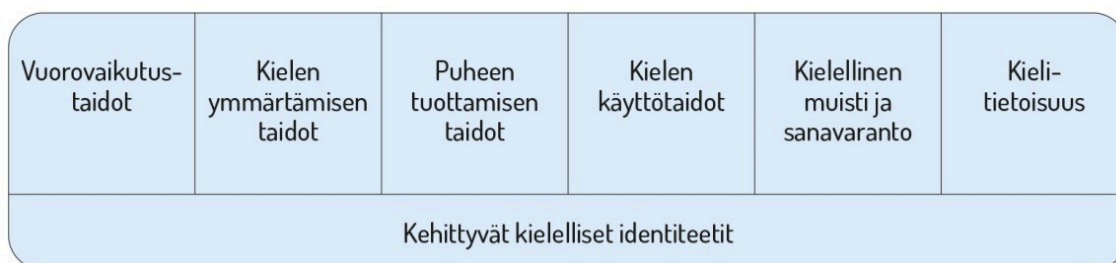
Esiopetusiässä kielestä tulee yhä vahvemmin lasten ajattelun, ilmaisun ja vuorovaikutuksen sekä oppimisen että tiedonhankinnan väline, jonka avulla he jäsentävät arkeaan ja rakentavat maailmankuvaansa. Kieli antaa lapsille uusia vaikuttamisen keinoja, mahdollisuuksia osallisuuteen ja aktiiviseen toimijuuteen.

Kaksivuotisessa esiopetuksessa olevien lasten kielelliset taidot ja valmiudet vaihtelevat paljon. Opetusta eriyttämällä tarjotaan jokaiselle lapselle sopivia haasteita ja uuden oppimisen iloa. Esiopetuksessa vahvistetaan lasten uteliaisuutta ja kiinnostusta kieliin sekä tekstien tuottamiseen

ja tulkitsemiseen. Kielen kehityksen tukeminen kytkeytyy lapsen monilukutaidon kehittymiseen (luku 2.6 Laaja-alainen osaaminen). Lisäksi se on yhteydessä seuraaviin laaja-alaisen osaamisen alueisiin: ajattelu ja oppiminen, kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu sekä tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen. Esiopetuksessa lapsille annetaan kannustavaa ja johdonmukaista palautetta heidän kielenkäyttö- ja vuorovaikutustaidoistaan. Myönteinen palaute on tärkeää oppimisen ja motivaation kannalta.

Esiopetuksessa tuetaan jokaisen lapsen opetuskielen taitojen kehittymistä. Opetuksessa otetaan huomioon, että lapset kasvavat erilaisissa kielellisissä ympäristöissä ja että he voivat samaan aikaan omaksua useita eri kieliä. Kotien tavat käyttää kieltä ja olla vuorovaikutuksessa vaihtelevat, ja kodeissa voidaan puhua useita kieliä. Kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta tehdään esiopetuksessa näkyväksi yhteistyössä huoltajien kanssa. Tämä osaltaan tukee lasten kielellisten identiteettien kehittymistä. Kielelliseen ja kulttuuriseen moninaisuuteen liittyviä tarkentavia näkökulmia esiopetuksessa käsitellään luvussa 4.5 (Kielelliseen ja kulttuuriseen moninaisuuteen liittyviä tarkentavia näkökulmia).

Kielen oppimisen kannalta on tärkeää tiedostaa, että saman ikäiset lapset voivat olla eri vaiheissa kielen kehityksen eri osa-alueilla. **Lasten kielelliset identiteetit** (kuvio 1) kehittyvät, kun heitä ohjataan ja tuetaan kielellisten taitojen ja valmiuksien keskeisillä osa-alueilla.

Kuvio 1. Lasten kielen kehityksen keskeiset osa-alueet esiopetuksessa.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa jokaisen lapsen **kielellisten taitojen ja valmiuksien** sekä **kielellisten identiteettien** kehittymistä.

Lasten kielellistä kehitystä tukee monipuolinen kieli- ja tekstiympäristö. Lapsille tulee olla tarjolla monipuolista kuunneltavaa, luettavaa ja katseltavaa. Opetuksessa käytetään erilaisia tekstejä kuten lastenkirjallisuutta, lasten tietokirjoja, lehtiä, verkkotekstejä ja äänikirjoja. Lapsille luetaan ja kerrotaan tarinoita, ja heitä kannustetaan itse keksimään niitä. Lasten kertomuksia, loruja ja sanallisia viestejä dokumentoidaan. Monilukutaidon kehittymistä tukee se, että esiopetuksessa laajan tekstikäsitteilyksen mukaisesti puheen rinnalla käytetään muun muassa visuaalisia, audiitiivisia ja audiovisuaalisia viestejä sekä tekstejä. Oppimisympäristöt suunnitellaan niin, että niissä on lapsille runsaasti mahdollisuuksia havainnoida ja tutkia kieltä; lukea, puhua ja kirjoittaa sekä laajentaa sanavarantoaan. Lapsia ohjataan tarkoituksenmukaiseen kynäotteeseen ja näppäintaitoihin.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Vuorovaikutustaitoja vahvistavat lasten kokemukset kuulluksi tulemisesta ja se, että heidän aloitteisiinsa vastataan. Vuorovaikutustaitojen kehittymistä tuetaan rohkaisemalla lapsia vuorovaikutukseen toisten lasten ja henkilöstön kanssa. Lasten kanssa harjoitellaan kysymistä, pyytämistä, neuvottelemista ja toimimista erilaisissa tilanteissa. Opetuksessa voidaan käyttää erilaisia toiminnallisia menetelmiä kuten draamaa.

Lasten **kielen ymmärtämisen taitoja** tuetaan runsaan kielellisen mallintamisen avulla. Johdonmukainen toiminnan sanallistaminen, keskusteleminen ja erityyppisten tekstien käsittely tukevat lasten sanavarannon kehittymistä. Erilaisissa esiopetuksen tilanteissa käytetään kuvailevaa ja tarkkaa kieltä. Tarvittaessa käytetään kuvia, esineitä ja tukiviittomia.

Puheen tuottamisen taitoja vahvistetaan ohjaamalla kertovaan puheeseen ja keskusteluun eri tilanteissa. Yhteisissä keskusteluissa lapset kehittävät taitojaan kysyä, päätellä ja arvioida kuulemaansa. Opetuksessa voidaan harjoitella keskittyneitä kuuntelua ja vuorottelua sekä intonaatiota, puheen sujuvuutta ja ymmärrettävyyttä.

Lasten **kielen käyttötaitoja** vahvistetaan tarkastelemalla kielen käyttämistä eri tilanteissa. Erilaisiin teksteihin tutustumalla tuetaan kielen käyttötaitojen kehittymistä sekä puhutun ja kirjoitetun kielen erojen havaitsemista. Lapsia ohjataan kertomaan, kuvailemaan ja selittämään sekä ilmaisemaan mielipiteensä ja eläytymään erilaisiin teksteihin.

Lasten **kielellisen muistin ja sanavarannon** kehitystä tuetaan esimerkiksi loruilla ja laululeikeillä, kielellä leikkittelyllä, nimeämisellä sekä käyttämällä erilaisia kuvaavia sanoja ja uusia käsitteitä. Erilaisten tekstien lukeminen, tarinoiden kerronta ja yhteinen keskustelu luetun pohjalta auttavat lapsia ymmärtämään lukemisen merkitystä mikä edistää oppimismotivaatiota. Opettajan mallintamisen ja erilaisten harjoitusten avulla lapset saavat kokemuksia siitä, miten puheen voi muuttaa kirjoitetuksi kieleksi ja kirjoitetun kielen puheeksi.

Lähiympäristön eri kielten ja lapsen oman kielenkäytön havainnointi tukee **kielitietoisuuden kehittymistä**. Opettajan tehtävänä on lisätä lasten kiinnostusta suullista ja kirjoitettua kieltä sekä myös lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Lasten huomiota suunnataan sanojen merkityksistä kielen muotoihin ja rakenteisiin, kuten äänneisiin, kirjaimiin, tavuihin ja sanoihin. Lapsia ohjataan kirjoittamaan ja lukemaan leikkillisesti. Lapsia innostetaan yhdessä ja omatoimisesti tunnistamaan ja tuottamaan eri tavoin kirjaimia, sanoja ja tekstejä taitojensa ja mielenkiintonsa mukaisesti heille mielekkäissä asiayhteyksissä. Heitä kannustetaan ilmaisemaan itseään ja tuomaan ajatteluaan näkyväksi tuottamalla omia puhuttuja, kirjoitettuja ja audiovisuaalisia tekstejä. Tekstien tuottamisessa hyödynnetään käsin kirjoittamisen lisäksi digitaalista tekstinkäsittelyä. Opetuksessa voidaan käyttää esimerkiksi erikielisiä lauluja, leikkejä ja viittomia.

Kielten rikas maailma oppimisalue paikallisessa kokeilutominnassa

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilutoiminnan tehtävä on vahvistaa lasten kielellisten taitojen ja valmiuksien sekä kielellisen identiteetin kehittymistä. Tavoitteena on myös vahvistaa uteliaisuutta ja kiinnostusta kieliin, teksteihin ja kulttuureihin. Laihian varhaiskasvatuksen henkilöstö pitää huolta siitä, että kieliympäristö on monipuolinen. Kielen kehittymisen kannalta on oleellista, että lapsi saa myönteistä palautetta, kasvattajat ovat läsnä ja kuuntelevat lasta. Leikkiympäristö suunnitellaan yhdessä lasten kanssa siten, että lapsi voi leikin avulla tutustua omaan kieleensä, kehittää sanavarastoaan ja harjoitella kielen moninaisia taitoja.

Lasten kielellistä kehitystä voidaan tukea mm. seuraavin tavoin:

- Luetaan ja kerrotaan lapsille satuja, tarinoita ja loruja
- Leikitään erilaisia sanaleikkejä ja riimitellään
- Sanoitetaan tunteita
- Rytmitetään, toistetaan ja tavutetaan sanoja ja lauseita
- Rohkaistaan lapsia ilmaisemaan itseään suullisesti
- Tehdään suujumppaa ryhmässä esiintyvän tarpeen ja lasten ikätason mukaisesti
- Opetellaan erilaisia lauluja, mahdollisuuksien mukaan myös vieraskielisiä
- Esitetään ja tuotetaan näytelmiä ja nukketeatteria
- Lapset saavat kertoa kuvista tarinoita
- Pelataan erilaisia pelejä lasten kanssa
- Käydään kirjastossa tai kirjastoautossa yhdessä lasten kanssa mahdollisuuksien mukaan.

Vuorovaikutus- taidot	Kielen ymmärtämisen taidot	Puheen tuottamisen taidot	Kielen käyttötaidot	Kielellinen muisti ja sanavaranto	Kieli- tietoisuus
Kehittyvät kielelliset identiteetit					

Kielen rikas maailma

5.4.2. Ilmaisun monet muodot

Lasten oppimisedellytykset, sosiaaliset- ja vuorovaikutustaidot ja myönteinen minäkuva vahvistuvat, kun he saavat valmiuksia ympäröivän maailman jäsentämiseen. Nämä valmiudet kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja ilmaisevat itseään ja maailmaa erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Eri ilmaisutavoissa toteutuvat hahmottamisen, tekemisen ja tulkinnan vaiheet.

Esiopetuksessa jokaisella lapsella tulee olla mahdollisuus taiteellisiin elämyksiin, kokemuksiin ja omaan ilmaisuun. Ilmaisun eri muodot tuovat näkyväksi lapsen ajattelua, tunteita sekä tapaa nähdä ja kokea maailmaa. Harjoittelu tukee hyvinvointia sekä lasten keskittymiskyvyn, vuorovaikutus-, ongelmanratkaisu- ja itsesäätytaitojen kehittymistä. Ilmaisun eri muotojen harjoittelu vahvistavaa lasten kuuntelemisen, tavoitteellisen toiminnan ja vertaispalautteen taitoja. Eriyistä huomiota kiinnitetään pienimpien lasten ilmaisutaitojen vahvistamiseen. Samalla heidän mahdollisuutensa osallistua ja tulla kuulluksi vahvistuvat.

*Esiopetuksen tehtävä on kehittää lasten ilmaisua **musiikillisen, kuvataiteellisen, käsitöiden sekä suullisen ja kehollisen ilmaisun** perustaitoja harjoittelemalla. Kulttuurin ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä monilukutaidon kehittymistä. Eri ilmaisumuotojen käyttö esiopetuksen arjessa ja juhlissa tarjoaa mahdollisuuksia tuoda esille kulttuurista moninaisuutta ja iloita siitä.*

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksessa lapsia rohkaistaan ja ohjataan käyttämään ilmaisun eri muotoja. Opetus suunnitellaan niin, että lapset saavat elämyksiä taiteesta sekä kokemuksia luovasta prosessista ja siihen kuuluvasta suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin kokonaisuudesta. Toiminnan lähtökohtana ovat lasten aistimukset, havainnot ja kokemukset. Lapsia kannustetaan kertomaan ideoistaan, työskentelystään ja niihin liittyvistä erilaisista kokemuksista. Toiminnan tuotoksia tarkastellaan yhdessä, ja yhteinen tekeminen näkyy oppimisympäristöissä. Lasten ilmaisussa ja työskentelyn dokumentoinnissa käytetään monipuolisesti erilaisia materiaaleja ja välineitä. Opetuksessa hyödynnetään monipuolisesti eri oppimisympäristöjä ja lähiseudun kulttuuritarjontaa. Taiteen, kulttuurin ja eri ilmaisun muotojen harjoittelu ja kokeilut edellyttävät esiopetuksen toimintakulttuurin systemaattista kehittämistä.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Esiopetuksen **musiikillinen toiminta** on monipuolista ja moniaistista, ja sen tavoitteena on vahvistaa lasten kiinnostusta ja omakohtaista suhdetta musiikkiin. Lapsille tarjotaan kokemuksia laulun, tanssin, liikkeen, soiton ja oman musiikin luomisen avulla. Heidän kanssaan opetellaan lauluja ja tutustutaan monipuolisesti eri musiikkityyleihin ja soittimiin. Musiikilla leikitään, kokeillaan ja improvisoidaan. Lasten kanssa havainnoidaan äänen tasoa, kestoja, voimaa ja sointivärejä musiikillisessa toiminnassa. Lapset saavat kokemuksia perussykkeestä, sanarytmeistä ja kehoittamisesta. Opetus tarjoaa lapsille kokemuksia erilaisista tavoista tehdä musiikkia yhdessä sekä pienimuotoisten musiikkiesitysten harjoitteluprosesseista ja esiintymistilanteista.

Esiopetuksessa harjoitellaan monimateriaalisten **käsitöiden tekemistä** ja erilaisten työvälineiden käyttöä. Lapsia innostetaan käsitöiden tekemiseen, jolla vahvistetaan heidän suhdettaan käsityökulttuuriin ja myönteisiä osallisuuden kokemuksiaan. Lasten kanssa kokeillaan sekä kovien (esim. kivi, puu, metalli) että pehmeiden (esim. villa, sammal, kangas) materiaalien käyttöä ja opetellaan niiden käsittelyssä tarvittavia tekniikoita ja perustaitoja. Lapsia rohkaistaan suunnittelemaan ja toteuttamaan erilaisia käsitöitä mielikuvituksensa, kiinnostuksen kohteidensa ja omien taitojensa puitteissa yhdessä toisten kanssa. Lapset suunnittelevat ja valmistavat aikuisten tuen avulla loogisesti eteneviä, pienten lasten osaamistasolle suhteutettuja, pitempikestoisia käsityöprosesseja. Työskentelyssä hyödynnetään paikallisia tai lapsiryhmän taustoihin liittyviä käsityöperinteitä sekä kierrätysmateriaaleja.

Kuvallisen ilmaisun tavoitteena on kehittää lasten suhdetta kuvataiteeseen, muuhun visuaaliseen kulttuuriin ja kulttuuriperintöön. Lapsilla on mahdollisuus nauttia kuvien tekemisestä sekä saada esteettisiä elämyksiä ja kokemuksia taiteen äärellä. Esiopetuksessa tuetaan lasten **kuvallisen ajattelun ja kuvailmaisun** kehittymistä tekemällä, tulkitsemalla ja arvioimalla erilaisia kuvia. Opeteltava asia suunnitellaan lasten kokemusmaailmasta ja kiinnostuksen kohteista lähtien. Lapsia rohkaistaan kokeilemaan erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja. Kuvan tekemisen taitoja harjoitellaan moniaistisesti esimerkiksi maalaamalla, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tuottamiensa kuvien lisäksi taideteoksia, median kuvia, esineiden muotoilua sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.

Lapsia rohkaistaan **suulliseen ja keholliseen ilmaisuun** monipuolisten harjoitusten ja leikin avulla. Tavoitteena on, että lapset saavat kokemuksia siitä, miten kielellä, äänellä ja keholla voidaan leikkiä ja kehittää vuorovaikutus- ja ilmaisun taitoja monipuolisesti. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työstetään yhdessä ilmaisun ja vuorovaikutuksen keinoin. Opetuksessa hyödynnetään esimerkiksi toimintaan sopivia loruja, runoja, satuja, kertomuksia, näytelmiä sekä muuta kirjallisuutta. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhdessä suunnitellusta prosessista ja yhteisestä esittämisestä. Ilmaisumuotoina voidaan käyttää esimerkiksi draamatoimintaa, sanataidetta, tanssia ja sirkusta.

Ilmaisun monet muodot oppimisalue paikallisessa kokeilutoiminnassa

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilutoiminnan tehtävänä on tukea lasten musiikillisen, kuvallisen, käsitöiden sekä sanallisen ja kehollisen ilmaisun kehittymistä sekä tutustuttaa heitä eri taiteenaloihin ja kulttuuriperintöön. Varhaiskasvatuksessa tarjotaan lapsille musiikillisia elämyksiä, valmiuksia ja taitoja. Näin tuetaan lasten luovuuden ja itseilmaisun kehittymistä.

Lasten musiikillista ilmaisua voidaan tukea mm. seuraavin tavoin:

- Kuunnellaan ja erotellaan erilaisia ääniä
- Opetetaan lapsi erottamaan erilaisia äänenvoimakkuuksia ja äänten korkeuseroja
- Taputukset ja rytmitykset
- Opetellaan uusia lauluja ja laululeikkejä
- Kuunnellaan musiikkia ja tutustutaan eri musiikkityyleihin
- Rohkaistaan lasta musiikilliseen ilmaisuun
- Liikutaan musiikin tahdissa
- Kokeillaan musiikkimaalausta
- Tutustutaan erilaisiin soittimiin ja opetellaan käyttämään niitä mahdollisuuksien mukaan
- Tuotetaan musiikkia yhdessä lasten kanssa mahdollisuuksien mukaan
- Tehdään lasten kanssa itse soittimia ikätaso huomioiden
- Osallistutaan konsertteihin ja yhteisiin musiikkiesityksiin mahdollisuuksien mukaan.

Kuvallisen ilmaisun tavoitteena on kehittää lasten suhdetta kuvataiteeseen, muuhun visuaaliseen kulttuuriin ja kulttuuriperintöön. Lapsille tarjotaan mahdollisuus kokeilla monipuolisesti erilaisia kuvan tekemisen tapoja. Lasten kanssa myös havainnoidaan visuaalista ympäristöä.

Lasten kuvallista ilmaisua voidaan tukea mm. seuraavin tavoin:

- Tutustutaan lasten kanssa erilaisiin tapoihin tehdä kuvia ja kokeillaan erilaisia välineitä ja materiaaleja mahdollisuuksien mukaan
- Kuvan tekemistä voidaan harjoitella esim. maalaamalla, muovaillemalla, askartelemalla, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä sekä valokuvia ottamalla
- Tutkitaan ja tulkitaan lasten omia töitä sekä muiden tekemää taidetta ja mediakuvia lasten ikätaso huomioiden
- Vierailaan mahdollisuuksien mukaan Laihialla olevissa taidenäyttelyissä tai pystytetään lasten töistä omia taidenäyttelyitä
- Havainnoidaan ympäröivää luontoa
- Havainnoidaan rakennettua ympäristöä lasten ikätaso huomioiden.

5.4.3. Minä ja meidän yhteisömme

*Lasten elinpiiri laajenee heidän kasvaessaan. Kodin arvojen, katsomusten, perinteiden ja toimintamallien lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten valmiuksia toimia yhteiskunnassa ja ymmärtää moninaisuutta. Aihetta lähestytään **historiallisesta** ja **yhteiskunnallisesta** sekä **etiikan** ja **katsomusten** näkökulmista. Lähiyhteisön menneisyyttä sekä ajankohtaisia asioita pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa yhteiskunnallisiin asioihin. Arjen eettisten valintojen pohdinta sekä omien tunteiden kehittäminen ja rakentavan vuoropuhelun harjoittelu vahvistavat lasten vuorovaikutustaitoja. Tutustuminen lähiyhteisön tapoihin sekä uskontoihin ja muihin katsomuksiin yhdessä kokonaisuuden muiden tavoitteiden kanssa tukee lasten kulttuurisen osaamisen, vuorovaikutuksen ja ilmaisun kehittymistä sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista. Opetuksessa toimitaan yhteistyössä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen ja kunnioittaen. Asioita on tärkeä käsitellä niin, että lapset voivat tuntea olonsa hyväksytyksi ja turvallisiksi.*

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Tavoitteena on edistää lasten mielenkiintoa yhteiskunnan, erityisesti lähiyhteisön toimintaan ja vahvistaa heidän osallisuuttaan toimintaympäristössään. Lapsia ohjataan havainnoimaan nykyisyyden ilmiöitä ja heille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin sekä pohtia tulevaisuutta. Opetetaan valmiuksia lähde- ja mediakriittisyyteen sekä digiturvataitoja. Opetuksessa tuetaan lasten eettisen ajattelun ja toiminnan taitoja sekä tunnetaitojen kehittymistä. Lapset tutustuvat opettajan johdolla niin omaan kuin muihinkin lapsiryhmässä tai lähiyhteisössä edustettuina oleviin uskontoihin ja katsomuksiin sekä niihin liittyviin tapoihin ja perinteisiin. Lapsia rohkaistaan kysymään ja heidän pohdintoilleen ja ihmettelylle annetaan tilaa. Kokonaisuuden työtapoina korostuvat keskustelut sekä erilaiset eläytymisen mahdollistavat menetelmät.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lasten kanssa tutustutaan johonkin lähiympäristön henkilöön tai kohteeseen **historiallisesta** näkökulmasta. Aiheita lähestytään havainnollisesti ja moniaistisesti eri ilmaisutapoja hyödyntäen. Lisäksi opetuksessa voidaan käsitellä lapsia kiinnostavia muita historiallisia tapahtumia, henkilöitä, kulttuureja ja kulttuuriperintöä. Tiedon lähteenä voidaan käyttää lähiyhteisön jäseniä, esineistöä ja ympäristöä sekä hyödyntää lasten huoltajien ja isovanhempien asiantuntemusta omasta kulttuuriperinnöstään. Opetuksessa voidaan tutustua myös erilaisiin juhlaperinteisiin, kansanperinteen tarinoihin, perinneleikkeihin ja vanhoihin lauluihin.

Lasten kiinnostusta **yhteiskunnallisiin** asioihin herätetään keskustelemalla heitä kiinnostavista lähiyhteisön ja yhteiskunnan ajankohtaisista asioista. Lasten kanssa tutustutaan mediaan ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti turvallisissa ympäristöissä. Mediatarjonnan sisältöä ja todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Opetuksessa tutustutaan lasten oikeuksiin hyödyntäen YK:n yleissopimusta lapsen oikeuksista. Lasten kanssa laaditaan ja kehitetään esiopetusryhmän sääntöjä. Samalla autetaan lapsia ymmärtämään, että yhteisön säännöt ovat ihmisten luomia sopimuksia. Lapsille tarjotaan osallistumisen ja vaikuttamisen kokemuksia lähiympäristössään.

Esiopetukseen sisältyy koko ryhmälle yhteistä **eettistä kasvatusta**. Kasvatus liitetään lasten kokemuksiin ja erilaisiin arjen tilanteisiin, joihin liittyy tunteita ja eettisiä valintoja. Lapsia ohjataan tunnistamaan tunteitaan, toimimaan ystävällisesti ja vastuullisesti sekä ratkaisemaan rakentavasti lasten keskinäisiä ristiriitatilanteita. Lasten kanssa pohditaan ystävyyttä ja toisten kunnioittamista, ilon ja pelon aiheita, sukupuoleen liittyviä oletuksia sekä oikean ja väärän erottamista. Tarkastelun kohteena ovat muun muassa ihmisten, sukupuolten ja perheiden moninaisuus. Yhteisten keskustelujen lisäksi luontevia tapoja eettiseen kasvatukseen antavat esimerkiksi roolileikit sekä sadut ja median sisällöt. Opetuksessa voidaan hyödyntää sosiaalisia taitoja ja tunnetaitoja kehittäviä opetusohjelmia ja materiaaleja.

Esiopetuksen **katsomuskasvatuksessa** yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä ja lähiympäristössä läsnä olevat uskonnot ja katsomukset. Uskonnotuutta tarkastellaan esiopetuksessa muiden katsomusten rinnalla. Katsomuskasvatus liitetään tapakulttuuriin sekä vuodenkiertoon ja elämänkaareen liittyviin juhliin, joilla on uskonnollista tai katsomuksellista merkitystä. Tavoitteena on auttaa lapsia ymmärtämään ja kunnioittamaan sekä omia että toisten lasten ja perheiden erilaisia katsomuksellisia perinteitä sekä niihin liittyviä tapoja ja käsityksiä. Lapsia rohkaistaan erilaisten elämänkysymysten pohdintaan yhdessä toisten kanssa ja heille tarjotaan mahdollisuuksia ihmetellä elämänkysymyksiä esimerkiksi leikkien, keskustellen ja luovasti itseään ilmaisten. Katsomuskasvatus antaa lapsille välineitä ymmärtää uskontoihin ja katsomuksiin liittyviä käsitteitä ja kysymyksiä sekä valmiuksia rakentaa omaa kulttuurista ja katsomuksellista identiteettiään. Opetuksessa hyödynnetään esimerkiksi vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia.

Minä ja meidän yhteisömme oppimisolue paikallisessa kokeilutoiminassa

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilutoiminnan tehtävä on kehittää lasten valmiuksia ymmärtää lähiyhteisön monimuotoisuutta ja harjoitella siinä toimimista. Turvallisessa ilmapäiirissä lapsilla on

mahdollisuus tehdä havaintoja lähiympäristöstään ja opetella toimimaan siinä. Eettisen ajattelun taidot ovat osa jokapäiväistä arkea, läsnä joka hetki.

Lasten eettisen ajattelun taitoja voidaan tukea mm. seuraavin tavoin:

- Pohditaan yhdessä lapsia askarruttavia tai ryhmän tarpeista nousevia eettisiä kysymyksiä
- Luodaan lasten kanssa yhteiset säännöt ryhmään (säännöt voidaan esim. kuvittaa, jolloin lasten on helpompi muistaa ne)
- Harjoitellaan sosiaalisia taitoja
- Harjoitellaan tunnetaitoja, mm. tunteiden tunnistamista ja nimeämistä (draamaharjoitukset, Nalle -kortit, Askeleittain -ohjelma)
- Autetaan lapsia mukaan leikkeihin sekä autetaan luomaan ystävyysuhteita; ehkäistään samalla kiusaamista
- Luetaan kirjoja ja satuja, joissa pohditaan eettisiä kysymyksiä.

Katsomuskasvatus edellyttää kasvattajilta luontevaa suhtautumista eri uskontoihin ja katsomuksiin. Lapsen ryhmässä kunnioitetaan jokaisen perheen taustoja, katsomuksia ja arvoja sekä tehdään yhteistyötä huoltajien kanssa. Ryhmässä tutustutaan erilaisiin katsomuksiin ja uskontoihin kulloisenkin lapsiryhmän mukaisesti, esim. tutustumalla erilaisiin juhliin tai perinteisiin. Näin edistetään keskinäistä kunnioitusta ja ymmärrystä eri katsomuksia kohtaan sekä tuetaan lasten kulttuuristen ja katsomuksellisten identiteettien kehittymistä. Kokeilutoiminnassa ollessaan lapset voivat osallistua evankelis-luterilaisen kirkon järjestämiin tapahtumiin, kuten joulu- ja pääsiäiskirkkoihin tai muihin seurakunnan järjestämiin tapahtumiin, mikäli lapsen huoltajat antavat siihen luvan. Perheen uskonto/vakaumus sekä lupa osallistua tapahtumiin kysytään lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa. Kokeilutoiminnassa eikä Laihian varhaiskasvatuksessa ole vakaumuksellista uskonnon opettamista.

Lähiyhteisön menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa historiallisiin asioihin sekä hyvän tulevaisuuden rakentamiseen. Menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden pohdinnassa ja käsittelyssä työtapoina voidaan käyttää mahdollisuuksien mukaan ja lasten ikätaso huomioiden mm. seuraavia

Menneisyys

- Vanhojen esineiden näyttely lasten tuomista tavaroista
- Isovanhempien päivät; aamupalatilaisuus, kertomukset ja leikit heidän lapsuudestaan
- Leikkien ja tarinoiden kautta tutustutaan entisaikaan (esim. Mauri Kunnas: Koiramäen talo)
- Pohditaan yhdessä mikä on lapsen historiaa

Nykyisyys

- Lähiympäristön tapahtumat
- Erilaiset juhlat
- Aiheita lapsia askarruttavista ja kiinnostavista asioista
- Retkillä liikennekasvatusta
- Liikennelorus
- Tutustutaan huoltajien ammatteihin/muihin ammatteihin
- Kirjastoauto/kirjastovierailut
- Pohditaan mistä ruoka tulee: lähiruoka, sadonkorjuujuhla

Tulevaisuus

- Lapset mukaan pedagogisen toiminnan suunnitteluun
- Jätteiden lajittelu
- Kierrätys; lelujen korjaus, uusiokäyttö.

5.4.4. Tutkin ja toimin ympäristössäni

Lasten toimintaympäristö - lähiluonto ja rakennettu ympäristö sekä muut esiopetuksen oppimisympäristöt - tarjoavat runsaasti aineksia lasten oppimiselle. Matemaattisten taitojen

tukemisessa sekä teknologia- ja ympäristökasvatuksessa on keskeistä lasten omien havaintojen ja toiminnan sekä esiopetuksessa syntyvien tilanteiden hyödyntäminen ohjauksessa. Matemaattinen toiminta kehittää lapsen taitoja monipuolisesti. Lasten ympäristöä koskevien ja matemaattisten havaintojen arvostaminen sekä niiden edelleen rikastaminen ja jäsentäminen tukevat lapsia kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Kehittyvä taito havainnoida ympäristön ilmiöitä sekä ymmärtää ja käyttää erilaisia käsitteitä tukee matemaattista ajattelua ja edistää myös muiden taitojen oppimista. Esiopetuksen tehtävänä on tukea lasten matemaattisen ajattelun kehittymistä ja kiinnostusta matematiikkaan. Tehtävänä on myös vahvistaa lasten luonnontuntemusta ja luontosuhdetta sekä tutustua arjen teknologiaan. Esiopetuksessa tutustutaan tutkivaan oppimiseen havainnoimalla ja tutkimalla ympäristöä sekä kokeilemalla ja päättelämällä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksessa tuetaan lasten matemaattisen ajattelun kehittymistä. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota ympäristössä ilmeneviin matemaattisiin piirteisiin ja tehdään arjen matemaattista ajattelua näkyväksi. Opetus ja toiminta luo mahdollisuuksia luvun, muutoksen, geometristen käsitteiden sekä avaruudellisen hahmottamisen ja mittaamistaitojen kehittymiselle. Opetuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa sekä tukea kaikkien lasten matemaattisia valmiuksia.

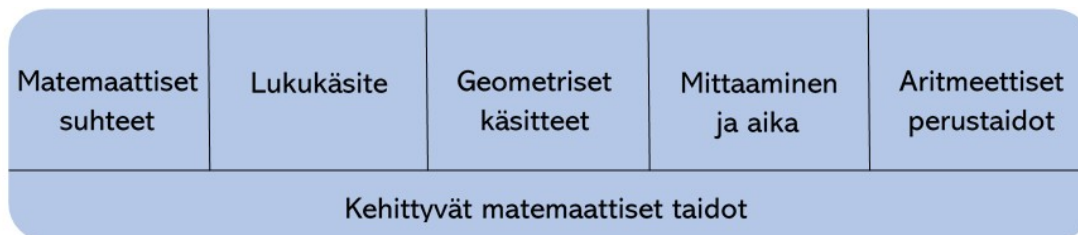
Opetuksessa havainnoidaan luontoa. Lasten ympäristöherkkyyden ja luontosuhteen kehittymistä tuetaan tarjoamalla lapsille kokemuksia luonnossa liikkumisesta sekä sen tutkimisesta. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa sekä kokeilemaan ja keksimään ja perustelevaan omia ratkaisuja.

Tutkiva toiminta ja oppiminen ovat keskeisessä roolissa matemaattisten taitojen opettelussa sekä ympäristö- ja teknologiakasvatuksessa. Lapset opettelevat vertailemaan, luokittelemaan sekä järjestämään havaintojen tai mittausten pohjalta saatuja tietoja. Heitä rohkaistaan tekemään päätelmiä ja keksimään ratkaisuja arjen ongelmiin sekä kokeilemaan ratkaisuja. Opetuksessa harjoitellaan dokumentointia eri välinein sekä esittämään tuloksia eri tavoin.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Matemaattisten taitojen perusta rakentuu jo ennen kouluikää. Lapsen matemaattinen ajattelu kehittyy, kun lapsi oppii tarkastelemaan ympäristöään ja toimintaa matemaattisista näkökulmista. Lapsia kannustetaan kehittämään **matemaattisia taitojaan ja matemaattista ajatteluun** toiminnallisesti, leikkien erilaisissa oppimisympäristöissä ja arjen tilanteissa. Opetuksessa tutustutaan matematiikkaan ja sen osa-alueisiin ja peruskäsitteisiin havainnollisesti ja yhdessä toimien.

Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan erilaisissa arjen tilanteissa opettajan mallintamisen ja kielellistämisen avulla. Lapsia innostetaan jakamaan toisilleen havaintojaan ja syventämään sitä kautta yhteistä ajattelua, ongelmanratkaisutaitoja ja toimintaa. Toiminta suunnitellaan niin, että se tarjoaa lapselle mahdollisuuksia opetella ja käyttää matemaattisia käsitteitä, luokitella, vertailla, asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia. Opetukseen kuuluu muistia ja loogista ajattelua kehittäviä leikkejä ja tehtäviä. Opetus on leikillistä ja siinä hyödynnetään leikkejä, pelejä ja tarinoita sekä tieto- ja viestintäteknologiaa.

Kuvio 2. Lasten matemaattisen kehityksen keskeiset osa-alueet esiopetuksessa

Lasten matemaattiseen kehitykseen liittyvät osa-alueet eivät ole erillisinä opetettavia toimintoja vaan matemaattisten taitojen oppiminen tapahtuu usein samanaikaisesti.

Matemaattiset suhteet

Matemaattinen ajattelu lähtee liikkeelle havainnoista, niiden sanallistamisesta ja käsitteellistämistä. Lasten omaehtoisia ja yhteisiä havaintoja käsitteellistetään, niiden ominaisuuksia nimetään ja tunnustetaan ja havaintoihin liittyviä käsitteitä pyritään opetuksessa luokittelemaan. Matemaattis-loogisen ajattelun ja ongelmanratkaisutaitojen kehittymisen kannalta on kuitenkin oleellista, että lapsilla on paljon mahdollisuuksia harjoitella vertailla, luokitella, asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia. Samalla harjoitellaan näihin liittyvien sijainti- ja suhderekäsitteiden käyttöä ja päätelmien tekemistä. Lasten avaruudellista hahmottamiskykyä tuetaan arjen tilanteissa ja leikissä. Sijainti- ja suhderekäsitteitä ja niiden sanallistamista on erityisen tärkeä harjoitella ja tukea niiden lasten

kanssa, joille esiopetusryhmässä käytettävä opetuskieli ei ole ensisijainen. Muistia kehittävät pelit, leikit ja tehtävät tukevat lasten oppimista.

Lukukäsite

Lukukäsitteen muodostuminen alkaa jo varhaislapsuudessa. Lasten lukukäsitteen kehittymistä tuetaan esiopetuksessa harjoittelemalla monipuolisesti lukujonotaitoja ja laskemalla pieniä lukumääriä. Lukujen luettelemisen taitoa vahvistetaan esimerkiksi sormien käytön, laulujen tai leikkien avulla. Lasten kanssa harjoitellaan lukumäärien laskemista erilaisista esineistä tai kuvista tai havainnoista muodostuvista joukoista osana arjen toimintaa. Joukon osia yhdistellään, erotetaan ja hajotetaan sekä lasketaan lukumääriä uudelleen. Erilaisia joukkoja ja niiden lukumääriä vertaillaan keskenään ja asetetaan järjestykseen. Toiminta vahvistaa lasten ymmärrystä lukusanojen ja lukumäärien yhteydestä sekä luo perustan ymmärtää lukujonon lukumäärien jonona. Esiopetuksessa harjoitellaan myös lukusanan ja lukumäärän yhdistämistä numeromerkkeihin sekä niiden järjestämistä lukujonoksi. Lukukäsitteelle syntyy vahva pohja, kun lapset saavat harjoitella lukujonoon liittyviä taitoja riittävän kauan toiminnallisesti ja yhteisesti puheen tukemana.

Geometriset käsitteet

Geometriassa tutustutaan kuvioihin, kappaleisiin ja niiden ominaisuuksiin. Erilaisilla harjoituksilla tuetaan tason ja tilan hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan ja kokeilemaan eri esineiden 2- ja 3-ulotteisuutta sekä opettelemaan näihin liittyviä sijainti- ja suhderekäsitteitä, kuten edessä, ylhäällä, vasemmalla ja oikealla ja joka toinen. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Geometrian sisältöjä ja muotokieltä tutkitaan myös liikkuen ja visuaalisen toiminnan sekä luovuuden kautta. Opettajan ohjauksessa lapset tutustuvat ympäristössä oleviin muotoihin ja harjoittelevat tunnistamaan ja nimeämään niitä.

Mittaaminen ja aika

Mittaamisen peruseriaate vakiintuu lapsilla jatkuvien harjoitusten ja leikin avulla. Mittaamiseen liittyviä tavoitteita tarkastellaan sekä pituuden ja koon, että tilavuuksien ja määrän suhteen. Esiopetuksessa kokeillaan mittaamista keholla ja eri välineillä. Standardisoitujen mitta-asteikkojen sijasta hyödynnetään omaa kehoa sekä pedagogista välineistöä. Mittaaminen yhdistyy vertailun ja järjestykseen asettamiseen liittyviin toimintoihin ja opettaja tukee lapsia konkreettisesti ja kehollisesti mittaamisessa. Opetuksessa harjoitellaan ajankäsitteitä, kuten joskus, eilen ja aamulla. Aikajärjestyksestä pohditaan yhdessä esimerkiksi vuorokaudenaikoja havainnoimalla sekä päivärytmiä visualisoimalla. Aikakäsityksen ja mittaamisen yhdistämistä esimerkiksi nopeuden arvioimisessa ja nopean ja hitaan vauhdin tuottamisessa hyödynnetään leikin kautta.

Aritmeettiset perustaidot

Esiopetuksessa aloitellaan yhteen- ja vähennyslaskujen muodostamista ja ratkaisemista. Harjoittelu aloitetaan pienillä lukumäärillä hyödyntäen leikkiä. Yhteen- ja vähennyslaskuja harjoitellaan havainnollisesti erilaisilla esineiden, kuvien tai havaintojen muodostamilla joukoilla samalla kielellistään. Lapsia ohjataan ymmärtämään lisäämisen ja vähentämisen käsitteitä kuten yksi vähemmän/yhden suurempi. Tavoitteena on, että lapsi oppii liittämään yhteen- ja vähennyslaskun arkielämän tilanteisiin.

Esiopetuksen **ympäristökasvatus** tarjoaa lapsille luontokokemuksia sekä mahdollisuuden tutkia ja tutustua kasveihin, eläimiin ja luonnon ilmiöihin. Lasten luontosuhdetta ja myönteisiä luontokokemuksia tuetaan. Opetuksessa luodaan pohjaa kestäväälle elämäntavalle. Ympäristöä havainnoidaan eri aistein sekä havaintovälineiden avulla. Opetukseen voi kuulua myös pieniä kokeita. Havainnoista keskustellaan ja havaintotietoa harjoitellaan luokittelemaan. Samalla opetellaan luontoon liittyvien käsitteiden käyttöä ja päätelmien tekemistä sekä pohditaan syy-seuraus-suhteita. Lasten luonnontuntemusta hyödynnetään opetuksessa. Lasten kanssa harjoitellaan tiedon hankintaa hakemalla yhdessä tietoa joistakin lapsia kiinnostavista asioista. Lapsia ohjataan huolehtimaan ympäristöstään ja sen viihtyisyydestä. Lapsia ohjataan kunnioittamaan luontoa, sen kasveja ja eläimiä. Ympäristökasvatuksella

edistetään kestävään elämäntapaan kasvamista, luonnonsuojelua sekä siinä tarvittavien taitojen harjoittelemista. Näitä käytännön taitoja ovat esimerkiksi roskaamaton retkeily, kohtuullisuuden ja säästäväisyyden opettelu, ruokailuun liittyvä vastuullisuus, energian säästäminen sekä jätteiden vähentäminen esimerkiksi kierrätyksen, tavaroiden korjaamisen ja uudelleenkäytön avulla. Samalla lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota tekojen vaikutuksiin. On tärkeä huolehtia siitä, että lapset kokevat voivansa omilla teoillaan vaikuttamaan kestävään elämäntapaan ilman että heidän tarvitsee kantaa lapsen kokoa suurempaa vastuuta siitä.

Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjessa esiintyviä **teknologisia ratkaisuja** ja niiden ominaisuuksia ja toimivuutta. Opetuksessa tuodaan esille, että teknologia on ihmisen luovan toiminnan aikaansaamaa. Lapset tutustuvat teknologiaan keksimällä, askartelemalla ja rakentamalla itse erilaisia rakenteita ja ratkaisuja eri materiaaleja hyödyntäen myös kierrätettäviä ja uudelleen käytettäviä materiaaleja. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Opetuksessa voidaan hyödyntää oppimisympäristöjen välineiden lisäksi esimerkiksi lasten omia leikkikaluja ja miettiä niiden toimintaperiaatteita.

Matemaattinen ajattelu oppimisalue paikallisessa kokeilutoiminnassa

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilutoiminnassa luodaan pohja lasten matemaattisen ajattelun kehittymiselle ja herätetään kiinnostus matematiikkaan. Toiminnan tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa matemaattisen ajattelun eri vaiheissa oleville lapsille. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota päivittäisissä tilanteissa ilmenevään matematiikkaan. Lapset tutustuvat matematiikkaan ja sen osa-alueisiin havainnollisen ja leikinomaisen toiminnan myötä. Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tilan ja tason hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan ja kokeilemaan 2- ja 3- ulotteisuutta sekä opettelemaan sijainti- ja suhdekäsitteitä (edessä, ylhäällä, joka toinen) esim. liikuntaleikkien avulla. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun.

Matematiikan näkökulmasta hahmottaminen, sarjoittaminen, luokittelu, yksi yhteen -vastaavuus ja vertailu sekä suhdekäsitteet ovat loogisen ajattelun perusta. Loogista ajattelua voidaan kehittää keskustelemalla ja pohtimalla. Esiopetuksessa pystytään luomaan vahva ja laaja pohja matematiikan oppimiselle ja matemaattiselle ajattelulle. Matematiikan tulisikin olla osa esiopetuksen arkea. Lasten kanssa voidaan esimerkiksi laskea asioita ja esineitä päivittäisissä tilanteissa; lasketaan sormia, varpaita, naulakkopaikkoja, nappeja, keinoja ulkona, lapioita hiekkalaatikolla jne. Laskemisen lisäksi kasvattajat havainnoivat yhdessä lasten kanssa ympäristöä; värejä, muotoja ja muutoksia. Esiopetuksenn arkikielessä tulee käyttää suhdekäsitteitä (yläpuolella, alapuolella, edessä, takana, vieressä, jne.), kuvailevia sanoja ja vertailun käsitettä (asioiden luokittelu, vertailu isompi-pienempi, jne). (Katjetski & Salminen 2009)

Oppimisympäristöjen suunnittelussa, rakentamisessa ja muokkaamisessa kiinnitetään huomiota matemaattiseen ajatteluun.

Matemaattisen ajattelun kehittämisessä otamme huomioon seuraavia asioita mahdollisuuksien mukaan sekä lasten ikätaso huomioiden:

- ympäristön ja sen ilmiöiden havainnointi ja hahmottaminen ja niissä tapahtuvien muutoksien havainnointi
- tunnustelupussi
- värien, muotojen ja koon tunnistaminen
- palapelit ja lautapelit
- rakentelu ja mallista rakentaminen
- eroavaisuuksien etsiminen
- yksi-yhteen vastaavuuden tunnistaminen (esim. $3 = ***$)
- kuvasuunnistus
- sarjoittaminen (esim. raidallinen-kukallinen-raidallinen)
- luokittelu/lajittelu (esim. palikoiden luokittelu koon, värin ja muodon mukaan, isot ja pienet tai eri tavoin liikkuvat eläimet, lukumäärän mukaan)
- vertailu (esim. kirjojen paksuus, lasten pituus, erilaisten tavaroiden vertailu)

- lukumäärät ja -käsitteet, kymmenjärjestelmä (numerot, laskeminen, noppa)
- aikaan liittyvät käsitteet (tänään, huomenna, eilen jne.)
- mittaaminen ja mittaamiseen liittyvät käsitteet (lyhyt-pitkä, painava-kevyt jne.)

Lautapelejä, jotka tukevat matemaattisen ajattelun kehittymistä: Afrikan tähti, Arvaa kuka?, Blokus, Colorama, Differix, Dominot ja muistipelit, Erilaiset väri ja muotopelit pienemmille, Figurix, Geometrix, Halli Galli, Hedelmätarha, Kanaset, Kaninloikka, Karkkipeli, Kimble, Monumento, Muuttuva labyrintti, Rush Hour, Sudoku Junior, Tempputorni.

Ympäristökasvatus

Kokeilutoiminnan tehtävänä on antaa lapsille valmiuksia havainnoida, jäsentää ja ymmärtää ympäristöään. Ympäristökasvatuksen tavoitteena on lapsen myönteisen luontosuhteen tukeminen sekä kestävästä kehitystä tukeva ajattelu. Lapsille pyritään tarjoamaan luontokokemuksia ympäri vuoden; päivittäinen ulkoilu, retket lähiluontoon ja metsään ovat ympäristökasvatuksen lähtökohtia. Ympäristövastuulliseksi kasvamisessa oleellista on sosiaalisten taitojen oppiminen ja empatian kehittyminen. Ilman välittämistä ja toisten kanssa toimeen tulemistä ei voi rakentaa kestävästä maailmaa.

Ympäristökasvatus koostuu neljästä osa-alueesta: ekologisuus, taloudellisuus, sosiaalisuus ja kulttuuri. Ympäristökasvatuksessa otamme huomioon seuraavia asioita mahdollisuuksien mukaan ja lasten ikätaso huomioiden:

- Tutustutaan monipuolisesti luontoon: maaperään, veteen, ilmakehään, kasveihin, eläimiin, luonnonilmiöihin, vuodenvaihtoon jne.
- Lajitellaan ja kierrätetään erilaiset jätteet yhdessä lasten kanssa
- Opetellaan kunnioittamaan luontoa, eläimiä, toisiamme ja rakennettua ympäristöä, esim. roskaaminen ja luonnon tuhoaminen kielletty
- Ohjataan lapsia vettä, materiaaleja ja energiaa säästävään toimintaan
- Pyritään lisäämään kasvisten käyttöä
- Tutustutaan erilaisiin kasveihin sekä niistä valmistettuihin ruokiin
- Kiinnitetään huomiota siisteyteen ja viihtyisyyteen niin ulko- kuin sisätiloissa
- Opetellaan tavaroitten kunnioittamista ja niistä huolehtimista
- Mahdollisuuksien mukaan tehdään itse tai uudistetaan vanhoja tarvikkeita uusiin tarkoituksiin
- Tehdään mahdollisuuksien mukaan leluja itse, esim. soittimia, tarvikkeita kauppaleikkeihin
- Kierrätetään leluja varhaiskasvatustyöskentelykeskusten kesken
- Askartelumateriaaleja käytetään säästeliäästi kierrätys- ja luonnonmateriaaleja hyödyntäen
- Tehdään mahdollisuuksien mukaan retkiä laihialaisiin kulttuuriympäristöihin
- Vanhat pihaleikit.

Teknologiakasvatus

Teknologiakasvatuksen kohteena on koko ihmisen rakentama ympäristö. Teknologiakasvatuksen tärkeimpänä päämääränä on tarjota lapsille mahdollisuuksia tutustua teknologisiin materiaaleihin ja työkaluihin ja näiden avulla suunnitella ja rakentaa erilaisia asioita. Teknologiakasvatuksen tulee myös tarjota lapsille mahdollisuuksia suunnata toimintaansa tarkoituksenmukaiseen ja prosessinomaiseen työskentelyyn, jossa yhdistyvät lapselle tutut materiaalit ja laitteet sekä niiden hyödyntäminen lasta ympäröivien kontekstien, eli erilaisten ympäristöjen askareissa. Lapsilla tekninen ajattelu kehittyy oman toiminnan kautta. Parhaimmillaan teknologiakasvatus tarjoaa lapselle välineen ymmärtää paremmin omaa elinympäristöään. (Vuoristo 2007)

Teknologiakasvatus tulee siis liittää lasten arkeen. Kasvattajat tarttuvat lasten esiin tuomiin mielenkiinnon kohteisiin, joita voidaan mahdollisuuksien mukaan ryhtyä tutkimaan.

Teknologiakasvatuksessa otamme huomioon seuraavia asioita mahdollisuuksien mukaan ja lasten ikätaso huomioiden esimerkiksi:

- Rakentelu erilaisilla rakentelutarjoilla
- Koottavien lelujen käyttö
- Tutkitaan esimerkiksi, mistä sähkö ja/tai vesi tulee

- Tutustutaan tietotekniisiin laitteisiin ja niiden toimintaan (tietokoneet, puhelimet, televisio, kamera jne.)
- Tutustutaan eri koneisiin ja laitteisiin ja kokeillaan niiden toimintaa turvallisesti
- Rakennellaan eri materiaaleista (esim. puu, metalli, savi, luonnonmateriaalit)
- Tutkitaan leluja ja niiden toimintaa sekä lelujen uusiokäyttö tutkimusvälineenä
- Kirjallisuuden kautta perehdytään lasten mielenkiinnon kohteisiin

5.4.5. Kasvan, liikun ja kehityn

*Itsestä huolehtiminen ja siihen liittyvät arjen taidot ovat osa esiopetuksen tavoitteena olevaa laaja-alaista osaamista. Kehittyäkseen tällä osaamisen alueella lapset tarvitsevat kokemuksia, tietoja ja pohdintaa, joiden pohjalta heidän kokemuksensa pätevyydestä ja taitonsa voivat vähitellen lisääntyä. Esiopetuksessa tehtävää lähestytään **liikunnan, ruuan, kuluttajuuden, terveyden sekä turvallisuuden** näkökulmista. Esiopetuksen tehtävänä on luoda pohjaa terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle ja liikunnalliselle elämäntavalle sekä kehittää lasten terveysosaamista ja turvataitoja. Lisäksi tehtävänä on edistää kestävään elämäntapaan kuuluvia ruoka-, kulutus- ja puhtaustottumuksia.*

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Lapset saavat monipuolisia kokemuksia liikunnasta ja alkavat ymmärtää fyysisen aktiivisuuden yhteyttä hyvinvointiin ja terveyteen. Opetus tarjoaa mahdollisuuksia lasten motoristen ja sosiaalisten taitojen kehittymiselle. Erityisesti kiinnitetään huomiota lasten yleisten oppimisedellytysten kannalta tärkeiden havaintomotoristen taitojen kehittymiseen fyysisesti aktiivisten leikkien kautta. Lasten kanssa tutustutaan terveelliseen ruokaan ja pohditaan sen merkitystä osana arkea. Lapsia ohjataan kohtuulliseen kulutukseen ja luonnosta huolehtimiseen. Opetuksessa pohditaan terveyteen liittyviä tekijöitä sekä tuetaan lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään. Oppimisympäristöjä muokkaamalla voidaan edistää monin eri tavoin lasten fyysistä aktiivisuutta sekä motorisia taitoja.

Esiopetuksessa vahvistetaan lasten hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyviä taitoja. Lapsia ohjataan kunnioittamaan ja suojelemaan omaa ja toisten kehoa. Lasten sosioemotionaalisia taitoja tuetaan ja kehitetään sekä edistetään myönteisten vertaissuhteiden ja ryhmässä toimimisen taitoja. Sosioemotionaalisilla taidoilla ja niiden ohjaamisella sekä ryhmän ilmapiirillä on merkitystä muun muassa kiusaamisen yleisyyteen ja erilaisten ristiriitatilanteiden ratkaisemiseen. Esiopetuksessa kiinnitetään huomiota siihen, että jokaisella lapsella ja aikuisella on mahdollisuus tulla kuulluksi, kuulua ryhmään, olla aidosti osa kasvatusyhteisöä.

Esiopetuksessa lapset saavat tietoja turvallisesta liikkumisesta lähiympäristössä sekä oppimisympäristöissä.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteena on innostaa lapsia **liikkumaan** monipuolisesti ja kokemaan liikunnan iloa kaikkina vuodenaikoina. Liikkumisen ja leikkien avulla lasten yhdessä toimimisen taidot kehittyvät. Liikunnalliset pelit ja leikit kehittävät lasten matemaattisia ja kielellisiä valmiuksia. Samalla heidän kehonhallintansa vahvistuu sekä heidän taitonsa hahmottaa omaan kehoaan ja sen eri osia suhteessa ympäröivään tilaan, käytettävään aikaan ja voimaan kehittyä. Ohjatun liikunnan lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikkumiseen sekä sisällä että ulkona. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia rohkaistaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.

Esiopetuksessa harjoitellaan monipuolisesti ja säännöllisesti arkeen liittyviä motorisia perustaitoja eri ympäristöissä. Näitä ovat tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaidot. Tasapainoa harjoitellaan esimerkiksi pysähtymisiä ja harhauttamisia sisältävien leikkien avulla tai taitoradalla leikitellen. Liikkumistaitoja edistetään kierimistä, kiipeämistä, juoksua ja hyppelyä sisältävillä harjoituksilla. Välineenkäsittelytaitoja harjoitellaan työntämällä ja vetämällä sekä käyttämällä monipuolisesti eri välineitä ja palloja. Lisäksi lapsia innostetaan harjaannuttamaan hienomotorisia taitojaan sorminäppäryyttä ja tarkkuutta kehittävien pelien ja leikkien avulla. Tavoitteena on, että toiminta antaa kaikille lapsille mahdollisuuksia osallistumiseen ja onnistumiseen sekä tukee lasten hyvinvointia ja toimintakykyä.

Esiopetuksessa päivittäistä toimintaa rytmittäviä ruokailutilanteita käytetään hyvinvointia ja terveyttä edistävän syömisen, sekä **ruokaan ja ruokailuun liittyvän osaamisen** oppimisympäristönä. Ruokailutilanteista luodaan lasten kanssa viihtyisiä, lapsia ohjataan hyviin tapoihin ja kestävään elämäntapaan. Suomalaisen ruoka- ja tapakulttuurin lisäksi opetuksessa tutustutaan johonkin muuhun ruoka- ja tapakulttuuriin kotien asiantuntemusta hyödyntäen.

Lasten kanssa tarkastellaan lapsiin kohdistuvaa mainontaa sekä pohditaan **kohtuullisen kuluttamisen** merkityksestä. Esimerkiksi lasten leikeissä ja piirroksissa ilmenevät tulkinnat kulutuksesta ja mainonnasta voivat toimia esiopetuksen kuluttajakasvatuksen pohjana. Esiopetuksessa rakennetaan osaamis pohjaa luonnonvarojen kestäväälle käytölle perustuvalla kiertotaloudelle, esimerkiksi pohtimalla yhdessä lasten kanssa miten roskasta tulee raaka-ainetta tai keskustelemalla teemoista omistamisesta yhteiskäyttöön ja kertakäyttöisyydestä korjattavuuteen.

Lapsia ohjataan ymmärtämään päivittäisen fyysisen aktiivisuuden, riittävän levon ja hyvien ihmissuhteiden merkitystä **hyvinvoinnille ja terveydelle**. Lasten kanssa pohditaan terveyttä ja sairauksia ja niiden syitä sekä ihmisen mahdollisuuksia vaikuttaa omaan fyysiseen terveyteensä

ja mielen hyvinvointiin. Hyvistä ihmissuhteista ja niiden merkityksestä mielen hyvinvoinnille keskustellaan. Kaveruutta ja toisten huomioon ottamista sekä tunteiden tunnistamista ja hallintaa harjoitellaan arjen tilanteissa ja leikeissä. Lasten kanssa havainnoidaan nukkumisen ja liikkumisen määrää sekä mietitään niiden yhteyttä päivittäiseen virkeyteen ja hyvään oloon. Opetuksessa haetaan tietoa hygieniasta ja harjoitellaan siihen liittyviä perustaitoja osana esiopetuksen arkea. Esiopetuksessa ohjataan myönteiseen kehoitsetuntoon ja kehonkuvaan. Lasten ikätasoista uteliaisuutta seksuaalisuuteen ja kehoon ohjataan kunnioittavasti.

Lapset saavat esiopetuksessa tietoa oikeudestaan **turvalliseen** elämään, arvostavaan kohteluun ja fyysiseen koskemattomuuteen. Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjen toimintaympäristöihin ja esiopetuksen oppimisympäristöihin liittyviä yleisimpiä fyysisiä ja psyykkisiä vaaratilanteita. Tavoitteena on tukea lasten fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hankkia apua sekä toimia turvallisesti tavallisimmista arjen tilanteista. Lapsia rohkaistaan hakemaan aikuisen apua esiopetuksen ongelmatilanteissa ja kiusaamista kohdatessaan sekä kertomaan huolistaan. Opetuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumisen sääntöjä sekä turvallista toimintaa tieto- ja viestintäteknologisissa ympäristöissä ikäkaudelle sopivalla tavalla.

Kasvan, liikun ja kehityksen oppimisalue kokeilutoiminnassa

Kaksivuotisessa esiopetuksen kokeilutoiminnassa luodaan pohja lasten terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle sekä fyysistä aktiivisuutta edistävälle elämäntavalle yhdessä huoltajien kanssa. Lasten liikkumisen tulee olla sekä ohjattua että omaehtoista sisä- ja ulkoliikuntaa. Kokeilutoiminnassa tulee huomioida myös nykyiset varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositukset (kuva alla). Liikkumista voidaan varhaiskasvatukseen arkeen lisätä monin eri tavoin, esimerkiksi:

- Liikuntaleikit sisällä ja ulkona
- Perinteiset pihaleikit
- Satujumppa
- Musiikkiliikunta
- Retket, liikkuminen luonnossa
- Lumileikit, luistelu, hiihto.

kasvan, liikun ja kehityn

Lähde: Iloa, leikkiä ja yhdessä tekemistä. Varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositukset. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016:21

5.5. Kielelliseen ja kulttuuriseen moninaisuuteen liittyviä tarkentavia näkökulmia

Esiopetussuunnitelman perusteissa kieleen ja kulttuuriin liittyvät näkökohdat koskevat jokaista esiopetukseen osallistuvaa lasta. Lasten kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet nähdään yhteisön moninaisuutta laajentavana. Kieli- ja kulttuuritietoisessa esiopetuksessa kielet, kulttuurit ja katsomukset nivoutuvat osaksi esiopetuksen kokonaisuutta.

Perusopetuslain mukaan esiopetuksessa käytettävä kieli on suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Opetuskielenä voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna opetussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Tällöin tulee huolehtia myös lasten äidinkielenä olevan suomen/ruotsin kielen taidon kehittymisen tukemisesta. Erillisessä ryhmässä esiopetus voidaan antaa pääosin tai kokonaan muulla kielellä[67]. Huoltajille tarkoitettu tiedotus ja keskeiset asiakirjat tulee olla saatavana perusopetuslain mukaisella esiopetuksen opetuskielillä.

Opettajan, huoltajien ja eri kulttuuriyhteisöjen keskinäisellä yhteistyöllä edistetään lasten ja perheiden kulttuuriperinteen jatkumista ja tuetaan lasten mahdollisuutta ilmentää omia kulttuuritaustojaan. Kaksi- ja monikielissä ympäristöissä lapsia ohjataan vuorovaikutukseen.

Saamelaislasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten saamelaista identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan sekä antaa lapsille mahdollisuus opetella saamelaisia perinnetietoja ja -taitoja. Saamelaiset ovat alkuperäiskansa, jonka oikeuksista omaan kieleen ja kulttuuriin on säädetty perustuslaissa[68]. Opetuksessa hyödynnetään lähiympäristöä sekä yhteistyötä huoltajien ja saamelaisyhteisön kanssa. Esiopetusta voidaan järjestää saamenkielisenä tai kaksikielisenä kielikylpyopetuksena. Kun esiopetus järjestetään jollakin kolmesta saamen kielestä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa kielen ymmärtämistä ja kielen käyttötaitoja. Tavoitteena on lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä, oppia saamen kieltä ja saamen kielellä. Opettaja vahvistaa saamen kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Romanilasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten myönteistä identiteettikehitystä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan sekä lisätä lasten osallisuutta yhteiskunnassa. Lisäksi tuetaan lasten kielellistä kehitystä ja vahvistetaan romanien kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä lasten huoltajien ja romaniyhteisön kanssa. Romaneilla on perustuslain mukaan oikeus kehittää omaan kielteensä ja kulttuuriaan[69]. Lapsille annetaan romanikielen opetusta mahdollisuuksien mukaan. Romanikielen opetuksessa tutustutetaan lapsia romanikieleen ja -kulttuuriin, laajennetaan sana- ja ilmaisuvaramtoa sekä rohkaistaan käyttämään kieltä erilaisissa kielenkäyttötilanteissa.

Viittomakieltä käyttävien lasten esiopetus toteutetaan ensisijaisesti viittomakielisessä ryhmässä tai ryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakieli voi olla lapsen äidinkieli, ensikieli tai toinen kieli. Viittomakieltä käyttävät lapset voivat olla kuuroja, huonokuuloisia tai kuulevia. Viittomakielisen esiopetuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kielellistä ja kulttuurista identiteettiä antamalla heille mahdollisuus omaksua suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakieltä yhteistyössä huoltajien kanssa. Tavoitteena on myös lisätä lasten valmiuksia toimia erilaisissa kieliympäristöissä sekä vahvistaa ja rohkaista käyttämään lasten suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakielistä ilmaisua ja viittomavaramtoa.

Esiopetuksessa tuetaan **monikielisten**, mukaan lukien kotikielenä suomea ja ruotsia puhuvien lasten kielitaidon sekä kieli- ja kulttuuri-identiteettien ja itsetunnon kehittymistä. Lasten opetuskielenä olevan suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään kielitaidon eri osa-alueilla lasten tarpeet ja edellytykset huomioiden. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia käyttää ja omaksua opetuskieltä monipuolisissa vuorovaikutustilanteissa ja oppimisympäristöissä. Kielen omaksumisen lähtökohtana on arkielämän konkreettinen kieli ja sen ilmaisuvaramto. Kielen ymmärtämis- ja tuottamistaitojen kehittyminen nivoutuvat toisiinsa.

Osa **maahanmuuttotautaisista** lapsista tutustuu suomalaiseen kulttuuriin ja suomen/ruotsin kieleen vasta tullessaan esiopetukseen. Esiopetus tukee lapsen kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Huoltajille kerrotaan suomalaisen esiopetuksen tavoitteista, sisällöistä ja menetelmistä. Huoltajien kanssa keskustellaan perheen kielellisestä ympäristöstä, kielivalinnoista, monikielisten ja -kulttuuristen identiteettien muodostumisesta sekä äidinkielen tai -kielten kehityksen vaiheista ja merkityksestä.

Kokeilutoimipaikoissa olevien maahanmuuttotautaisien lasten opetuskielen oppimista voidaan tukea järjestämällä heille suomi tai ruotsi toisena kielenä opetusta. Opetus on tavoitteellisesti etenevää ja pedagogisesti suunniteltua ohjattua toimintaa, joka perustuu lapsen tarpeisiin. Opetusta toteutetaan kaksivuotisen esiopetuksen päivittäisissä vuorovaikutustilanteissa ja eri oppimisen alueiden sisältöjen kautta.

Lapsille järjestetään mahdollisuuksien mukaan tilaisuuksia käyttää ja kehittää myös **omaa äidinkieltään tai omia äidinkieliään**. Oma äidinkieli sekä suomen/ruotsin oppiminen rakentavat pohjaa lasten toiminnalliselle kaksi- ja monikielisyydelle. Vastuu lasten oman äidinkielen tai omien äidinkielen ja kulttuurin säilyttämisestä ja kehittämisestä on ensisijaisesti perheellä.

Tarvittaessa huoltajien kanssa käytävissä keskusteluissa käytetään tulkkia, jolla varmistetaan molemminpuolinen ymmärrys.

Kaksikielisessä esiopetuksessa noudatetaan vuoden 2014 Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa, luvussa 4.4 kuvattuja määräyksiä.

[67] Perusopetuslaki 10 § 1 mom. (1288/1999)

[68] Suomen perustuslaki (731/1999) 17 § 3 mom.

[69] Suomen perustuslaki (731/1999) 17 § 3 mom.

Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia paikallisessa kokeilusuunnitelmassa

Laihian kunta järjestää tarvittaessa ruotsinkielistä esiopetusta kokeiluryhmässä . Kokeiluryhmässä on sekä suomen että ruotsinkielistä henkilöstöä. Näin on mahdollista tukea ja kannustaa lapsia käyttämään molempia äidinkieliään. Mikäli huoltaja ilmoittaa väestörekisterissä

omaksi tai lapsensa äidinkieleksi ruotsin ja huoltaja haluaa lapselleen täysin ruotsinkielistä varhaiskasvatusta, palvelu pyritään ostamaan ruotsinkielisestä yksiköstä. Muuta kaksikielistä esiopetusta 5-vuotiaille kokeilutoiminnassa oleville ei Laihian kunnassa tällä hetkellä järjestetä. Esiopetuksessa voidaan kuitenkin tutustua vieraisiin kieliin ja kulttuureihin mahdollisuuksien mukaan esim. laulujen, leikkien ja kirjojen kautta, käyttämällä puhutun kielen tukena tukiviittomia tai kuvatukea sekä erilaisten vierailuiden kautta.

Laihian kuntaan muuttava vieraskielisen perheen lapsi ei osallistu kokeilutoimintaan.

6. Lapsen kasvun ja oppimisen tuki

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilussa noudatetaan perusopetuslain mukaisia vuoden 2014 Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa kuvattuja määräyksiä lasten kasvun ja oppimisen tuesta. Tarkemmat ohjeet kokeilukunnille on koottu alalukuun 5.7

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa käytetään perusopetuslain mukaisesta oppimisen ja koulunkäynnin tuesta esiopetukseen paremmin sopivaa nimitystä kasvun ja oppimisen tuki. Kasvun ja oppimisen tuki ja lukuun 6 (Oppilashuolto) sisältyvä oppilashuolto muodostavat kokonaisuuden. Tässä luvussa määrätään perusopetuslain mukaisesta oppimisen ja koulunkäynnin tuesta.

Laihian kokeilutoiminnassa lapsen kasvun ja oppimisen tuki

Varhaiskasvatuksella/kokeilutoiminnalla on erityinen merkitys tuen tarpeen varhaisessa tunnistamisessa ja tuen toteuttamisessa. Riittävän aikaisella tuella voidaan edistää lapsen kasvua, kehitystä, oppimista ja hyvinvointia, mutta myös ehkäistä lapsen ongelmien syntymistä, kasvamista ja monimuotoistumista.

Huolen vyöhykkeistön tarkoituksena on jäsenellä omia työskentelysuhteita ja yhteistyötarpeita. Lapsen tuen tarpeen arvioinnissa voidaan käyttää tukena myös huolen vyöhykkeistöä. Tarkoituksena ei ole luokitella lasta vaan kartoittaa tarvitsenko minä kasvattajana lisää tietoa ja tukea.

Ei huolta1	Pieni huoli 2	Tuntuva huoli 3	Suuri huoli 4	
Ei huolta lainkaan.	Huoli tai ihmettely käynyt mielessä. Luottamus omiin mahdollisuuksiin hyvä. Ajatuksia lisävoima-varojen tarpeesta.	Huoli on tuntuvaa. Omat voimavarat ovat ehtymässä. Lisävoimav ja kontrollin lisäämisen tarve.	Huoli on erittäin suuri. Omat keinot ovat lopussa. Tilanteeseen on saatava muutos heti.	

Kuvio. Huolen vyöhykkeistö. (Lähde: Arnkil & Eriksson, THL, Lasten, nuorten ja perheiden palvelut-yksikkö)

6.1. Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Esiopetukseen osallistuvat lapset kuuluvat perusopetuslain mukaisen kasvun ja oppimisen tuen piiriin. Lain mukaan lapsilla on oikeus saada riittävää tukea heti tuen tarpeen ilmetessä [70]. Lapsen kasvun ja oppimisen tuen kolme tasoa ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki. Perusopetuslaissa säädettyjä tukimuotoja ovat esimerkiksi osa-aikainen erityisopetus, tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet. Tukimuotoja voi käyttää kaikilla tuen tasoilla sekä yksittäin että samanaikaisesti toisiaan täydentävinä. Lapsen saaman tuen tulee olla joustavaa, pitkäjänteisesti suunniteltua ja tuen tarpeen mukaan muuttuvaa. Tukea annetaan niin kauan sekä sen tasoisena ja muotoisena kuin se on tarpeellista. Varhaisen tunnistamisen sekä kasvun ja oppimisen tuen tehtävänä on ehkäistä oppimisvaikeuksia sekä ongelmien monimuotoistumista ja syvenemistä.

Kasvun ja oppimisen tuen järjestämisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen ja lapsiryhmän vahvuudet sekä oppimis- ja kehitystarpeet. Esiopetuksessa huolehditaan siitä, että kaikki lapset saavat onnistumisen kokemuksia oppimisessa ja ryhmän jäsenenä toimimisessa. Näin tuetaan lasten myönteistä käsitystä itsestään. Monipuolista palautetta ja oppimisesta koottua tietoa

käytetään suunnitelmallisesti lasten kannustamiseen ja ohjaamiseen. Tällä tehdään oppimisen edistyminen lapsille näkyväksi.

Kasvun ja oppimisen tukeminen merkitsee yhteisöllisiä ja oppimisympäristöihin liittyviä ratkaisuja sekä lasten yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Huomiota kiinnitetään erityisesti esteettömyyteen, oppimisvaikeuksien ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tunnistamiseen. Opettajien, erityisopettajien, esiopetuksen muun henkilöstön sekä muiden tuen ammattihenkilöiden monialainen yhteistyö lasten tuen tarpeen havaitsemisessa sekä tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa on tärkeää. Yhteistyöhön kulloinkin osallistuvat ammattihenkilöt harkitaan tapauskohtaisesti.

Periaatteena on, että tuen tarve arvioidaan, ja sitä koskevat ratkaisut ja perusopetuslain mukaiset päätökset tehdään mahdollisimman pian esiopetuksen alettua. Usein lapsen tuen tarve on havaittu jo ennen esiopetuksen alkamista. Esiopetuksen, lapsen aiemman varhaiskasvatuksen, neuvolan ja huoltajien yhteistyöllä turvataan lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen jatkumoa. Tietoa lapsen mahdollisesti ennen esiopetusta saamista tukitoimista hyödynnetään esiopetuksessa.

Tuen tarvetta arvioitaessa ensimmäiseksi tarkastellaan käytettyjä toimintatapoja, opetusjärjestelyjä ja oppimisympäristöjä sekä niiden soveltuvuutta lapselle. Tarkastelun pohjalta arvioidaan, voidaanko näitä muuttamalla toteuttaa lapselle paremmin sopivia pedagogisia ratkaisuja.

Tuki annetaan lapselle ensisijaisesti omassa esiopetusryhmässä erilaisin joustavin järjestelyin, ellei lapsen etu välttämättä edellytä lapsen siirtämistä toiseen ryhmään tai yksikköön. Mikäli lapsi käyttää esiopetuksen lisäksi muita varhaiskasvatuspalveluja, esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen henkilöstö tekee yhteistyötä lapsen kasvun ja oppimisen tukeen liittyvissä asioissa.

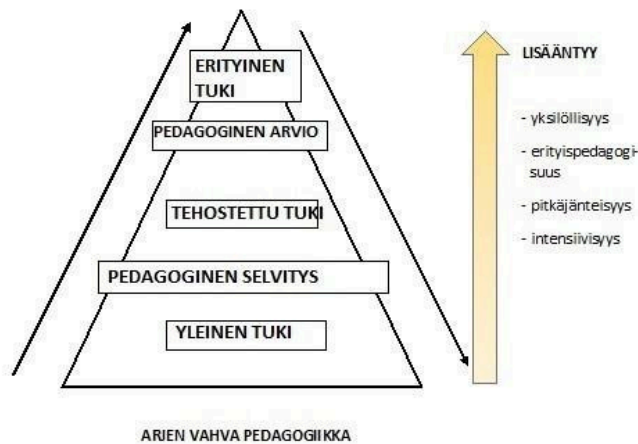
On tärkeää, että tieto lapsen tuen tarpeesta ja esiopetuksen aikana saamasta tuesta siirtyy myös perusopetukseen. Opetuksen järjestäjät vastaavat sujuvista tiedon siirron käytäntöjen luomisesta ja kehittämisestä.

[70] Perusopetuslaki 30 § 1 mom. (642/2010)

Laihian kokeilutoiminnassa tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Kehityksen ja oppimisen tuki perustuu varhaiskasvatuksen pedagogiikkaan eli tietoiseen toimintaan lapsen oppimisen ja hyvinvoinnin toteutamiseksi ja se läpäisee kokeilutoiminnassa kaiken arjen toiminnan. Tuki on siis osa kokeilutoiminnan laadukasta päivittäistä toimintaa ja vastuu tuen antamisesta kuuluu kaikille kasvattajille, koulutus, työnkuvat ja vastuut huomioon ottaen.

Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki nojaa vahvaan arjen pedagogiikkaan eli perusosaamiseen. Tällä tarkoitetaan arjen valintoja kasvatuksen ja opetuksen järjestämisessä ja kasvattajien sitoutumista näihin valintoihin. Ennen kaikkea arjen pedagogiikka näkyy siinä, miten päivittäinen toiminta on suunniteltu ja järjestetty. Arjen pedagogiikka näkyy kasvattajien toiminnassa myös seuraavissa asioissa, kts. seuraava kuvio.

Arjen pedagogiikkaa

Arjen pedagogiikan painottaminen lapsen kehityksen ja oppimisen tuen perustana pohjautuu ajatukseen siitä, että kehityksen ja oppimisen tuki on osa kokeilutoiminnan päivittäistä toimintaa ja kuuluu kaikille kasvattajille, koulutus, työnkuvat ja vastuut huomioon ottaen. Lisäksi lapsen tuen tarvetta arvioitaessa tarkastellaan ensimmäisenä käytettyjä toimintatapoja ja oppimisympäristöjä sekä niiden soveltuvuutta lapselle. Tarkastelun pohjalta arvioidaan, voidaanko arjen pedagogiikkaa muuttamalla toteuttaa lapselle paremmin sopivia pedagogisia ratkaisuja.

Lapsen tuen järjestämistä ohjaavana periaatteena on lapsen kehityksen ja oppimisen yksilöllisten tarpeiden varhainen havaitseminen. Jokaisella lapsella on oikeus saada riittävää kehityksen ja oppimisen tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Lisäksi lapsella on oikeus yksilölliseen hoitoon ja tukeen lapsiryhmässä. Tavoitteena on tukea lapsen myönteistä kehitystä ja hyvää itsetuntoa sekä edistää oppimista ja laaja-alaista osaamista. Kehityksen ja oppimisen tuki annetaan lapselle ensisijaisesti omassa ryhmässä erilaisin joustavin järjestelyin, ellei lapsen etu välttämättä edellytä lapsen siirtämistä toiseen ryhmään tai yksikköön.

Lapsen tuki järjestetään portaittain arvioiden tuen riittävyyttä ja resurssien lisäämisen tarvetta. Lapsen saaman tuen tulee olla joustavaa, pitkäjänteisesti suunniteltua ja tuen tarpeen mukaan muuttuvaa. Tukea annetaan niin kauan sen tasoisena ja muotoisena kuin se on tarpeellista. Lapsen tuen tarve voi olla myös lyhytaikaista ja tilapäistä, jolloin riittää yksittäinen tukitoimi. Tällöin tukitoimi ei edellytä terveydenhuollon ammattilaisten tutkimuksia tai päätöksiä. Varhaiskasvatuksen/kokeilutoiminnan henkilöstö voi tukea lasta myös terveydenhuollon määräämissä toimenpiteissä, kuten lääkehoidossa. Tällöin lapselle laaditaan lääkehoitosuunnitelma, joka liitetään lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Henkilöstöä tulee tarpeen mukaan kouluttaa lapsen lääkehoitoon yhteistyössä terveydenhuollon henkilöstön kanssa. Lääkehoitoa tarvitseva lapsi voi olla erityisen hoidon ja kasvatuksen tarpeessa oleva lapsi. Erityisen hoidon ja kasvatuksen tarpeessa oleva lapsi tai lapset on otettava huomioon joko ryhmän koossa tai kasvattajien lukumäärässä ellei lapsella ole avustajaa (asetus lasten päivähoidosta 1992/806, 6 § 3 momentti).

Lapsiryhmän pedagogisen toiminnan suunnittelun ja laadukkaan tuen perustana ovat lapsen ja lapsiryhmän säännöllinen havainnointi sekä lapsen kehityksen tuntemus. Lapsen ja lapsiryhmän havainnoinnissa ja kehityksen ja oppimisen tuen arvioinnissa huomioidaan lasten erilaiset lähtökohdat ja yksilölliset vahvuudet ja tuen tarpeet pyritään tunnistamaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Kasvattajat havainnoivat lasta tai lapsiryhmää monipuolisesti ja tehdyt havainnot kirjataan. Lapsen tuen tarpeen arvioinnissa hyödynnetään huoltajien näkemystä, lapsesta tehtyjä havaintoja, lapselle tehtyjen arviointien, kuten esimerkiksi 4-vuotiaan LENE-testin tuloksia, aiemmin laadittua lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa sekä varhaiskasvatuksen

erityisopettajan asiantuntemusta. Tarvittaessa lapsen kehityksen ja oppimisen tuen arvioinnissa ja toteuttamisessa tehdään monialaista yhteistyötä myös asiantuntijoiden ja asiantuntijatahojen kanssa.

Kehityksen ja oppimisen tuki annetaan lapselle ensisijaisesti hänen omassa ryhmässään erilaisin joustavin järjestelyin, ellei lapsen etu välttämättä edellytä lapsen siirtämistä toiseen ryhmään tai yksikköön. Lapsen tuki järjestetään portaittain arvioiden tuen riittävyttä ja resurssien lisäämisen tarvetta. Lapsen tuen tulee olla joustavaa, pitkäjänteisesti suunniteltua ja tuen tarpeen mukaan muuttuvaa. Tukea annetaan niin kauan sen tasoisena ja muotoisena kuin se on tarpeellista. Toisinaan lapsen tuen tarve voi olla lyhytaikaista ja tilapäistä, jolloin riittää ehkä vain yksittäinen tukitoimi.

Laihian esiopetuksessa toimii yksi varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Yhteistyössä varhaiskasvatuksenopettajien kanssa he pyrkivät löytämään tukea tarvitsevat lapset alkukartoitus tehtävien ja havainnoinnin avulla. Tällä tavoin pyritään oppimisvaikeuksien ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tunnistamiseen. Tieto tuen tarpeista välittyy myös ns. siirtopalavereissa koulupolun nivelvaiheessa, kun siirrytään esiopetuksesta perusopetukseen. Siirtopalavereissa ovat läsnä esiopetuksen opettaja, vastaanottava luokanopettaja ja mahdollisuuksien mukaan erityisopettaja ja apulaisrehtori.

6.2. Yhteistyö huoltajan kanssa tuen aikana

Opetus ja kasvatus tulee järjestää yhteistyössä huoltajien kanssa siten, että jokainen lapsi saa oman kehitystasonsa ja tarpeidensa mukaista opetusta, ohjausta ja tukea[71]. Kun lapsella on tuen tarvetta, huoltajan kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu. Esiopetuksen henkilöstön tulee tuntea säädökset ja määräykset, jotka liittyvät huoltajan kanssa tehtävään yhteistyöhön lapsen tukeen liittyvissä asioissa. Kaikille huoltajille on hyvä kertoa tuen mahdollisuudesta ja sen keskeisistä periaatteista. Lapset osallistuvat yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, heille sopivalla tavalla.

Esiopetuksen henkilöstön on tärkeää olla yhteydessä huoltajaan heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen ongelmia tai hänen hyvinvointinsa on vaarantumassa. Huoltajalle annetaan riittävästi tietoa esimerkiksi lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Huoltajaa kannustetaan tukemaan osaltaan lastaan tavoitteiden saavuttamisessa. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Huoltajien on hyvä tietää, että he tai lapsi eivät voi kieltäytyä kasvun ja oppimisen tuen vastaanottamisesta, eikä heidän suostumustaan tarvita tuen tarpeen arviointiin ja tuen suunnitteluun. Lapsi voi tarvita myös yksilökohtaisen oppilashuollon tukea. Tämä perustuu vapaaehtoisuuteen ja edellyttää huoltajan suostumusta (katso luku 6 Oppilashuolto).

[71] Valtioneuvoston asetus (422/2012)

Yhteistyö lapsen ja huoltajien kanssa paikallisessa kokeilutoiminnassa

Huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu lapsen tuen aikana. Huoltajien kanssa keskustellaan avoimesti lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvistä havainnoista ja kartoitus tehtävien tuloksista. Mikäli lapsen kehityksestä tai oppimisesta herää kasvattajilla huoli, se otetaan huoltajien kanssa puheeksi heti. Tuen tarvetta arvioitaessa, tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa huoltajien mielipiteitä ja tietoja tulee kuulla ja arvostaa. Kehityksen ja oppimisen tuen jokaisessa vaiheessa varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on velvollisuus olla yhteydessä lapsen huoltajiin. Huoltajien kanssa keskustellaan ensin esim. ennen yhteyden ottamista varhaiskasvatuksen erityisopettajaan. Erilaisia tukitoimia voidaan varhaiskasvatuksessa kuitenkin toteuttaa ilman huoltajien suostumusta, mikäli lapsen etu niin vaatii.

Tiedonsiirto

Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot siirretään tiedonsiirtolomakkeella lapsen seuraavaan varhaiskasvatusyksikköön tai kouluun. Lomakkeeseen pyydetään huoltajilta allekirjoitus. Tiedonsiirtolomakkeen täyttämistä ja

siirtymisestä seuraavaan varhaiskasvatustyöyksikköön tai kouluun huolehtii varhaiskasvatustyöyksikkö, josta lapsi siirtyy. Muissa tapauksissa (esim. yhteydenotto neuvolaan tai lastensuojeluun) huoltajilta kysytään lupa tehdä yhteistyötä. Huoltajia informoidaan etukäteen, mihin lapsen tietoja käytetään ja missä tilanteissa tietoja siirretään ja miksi. Välttämättömät tiedot (esim. varhaiskasvatuksessa saatu erityinen tuki) voidaan siirtää, vaikka huoltajilta ei olisi lupaa.

Monialainen yhteistyö

Laihialla toimii monialainen LAKU -ryhmä, Lasten ja nuorten kuntoutustyöryhmä, jossa lapsen asioita voidaan käsitellä huoltajien kirjallisella suostumuksella. Myös huoltajat saavat osallistua oman lapsensa asioiden käsittelyyn. Työryhmässä käsitellään luottamuksellisesti lapsen erilaisten tukitoimien ja lisätutkimusten tarvetta sekä jatkotutkimuksiin tai kuntoutukseen ohjaamisen tarvetta. Ryhmässä voidaan käsitellä lapsen kehitykseen liittyviä häiriöitä, kielen kehityksen häiriöitä, tarkkaavuuden häiriöitä, sosioemotionaalisia vaikeuksia, laaja-alaiset kehityshäiriöt, oppimisvaikeudet tai erikoissairaanhoidon palautteiden käsittely. Ryhmä kokoontuu tarvittaessa ja paikalla ovat ne tahot, joita kyseisen lapsen asian käsittelyssä tarvitaan.

Varhaiskasvatus tekee monialaista yhteistyötä *Varhaiskasvatuksen ennaltaehkäisevässä työryhmässä*, mihin kuuluvat sosiaali- ja terveystoimi, lastenneuvola sekä esi- ja perusopetus.

Lastensuojelu varhaiskasvatuksessa ja lastensuojeluilmoitus

Varhaiskasvatus/kokeilutoiminta on osa ennaltaehkäisevää lastensuojelua, jonka tarkoituksena on lasten hyvinvoinnin edistäminen. Lapsi voi olla varhaiskasvatuksessa myös lastensuojelun avohuollon tukitoimenpiteenä, jolloin varhaiskasvatuksen rooli muuttuu korjaavaksi lastensuojeluksi.

Kun varhaiskasvatuksessa/kokeilutoiminnassa herää huoli lapsen tai perheen tilanteesta, on varhaiskasvatuksen henkilökunnan otettava huoli puheeksi lapsen huoltajien kanssa. Huolen herättyä työntekijöiden velvollisuutena on viedä lapsen asiaa eteenpäin ja puuttua pulmatilanteisiin jo silloin, kun tukemisen mahdollisuuksia ja vaihtoehtoja on vielä runsaasti. Lapsesta tai perheestä voidaan tehdä sosiaalihuoltolain mukainen huolenilmaus. Se tehdään yhteistyössä huoltajien kanssa. Mikäli huoltajat eivät suostu huolenilmauksen tekemiseen yhteistyössä, voidaan se tehdä myös ilman huoltajien suostumusta. Huolenilmaukseen ei ole olemassa omaa lomaketta vaan sen voi tehdä puhelimitse, tekstiviestillä tai soittamalla tai laittamalla sähköpostiin soittopyyntö. Sähköpostitse ei tehdä huolen ilmausta (tietosuoja).

Mikäli varhaiskasvatuksen henkilöstö arvioi, että lapsen hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat tekijät tai lapsen oma käyttäytyminen edellyttää lastensuojelun tarpeen selvittämistä, on henkilöstöllä lain määräämä velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus. Syitä lastensuojeluilmoituksen tekemiseen ovat esimerkiksi lapsen tarpeiden laiminlyönti, lapsen heitteillejättö, lapsen pahoinpitely tai seksuaalinen hyväksikäyttö tai niiden epäily tai uhka. Myös lapsesta huolehtivan aikuisen päihde- ja mielenterveysongelmat, jaksamattomuus tai perheen heikko taloudellinen tilanne voivat olla peruste ilmoituksen tekemiselle.

Lastensuojeluilmoitus tehdään kunnan sosiaalitoimistoon joko puhelimitse, kirjallisesti tai käymällä virastossa henkilökohtaisesti. Varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on salassapitosäännöksistä huolimatta velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus, sillä lastensuojelulaki menee muiden lakien edelle. Henkilöstön tulee ilmoittaa ensin perheelle, jos lastensuojeluilmoitus aiotaan tehdä. Lapseen kohdistuneen seksuaalirikoksen epäilystä on ilmoitettava poliisille.

Laihian kunnan www-sivuilta löytyy tulostettava ilmoituslomake osoitteesta <http://laihia.fi/palvelut/perusturvapalvelut/sosiaalityo/lastensuojelu>.

Laihian kunnassa toimii lastensuojelun asiantuntijaryhmä, jossa mukana on terveydenhuollon, sosiaalihuollon ja varhaiskasvatuksen (varhaiskasvatuksen erityisopettaja) edustajia sekä koulupsykologi ja koulukuraattori. Ryhmässä huolen aiheita ja lastensuojelun asioita käsitellään nimettömästi.

6.3. Yleinen tuki

Laadukas esiopetus on perusta lapsen kasvulle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Vaikeuksia ehkäistään ennakolta esimerkiksi erilaisilla työtaivoilla ja pedagogisilla menetelmillä, ryhmiä joustavasti muuntelemalla sekä opettajien keskinäisellä ja muun henkilöstön yhteistyöllä. Opetuksessa otetaan huomioon sekä ryhmän että yksittäisen lapsen tarpeet.

Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeeseen. Tämä tarkoittaa yleensä yksittäisiä tukitoimia, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Yleistä tukea annetaan heti tuen tarpeen ilmetessä, eikä tuen aloittaminen edellytä erityisiä tutkimuksia tai päätöksiä.

Tuen tarpeiden arviointi ja tarvittavan tuen antaminen kuuluvat kaikkiin kasvatus- ja opetustilanteisiin. Tuki järjestetään esiopetuksen opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä. Huoltajan ja lapsen kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä. Yleisen tuen aikana lapsen tuen tarpeisiin vastataan käyttämällä esimerkiksi hänen yksilöllisiin tarpeisiinsa soveltuvia materiaaleja ja välineitä, esiopetukseen soveltuvia opetusohjelmia ja osa-aikaista erityisopetusta. Oppimissuunnitelmaa voidaan käyttää yleisen tuen aikana.

Yleinen tuki paikallisessa kokeilutoiminnassa

Esi- ja perusopetuksen perusteissa määritellään perusopetuslain mukaisesti lapsen kasvun ja oppimisen tuen kolme tasoa, joita ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki. Syksyllä 2017 otettiin käyttöön myös Laihian varhaiskasvatuksessa kehityksen ja oppimisen kolmiportainen tuki. Näin varmistetaan, että lapsen tarvitsema tuki ja sen järjestäminen muodostavat aina varhaiskasvatuksesta perusopetukseen saakka eheän ja johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden, oppimisen eheän polun. Tämä jatkumo selkiyttää ja mahdollistaa lapsen kannalta oleellisten tietojen siirtymisen varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja on samalla lapsen edun mukaista. Samanlaisten termien käyttö on myös lapsen huoltajien kannalta selkeämpää.

YLEINEN TUKI

Yleinen tuki on osa jokapäiväistä kasvatustoimintaa, jossa otetaan huomioon lasten yksilöllisen kasvun ja kehityksen tukeminen. Kaikki lapset tarvitsevat kehityksessään ja oppimisessaan yksilöllistä tukea. Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeeseen. Tämä tarkoittaa yleensä yksittäisiä tukitoimia. Yleisen tuen aloittaminen ei edellytä erityisiä tutkimuksia tai päätöksiä. Varhaisen tuen tulee olla tasavertaista, oikea-aikaista ja riittävää. Lapsen tukeminen edellyttää yhteistyötä huoltajien kanssa.

Yleisen tuen perustana on laadukas esiopetus, joka perustuu vahvaan perusosaamiseen eli arjen pedagogiikkaan, lapsen kehityksen tuntemukseen sekä havainnointiin. Fyysinen, psyykinen ja kognitiivinen ympäristö tulee järjestää juuri sen hetkistä lapsiryhmää vastaavaksi. Lisäksi toiminnan eriyttäminen erilaisiin pienryhmiin sekä toimiva arki ovat osa yleistä tukea. Lapsen hyvä arki mahdollistuu läsnäolevien, sensitiivisten aikuisten avulla. Sensitiivinen aikuinen kohtelee lapsia tasa-arvoisesti ja kunnioittavasti. Sensitiivisyys on myös aikuisten herkkyyttä reagoida lasten tunnetiloihin. Laadukas varhaiskasvatus on lasten tarpeista käsin suunniteltua, varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin pohjautuvaa toimintaa. Varhaiskasvatuksen toiminta on monipuolista, toiminnallista ja leikillä on keskeinen merkitys.

Yleinen tukea voi olla muun muassa:

- lapsen esiopetussuunnitelma
- varhaiskasvatuksen ja huoltajien yhteistyö (päivittäiset tuonti-/hakutilanteet, vasu - keskustelut, yhteiset tilaisuudet)
- liikuntaesteiden poistaminen
- lapsen ohjaus
- toiminnan eriyttäminen (ikätaoisesti, kehitystasoisesti, lasten mielenkiinnonkohteiden mukaan)
- kasvattajien yhteistyö
- kuvien ja tukiviittomien käyttö

- varhaiskasvatuksen erityisopettajan konsultaatio tarvittaessa
- muu yhteistyö (neuvola, sosiaalitoimi jne.)
- S2 -opetus (suomi toisena kielenä).
- Pedagoginen työkalu varhaiskasvatus- / esiopetustoiminnan tarkastelemiseksi ja kehittämiseksi.

PUHEOPETUS

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja kartoittaa esiopetusikäisten lasten puheopetuksen tarpeen ja ohjaa lapset tarvittaessa jatkotutkimuksiin.

Puheen korjaamisessa saavutetaan nopeita ja hyviä tuloksia esiopettajan, erityisopettajan ja kodin säännöllisellä yhteistyöllä. Erityisopettaja kertoo vanhemmille lapsen puheopetuksen tarpeesta ja puheopetuksen tavoitteet sekä kannustaa huoltajia sitoutumaan kotiharjoitteluun. Toisena esiopetusvuotena pyritään järjestämään säännöllistä puheopetusta, käytännön totetus voi vaihdella vuosittain riippuen puheopetuksen tarpeesta. Huoltajia ohjataan tukemaan lapsen puheen kehittymistä erityisopettajan antamien ohjeiden mukaan ja heille tiedotetaan puheopetuksen edistymisestä. Esiopettajan, henkilöstön ja kodin tukea tarvitaan opitun puhekäyttäytymisen siirtämiseen jokapäiväisiin puhetilanteisiin.

6.4. Tehostettu tuki

Lapselle, joka tarvitsee säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja, on pedagogiseen arvioon perustuen annettava tehostettua tukea hänelle laaditun oppimissuunnitelman mukaisesti[72]. Tehostettua tukea annetaan silloin, kun yleinen tuki ei riitä, niin kauan kuin lapsi sitä tarvitsee. Lapsen tehostettu tuki suunnitellaan kokonaisuutena. Se on luonteeltaan vahvempaa ja pitkäjänteisempää kuin yleinen tuki. Lapsi tarvitsee yleensä myös useampia tukimuotoja. Tehostetun tuen aikana voidaan käyttää kaikkia esiopetuksen tukimuotoja lukuun ottamatta erityisen tuen päätöksen perusteella annettavaa erityisopetusta.

Tuki järjestetään opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä. Opettaja antaa palautetta lapselle ja huoltajalle lapsen edistymisestä sekä kuuntelee ja ottaa huomioon heidän näkemyksensä asiasta. Opettaja seuraa lapsen oppimista ja hyvinvointia säännöllisesti yhteistyössä huoltajan kanssa tehostetun tuen aikana. Mikäli arvioinnin perusteella todetaan tuen tarpeen muuttuneen tai annettu tuki ei hyödytä lasta, päivitetään oppimissuunnitelma vastaamaan uutta tilannetta.

Tehostettua tukea annetaan pääsääntöisesti esiopetuksen loppuun saakka. Koska tuen vaikutuksia ei voida yleensä todeta lyhyessä ajassa, erityisen tuen päätöksen tekeminen esiopetuksen aikana tehostettua tukea saavalle lapselle on harvoin tarpeen.

Pedagoginen arvio

Tehostetun tuen aloittaminen perustuu pedagogiseen arvioon. Kirjallisessa pedagogisessa arviossa kuvataan

- lapsen kasvun ja oppimisen kokonaistilanne esiopetuksen henkilöstön, huoltajan ja lapsen näkökulmista
- lapsen saama yleinen tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksista
- lapsen kiinnostuksen kohteet, kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, ohjauksellisilla, oppilashuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä lasta voidaan tukea
- arvio tehostetun tuen tarpeesta.

Yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa on tärkeää sekä lapsen tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta. Opettaja tai opettajat laativat yhdessä kirjallisen pedagogisen arvion. Tarvittaessa arvion laatimisessa käytetään muita asiantuntijoita. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla.

Tehostetun tuen aloittaminen, järjestäminen ja tarvittaessa palaaminen takaisin yleisen tuen piiriin, käsitellään pedagogiseen arvioon perustuen moniammatillisesti yhteistyössä oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa[73]. Tähän käsittelyyn ei tarvita huoltajan suostumusta. Käsittelyä koskevat tiedot kirjataan opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla, esimerkiksi kirjallisesti laadittuun pedagogiseen arvioon.

Oppimissuunnitelma tehostetun tuen aikana

Tehostetun tuen aikana lapselle järjestettävä tuki kirjataan lapsen oppimissuunnitelmaan[74]. Oppimissuunnitelma on hyväksyttyyn opetussuunnitelmaan perustuva suunnitelma lapsen kasvun ja oppimisen tavoitteista, tarvittavista opetusjärjestelyistä sekä lapsen tarvitsemasta tuesta ja ohjauksesta.

Tavoitteena on turvata lapsen edellytykset saavuttaa hänelle asetetut tavoitteet. Tehostettua tukea varten tehtävä oppimissuunnitelma perustuu pedagogisessa arviossa tuotettuun tietoon. Oppimissuunnitelma on laadittava, ellei siihen ole ilmeistä estettä, yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa[75]. Laatimiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla. Oppimissuunnitelman laatimisen yhteydessä sovitaan tavoitteiden toteutumisen seurannasta ja suunnitelman tarkistamisen aikataulusta. Lisäksi oppimissuunnitelma tarkistetaan vastaamaan tuen tarvetta aina lapsen tilanteen muuttuessa.

Tehostettua tukea varten laadittavan oppimissuunnitelman tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin lapsen esiopetuksen ja tuen järjestäminen edellyttää:

Lapsen hyvinvointiin, kasvuun ja oppimisen liittyvät tavoitteet

- lapsen näkemys tavoitteistaan ja kiinnostuksen kohteistaan
- lapsen kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- lapsen oppimiseen, työskentely- ja vuorovaikutustaitoihin liittyvät tavoitteet

Pedagogiset ratkaisut

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- lapsen tukeen liittyvät ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, työskentelytavat ja kommunikointitavat
- lapselle tarjottava osa-aikainen erityisopetus
- lapsen ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- oppilashuollon ja muiden asiantuntijoiden antama tuki ja eri toimijoiden vastuunjako
- esiopetukseen osallistumisen edellyttämät perusopetuslain mukaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut, erityiset apuvälineet sekä eri toimijoiden vastuunjako
- yhteistyön toteuttaminen lapsen ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- lapsen mahdollinen osallistuminen muuhun varhaiskasvatukseen ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa

Tuen seuranta ja arviointi

- oppimissuunnitelman tavoitteiden toteutumisen seuranta, toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi sekä arviointiajankohdat
- oppimissuunnitelman tarkistaminen ja sen ajankohta
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet henkilöt

Oppimissuunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia.

[72] Perusopetuslaki 16 a § 1 mom. (642/2010)

[73] Laki perusopetuslain muuttamisesta 1288/2013, 16 a §

[74] Laki perusopetuslain muuttamisesta 1288/2013, 16 a §

[75] Perusopetuslaki 16 a § 1 mom. (642/2010)

Tehostettu tuki paikallisessa kokeilutoiminnassa

Pedagogisen arvion laativat yhteistyössä lapsen varhaiskasvatuksenopettaja ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan. Tarvittaessa arvion laatimisessa käytetään myös muita asiantuntijoita, etenkin kun kyse on lapsen hyvinvointiin ja kokonaiskehitykseen liittyvistä ongelmista. Pedagogisen arvioinnin laatimisessa hyödynnetään lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa sekä mahdollisesti asiantuntijoiden antamia lausuntoja. Arvio käydään läpi huoltajien kanssa keskustellen. Arvio annetaan huoltajille kotiin luettavaksi ja allekirjoitettavaksi ja se on nähtävillä wilmassa. Alkuperäinen säilytetään varhaiskasvatuksen erityisopettajan asiakirjakaapissa, kunnes lapsi siirtyy kouluun, jolloin tiedot siirretään tarvittaessa.

Pedagogisen arvion pohjalta laaditaan oppimissuunnitelma, oppimissuunnitelmaan kirjataan, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä tai muilla ratkaisuilla lasta tuetaan hänen omassa esiopetusryhmässä.

Tehostettu tuki voi yleisen tuen tukitoimien lisäksi olla mm.

- lapsen ohjaus ja yksilöllisten tarpeiden huomioiminen
- joustava ryhmittely
- varhaiskasvatuksen erityisopettajan tuki ja ohjaus
- yhteistyön tiivistäminen huoltajien kanssa
- monialaisen yhteistyöryhmän tuki (mm. neuvola, puheterapeutti, toimintaterapeutti, kuntoutusohjaaja)
- apuvälineiden ja erilaisten materiaalien käyttö (kommunikaatiokansio, kuvat ja tukiviittomat).

Oppimissuunnitelmaan kirjattuja tukitoimia arvioidaan säännöllisesti tehostetun tuen aikana. Tehostetun tuen oppimissuunnitelman tukitoimet tarkistetaan vähintään kerran vuodessa yhdessä huoltajien, kasvattajien ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Tehostettu tuki voidaan myös päättää esiopetusvuoden aikana, mutta se tulee harvoin kyseeseen koska usein on syytä varmistaa riittävä oppimisentuki nivelvaiheessa.

6.5. Erityinen tuki

Erityistä tukea annetaan niille lapsille, joiden kasvun, kehityksen tai oppimisen tavoitteiden saavuttaminen ei toteudu riittävästi muuten. Lapsen edellytykset ovat voineet heikentyä esimerkiksi vamman tai vakavan sairauden vuoksi. Erityisen tuen tehtävänä on antaa lapselle kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista kasvun ja oppimisen tukea sekä edistää hänen oppimisedellytyksiään. Myös erityistä tukea saavan lapsen on saatava kokea onnistumisen ja oppimisen iloa. Näin vahvistetaan hänen itsetuntoaan ja oppimismotivaatiotaan.

Lapsen erityisestä tuesta voidaan päättää joko esiopetuksen aikana tai ennen esi- tai perusopetuksen alkamista. Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että lapsen opetusta ei vamman, sairauden, kehityksessä viivästyksen tai tunne-elämän häiriön taikka muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten.

Erityinen tuki muodostuu erityisopetuksesta ja muusta lapsen tarvitsemasta, perusopetuslain mukaan annettavasta tuesta[76]. Erityisopetus ja lapsen saama muu tuki muodostavat järjestelmällisen kokonaisuuden. Käytettävissä ovat kaikki perusopetuslain mukaiset tukimuodot. Opetuksen järjestäjä huolehtii, että erityisen tuen toteuttamisessa on käytettävissä erityispedagogista osaamista.

Sellaiselle lapselle, jolle on tehty erityisen tuen päätös, annetaan erityisopetusta hänelle laaditun henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman mukaisesti. Erityisopetukseen

sisältyvillä pedagogisilla ratkaisuilla pyritään ensisijaisesti turvaamaan lapsen oppiminen. Pedagogiset ratkaisut voivat liittyä esimerkiksi opetukseen ja työtapoihin tai valittaviin materiaaleihin ja välineisiin.

Oppimista tukevien erityisopetuksen pedagogisten ratkaisujen lisäksi erityistä tukea saavalla lapsella on oikeus myös muuhun esiopetuksen tukeen. Tällaista muuta tukea ovat esimerkiksi yksilökohtainen oppilashuolto, tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet.

Pedagoginen selvitys

Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä esiopetuksen järjestäjän on tehtävä lapsesta pedagoginen selvitys[77]. Opetuksen järjestäjän päättämä toimitus, viranhaltija tai työntekijä hankkii

- lapsen esiopetuksesta vastaavilta opettajilta kirjallisen selvityksen lapsen oppimisen etenemisestä
- oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa moniammatillisena yhteistyönä tehdyn kirjallisen selvityksen lapsen saamasta tehostetusta tuesta ja lapsen kokonaistilanteesta.

Näiden kahden selvityksen perusteella esiopetuksen järjestäjä tekee arvion lapsen erityisen tuen tarpeesta. Selvitysten ja niiden pohjalta laaditun arvion muodostamaa kokonaisuutta kutsutaan pedagogiseksi selvitykseksi.[78]

Kirjallisessa pedagogisessa selvityksessä kuvataan

- lapsen oppimisen eteneminen
- lapsen kasvun ja oppimisen kokonaistilannetta esiopetuksen henkilöstön, huoltajan ja lapsen näkökulmista
- lapsen saama tehostettu tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksista
- lapsen vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet, oppimisvalmiudet sekä lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, ohjauksellisilla, oppilashuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä lasta voidaan tukea
- arvio erityisen tuen tarpeesta.

Pedagogisen selvityksen laatimisessa hyödynnetään lapsesta mahdollisesti aiemmin laadittua pedagogista arviota ja lapsen oppimissuunnitelmaa. Yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa on tärkeää sekä lapsen tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta.

Pedagogisen selvityksen lisäksi erityisen tuen päätöksen valmistelemiseksi tulee tarvittaessa hankkia muita lausuntoja, kuten psykologinen tai lääketieteellinen lausunto tai vastaava sosiaalinen selvitys. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla.

Erityisen tuen päätös

Erityisen tuen antamiseksi esiopetuksen järjestäjän tulee tehdä kirjallinen päätös[79]. Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän on kuultava lasta ja huoltajaa[80]. Päätös tehdään hallintolain mukaisesti[81]. Erityisen tuen päätöksessä tulee päättää lapsen pääsääntöinen opetusryhmä, mahdolliset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut tarvittavat palvelut sekä tarvittaessa lapsen esiopetuksen poikkeava järjestäminen[82]. Päätökseen on liitettävä valitusosoitus, koska huoltajat voivat hakea siihen muutosta valittamalla[83]. Päätös on aina perusteltava[84]. Päätöksen perustelut sisältyvät yleensä pedagogiseen selvitykseen ja mahdollisiin lausuntoihin.

Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ennen esi- tai perusopetuksen alkamista tai esi- tai perusopetuksen aikana ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että lapsen opetusta ei vamma, sairauden, kehityksessä viivästymisen tai tunne-elämän häiriön tai muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten[85]. Yleensä erityisen tuen päätös tehdään aikaisintaan

esiopetuksen alkaessa. Ainoastaan pidennettyä oppivelvollisuutta tarvitsevalle lapselle se tulee tehdä viisivuotiaana. Jos erityisen tuen päätös tehdään esiopetuksen aikana ilman tehostetun tuen antamista, tulee sen perustua lapsen tilanteen uudelleen arviointiin esimerkiksi onnettomuuden tai vakavan sairauden seurauksena.

Perusopetuslain mukaan erityisen tuen tarpeellisuus tarkistetaan aina lapsen tuen tarpeen muuttuessa sellaisissa asioissa, joista päätetään erityisen tuen päätöksessä. Tarkistaminen esiopetuksen aikana tarkoittaa yleensä jonkin erityisen tuen päätöksessä määrätyn asian muuttamista. Tällaisia ovat esimerkiksi muutos avustajapalvelussa tai erityisissä apuvälineissä. Tarkistamista varten lapsesta tehdään uusi pedagoginen selvitys. Mikäli lapsi ei enää tarvitse erityistä tukea, tulee tuen lopettamisesta tehdä päätös. Tällöin lapselle ryhdytään antamaan tehostettua tukea. Koska tuen vaikutuksia ei voida yleensä todeta lyhyessä ajassa, erityisen tuen lopettaminen esiopetuksen aikana on harvinaista.

Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma

Erityistä tukea koskevan päätöksen toimeenpanemiseksi lapselle on laadittava henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Suunnitelmasta tulee ilmetä lapsen erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisen opetuksen ja muun tuen antaminen.[86] Se on kirjallinen suunnitelma lapsen esiopetuksen ja oppimisen tavoitteista, sisällöistä, käytettävistä pedagogisista menetelmistä ja lapsen tarvitsemasta tuesta.

Erityistä tukea varten tehtävä HOJKS perustuu pedagogisessa selvityksessä tuotettuun tietoon. Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman laatimisessa hyödynnetään lapselle mahdollisesti aiemmin laadittua oppimissuunnitelmaa. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla. Lapsen opettajat laativat suunnitelman yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa, ellei siihen ole ilmeistä estettä. Laatimiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat.

Erityistä tukea varten laadittavan HOJKSin tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin lapsen esiopetuksen ja tuen järjestäminen edellyttää:

Lapsen hyvinvointiin, kasvuun ja oppimisen liittyvät tavoitteet

- lapsen näkemys tavoitteistaan ja kiinnostuksen kohteistaan
- lapsen kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- lapsen oppimiseen, työskentelytaitoihin sekä kehitykseen liittyvät tavoitteet, kuten tiedolliset, sosiaaliset, motoriset, kielelliset ja emotionaaliset tavoitteet

Pedagogiset ratkaisut

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- lapsen tukeen liittyvät ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, työskentelytavat ja kommunikointitavat
- lapselle tarjottava erityisopetus
- lapsen ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- oppilashuollon ja muiden asiantuntijoiden antama tuki ja eri toimijoiden vastuunjako
- erityistä tukea koskevan päätöksen mukaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut, erityiset apuvälineet sekä eri toimijoiden vastuunjako
- yhteistyön toteuttaminen lapsen ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- lapsen mahdollinen osallistuminen muuhun varhaiskasvatukseen ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa
- kuvaus lapsen esiopetuksen kuljetusten järjestelyistä ja vastuista sekä kuljetusta odottavan lapsen ohjauksesta toiminnasta ja valvonnasta

Tuen seuranta ja arviointi

- lapsen ja huoltajan kanssa yhdessä tehtävä arvio lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen kokonaistilanteesta
- HOJKSin tavoitteiden toteutumisen seuranta ja toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi sekä arviointiajankohdat
- HOJKSin tarkistaminen ja sen ajankohta
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet henkilöt

Henkilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia. HOJKSiin voidaan liittää huoltajan antamat yksilöidyt tiedonsiirtoluvat.

HOJKS tulee tarkistaa tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa, lapsen tarpeiden mukaiseksi[87]. Sitä muutetaan aina lapsen tuen tarpeen tai opetuksen tavoitteiden muuttuessa. Jos erityisen tuen antaminen päätetään lopettaa, lapselle laaditaan oppimissuunnitelma tehostetun tuen antamiseksi.

Pidennetty oppivelvollisuus

Jos perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta perusopetuslaissa säädettyä aikaisemmin[88]. Oppivelvollisuus päättyy, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai kun pidennetyin oppivelvollisuuden piirissä olevan oppilaan oppivelvollisuuden alkamisesta on kulunut 11 vuotta. Esiopetus voi pidennetyin oppivelvollisuuden piirissä olevalle lapselle annettavassa esiopetuksessa kestää yhden tai kaksi vuotta. [89] Tarkoitus on vahvistaa lapsen valmiuksia niin, että hän selviytyisi opiskelustaan perusopetuksessa mahdollisimman hyvin.

Pidennetyin oppivelvollisuuden piiriin kuuluvat vaikeasti vammaiset lapset. Myös vaikea sairaus voi olla syynä pidennettyyn oppivelvollisuuteen.[90] Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapselle tehdään tällöin myös päätös erityisestä tuesta. Lapselle laaditaan HOJKS esiopetuksen alkaessa. Lapsella on oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna oikeus saada esiopetusta. [91] Pidennetyin oppivelvollisuuden piirissä olevalla lapsella tämä oikeus esiopetukseen alkaa sen vuoden syyslukukauden alussa, jolloin lapsi täyttää viisi vuotta. Päätös oppivelvollisuuden pidentämisestä tarvitaan ennen esiopetuksen alkua, jotta oikeus siihen voi toteutua.

Lapsen ohjautuminen riittävän varhain tuen piiriin edellyttää yhteistyötä eri hallintokuntien välillä. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyin oppivelvollisuuden eri vaihtoehtoista ja valinnan vaikutuksista. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen. Esiopetuksen kesto ja perusopetuksen aloittaminen tulee suunnitella lapsen edistymisen, tuen tarpeen ja kokonaistilanteen perusteella.

Pidennetyin oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten esiopetus voidaan järjestää vaihtoehtoisesti kolmella eri tavalla:

- Lapsi aloittaa oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa sinä vuonna, kun hän täyttää viisi vuotta, jatkaa toisen vuoden oppivelvollisuuden suorittamiseen kuuluvassa esiopetuksessa ja aloittaa tämän jälkeen perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa yhden vuoden, minkä jälkeen hän aloittaa perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa kaksi vuotta. Tällöin lapsi aloittaa perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin[92] eli sinä vuonna, kun hän täyttää 8 vuotta. Perusopetuksen myöhemmästä aloittamisesta on tehtävä erillinen hallintopäätös.

[76] Perusopetuslaki 17 § 1 mom. (642/2010)

[77] Perusopetuslaki 17§ 3 mom. (642/2010) ja hallintolaki 34, 35 ja 36 § (434/2003)

[78] Perusopetuslaki 17§ 3 mom. (642/2010)

- [79] Perusopetuslaki 17 § 2 mom. (642/2010)
- [80] Perusopetuslaki 17 § 3 mom. (642/2010)
- [81] Hallintolaki (434/2003)
- [82] Perusopetuslaki 17 § 2 mom. (642/2010)
- [83] Perusopetuslaki 42 § 2 mom. (642/2010)
- [84] Hallintolaki 45§ 1mom. (434/2003)
- [85] Perusopetuslaki 17 § 4 mom. (642/2010)
- [86] Perusopetuslaki 17 a § (642/2010)
- [87] Perusopetuslaki 17 a § (642/2010)
- [88] Perusopetuslaki 25 § 2 mom. (628/1998)
- [89] Perusopetuslaki 9 § 2 mom. (628/1998)
- [90] Hallituksen esitys Eduskunnalle koulutusta koskevaksi lainsäädännöksi (HE 86/1997)
- [91] Perusopetuslaki 17 § 4 mom. (642/2010) ja 26 a § 2-3 mom. (1040/2014)
- [92] Perusopetuslaki (628/1998) 27 §

Erityinen tuki paikallisessa kokeilutoiminnassa

Mikäli kehityksen ja oppimisen tavoitteita ei saavuteta tehostetun tuen puitteissa, varhaiskasvatuksen opettaja tai muu kasvattaja tekee pedagogisen selvityksen yhteistyössä varhaiskasvatuksen erityisopettajan ja monialaisen ryhmän kanssa. Ryhmään kuuluvat kaikki lapsen tukemiseen osallistuvat kuntouttavat tahot sekä huoltajat. Selvitystä täydennetään tarvittaessa psykologisella tai lääketieteellisellä asiantuntijalausunnolla. Pedagogisen selvityksen laatimisessa hyödynnetään aiemmin laadittua pedagogista arviota ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa. Pedagogisen selvityksen perusteella päätetään siirtyykö lapsi erityisen tuen piiriin vai jatketaanko tukitoimia tehostetussa tuessa.

Pedagogisen selvityksen pohjalta tehdään päätös lapsen siirtymisestä erityiseen tukeen, päätöksen tästä tekee päiväkodin johtaja. Ennen päätöstä päiväkodin johtaja kuulee asiasta lapsen huoltajia.

Erityisen tuen aikana käytössä ovat yleisen ja tehostetun tuen tukimuodot sekä lisäksi mm.

- lapsen yksilöllinen ohjaus
- varhaiskasvatuksen erityisopettajan ohjaus ja tuki
- avustajapalvelut
- terapiapalvelut
- konsultointi
- apuvälineet, kuvat ja tukiviittomat.

Erityisessä tuessa lapselle laaditaan Henkilökohtainen kehityksen ja oppimisen järjestämisen koskeva suunnitelma. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja, varhaiskasvatuksen opettaja sekä kasvattajat laativat suunnitelman yhteistyössä lapsen ja huoltajien kanssa, tarvittaessa laatimiseen osallistuvat myös muut asiantuntijat. Hojks tarkistetaan vähintään kerran lukuvuodessa.

Pidennetty oppivelvollisuus

Jos perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ole ilmeisesti mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta perusopetuslaissa säädettyä aiemmin. Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta tehdään useimmiten ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapselle tehdään tällöin myös päätös erityisestä tuesta. Päätöksen pidennetystä oppivelvollisuudesta tekee sivistystoimenjohtaja

varhaiskasvatuksen erityisopettajan esityksestä. Päätöksen perusteluina tulee olla psykologinen tai lääketieteellinen lausunto. Pidennetyssä oppivelvollisuudessa lapselle laaditaan HOJKS (henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma) esiopetuksen alkaessa yhteistyössä huoltajien, kasvattajien, varhaiskasvatuksen erityisopettajan ja asiantuntijoiden kanssa.

6.6. Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot

Osa-aikainen erityisopetus

Lapsella, jolla on vaikeuksia oppimisessaan tai koulunkäynnissään, on oikeus saada osa-aikaista erityisopetusta muun esiopetuksen ohessa[93]. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan lapsille, joilla on esimerkiksi kielellisiin, matemaattisiin tai motorisiin taitoihin liittyviä vaikeuksia, vaikeuksia oman toiminnan ohjauksessa, tarkkaavaisuudessa tai vuorovaikutustaidoissa. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteena on vahvistaa lapsen oppimisedellytyksiä ja ehkäistä kehityksen ja oppimisen vaikeuksia. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan kaikilla tuen tasoilla.

Osa-aikaista erityisopetusta annetaan joustavin järjestelyin samanaikaisopetuksena, pienryhmässä tai yksilöopetuksena. Osa-aikaisen erityisopetuksen toteuttamistavoista esiopetuksessa tiedotetaan kaikille huoltajille. Sen toteuttamista suunnitellaan ja sen tarvetta ja vaikutuksia arvioidaan opettajien keskinäisenä yhteistyönä sekä yhdessä lapsen ja huoltajan kanssa. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteet ja sisällöt nivelletään lapsen saamaan muuhun opetukseen.

Opetukseen osallistumisen edellyttämät palvelut ja erityiset apuvälineet

Lapsella on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkittamis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut ja erityiset apuvälineet kaikilla tuen tasoilla[94]. Tarkoituksena on turvata lapselle kasvun ja oppimisen perusedellytykset, esteettömyys ja mahdollisuus vuorovaikutukseen kaikissa oppimisympäristöissä.

Lapselle järjestetään tarvittaessa tulkittamisesta esimerkiksi kuulovamman tai kielellisen erityisvaikeuden takia. Hän voi tarvita myös puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiokeinoja, kuten erilaisia symbolijärjestelmiä. Viittomakieltä käyttävien lasten kommunikaation tukena voidaan tarvittaessa käyttää viittomakielen tulkkia tai viittomakielentaitoista avustajaa. Eriasteisesti kuulovammaisten lasten kohdalla tulkkauksen menetelmä saattaa olla myös jokin muu kuin viittomakielen tulkkaus. Lapsen kielellisen erityisvaikeuden takia käytetään puhevammaisten tulkkia tai puhetta tukevia ja korvaavia menetelmiä hallitsevaa avustajaa. Myös opettaja voi tukea lasta kommunikoinnissa viittomien tai muiden symbolien avulla.

Avustajan antama tuki edistää lapsen itsenäistä selviytymistä ja omatoimisuutta sekä myönteisen itsetunnon kehittymistä. Avustajan antama tuki voidaan suunnata yksittäiselle lapselle tai opetusryhmälle. Opettajan tehtävänä on suunnitella, opettaa, antaa tukea sekä arvioida lapsen ja koko ryhmän oppimista ja työskentelyä. Avustaja ohjaa ja tukee lasta päivittäisissä tilanteissa ja tehtävien suorittamisessa opettajan tai muiden tuen ammattihenkilöiden ohjeiden mukaisesti. Opettajat ja avustajat suunnittelevat ja arvioivat työtään yhdessä sekä tarvittaessa esiopetuksen muun henkilöstön kanssa.

Erityisten apuvälineiden tarve voi liittyä näkemiseen, kuulemiseen, liikkumiseen tai muuhun fyysiseen tarpeeseen. Se voi liittyä myös oppimisen erityistarpeisiin. Tällöin käytetään esimerkiksi erilaisia tietoteknisiä sovelluksia, äänikirjoja, matematiikan havainnollistamisen välineitä tai keskittymistä tukevia apuvälineitä. Lapsen kanssa työskentelevät perehtyvät riittävästi opetukseen osallistumisen edellyttämien apuvälineiden käyttöön sekä ohjaavat lasta ja huoltajaa näiden käytössä yhteistyössä tuen muiden ammattihenkilöiden kanssa. Apuvälineitä käytetään suunnitelmallisesti, niiden käyttöä ja tarvetta arvioidaan säännöllisesti.

Lapsen kanssa työskentelevät suunnittelevat yhdessä opetukseen osallistumisen edellyttämien palvelujen ja apuvälineiden käytön eri oppimistilanteissa hyödyntäen tarvittaessa muita asiantuntijoita. Lapsen tukeminen voi edellyttää erityisosaamista, jota esiopetusyksikön omalla

henkilöstöllä ei ole riittävästi. Tällöin hyödynnetään esimerkiksi oppimis- ja ohjauskeskusten lapsille tarjoamia palveluja ja henkilöstölle suunnattua koulutusta ja konsultaatiota.

Opetuksen järjestäjä päättää tulkitsemis- ja avustajapalveluista sekä muista opetuspalveluista ja erityisistä apuvälineistä. Lapsen palveluiden ja apuvälineiden tarve ja määrä arvioidaan lapsen opettajien ja oppilashuollon henkilöstön yhteistyönä hyödyntäen lapsen ja huoltajan antamia tietoja sekä mahdollisten esiopetuksen ulkopuolisten asiantuntijoiden lausuntoja. Tehostettua tukea saavan lapsen palveluiden ja apuvälineiden tarve arvioidaan pedagogisessa arvioissa. Erityistä tukea saavan lapsen palveluiden ja erityisten apuvälineiden tarve arvioidaan pedagogisessa selvityksessä ja niistä päätetään erityisen tuen päätöksessä. Yleistä ja tehostettua tukea saavalle lapselle tehdään lapsen tarvitsemista palveluista ja erityisistä apuvälineistä hallintopäätös. Palveluiden ja apuvälineiden käyttö kuvataan oppimissuunnitelmassa tai HOJKSissa.

[93] Perusopetuslaki 16 § 2 mom. (642/2010)

[94] Perusopetuslaki 31 § 1 mom. (477/2003)

Esiopetuksessa työskentelee varhaiskasvatuksen erityisopettaja, joka tarvittaessa antaa osa-aikaista erityisopetusta joustavin järjestelyin. Ryhmän opettajan kanssa sovitaan yhteistyössä miten erityisopetus toteutetaan.

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu esiopetusryhmien vanhempainiltoihin, joissa hän kertoo mahdollisuudesta osa-aikaiseen erityisopetuksen.

6.7. Kasvun ja oppimisen tuki paikallisessa kokeiluopetussuunnitelmassa

Kasvun ja oppimisen tukeen liittyvät paikallisesti päätettävät asiat on kuvattu vuoden 2014 Esiopetuksen perusteissa luvussa 5.7.

Paikalliseen kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluopetussuunnitelmaan liitetään vuoden 2014 Esiopetuksen perusteiden mukaan laadittu, paikalliseen esiopetuksen opetussuunnitelmaan sisältyvä Kasvun ja oppimisen tukea käsittelevä luku. Mikäli luvussa havaitaan puutteita, voi niitä korjata.

Lapset, joille on tehty päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta[95] voivat saada perusopetuslain mukaisen esiopetuksensa osallistumalla kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluun[96]. Tarvittaessa päätös voidaan tehdä kaksivuotisen esiopetuksen aikana. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä oleville lapsille laaditaan henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS) luvun 5.5 (Erityinen tuki) mukaisesti.

Opetuksen järjestäjä pitää huolta siitä, että kokeiluun osallistuva opetushenkilöstö tuntee perusopetuslain tukea koskevat säädökset sekä osaa toimia Esiopetuksen perusteet 2014 mukaisten tuen määräysten ja paikallisesti sovittujen käytäntöjen mukaisesti.

[95] Perusopetuslaki 25 § 2 mom. ja 26 § 1 mom. (477/2003)

[96] Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta 2§ 3 mom. (2020/1046)

7. Oppilashuolto

7.1. Monialainen oppilashuollon yhteistyö

Oppilashuolto järjestetään monialaisessa yhteistyössä opetustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen kanssa siten, että siitä muodostuu toimiva ja yhtenäinen kokonaisuus[103]. Oppilashuolto toteutetaan yhteistyössä lapsen ja hänen huoltajansa kanssa ottaen huomioon lapsen ikä ja edellytykset[104]. Esiopetusyhteisön tai lasten hyvinvoinnissa havaittuihin huolenaiheisiin etsitään ratkaisuja yhdessä huoltajan kanssa.

Esiopetuksessa oppilashuolto on esiopetusyhteisössä työskentelevien ja oppilashuoltopalveluista vastaavien työntekijöiden tehtävä. Ensisijainen vastuu esiopetusyhteisön hyvinvoinnista on esiopetuksen henkilökunnalla[105]. Oppilashuollon palveluita ovat psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä terveydenhoitopalvelut, jotka järjestetään terveydenhuoltolain mukaisina ikäryhmälle suunnattuina neuvolapalveluina[106]. Näiden asiantuntijoiden tehtävät liittyvät niin lapseen, lapsen kehitysympäristöihin kuin yhteistyöhön. Palveluja tarjotaan siten, että ne ovat helposti saatavilla[107]. Palvelut järjestetään lain edellyttämässä määräjassa[108].

Lapsen huoltajalle annetaan tieto käytettävissä olevasta oppilashuollosta ja heitä ohjataan hakemaan tarvitsemiaan oppilashuollon palveluja[109]. Lapsen ja huoltajan osallisuus oppilashuollossa, suunnitelmallinen yhteistyö ja oppilashuollosta tiedottaminen lisäävät oppilashuollon tuntemusta ja edesauttavat palveluihin hakeutumista. Eri ammattiryhmiin kuuluvien työntekijöiden keskinäinen konsultaatio on tärkeä työmenetelmä oppilashuollossa.

Oppilashuollon tavoitteet, tehtävät ja toteuttamisen periaatteet muodostavat esiopetuksesta toisen asteen koulutukseen ulottuvan jatkumon. Esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen sekä perusopetuksen välinen vuorovaikutus on tärkeää pohdittaessa oppilashuollon toimintaa. Yhtenäiset käytännöt tukevat eri kehitysvaiheissa lapsen terveyttä, hyvinvointia ja oppimista. Oppilashuollon monialaisen yhteistyön rakenteita, muotoja ja toimintatapoja kehitetään esiopetusyhteisössä ja eri yhteistyötahojen kanssa. Kehittämistyö edellyttää oppilashuollon suunnitelmallista arviointia[110].

Oppilashuoltoryhmät

Opetuksen järjestäjä asettaa oppilashuollon ohjausryhmän ja yksikkökohtaiset oppilashuoltoryhmät. Yksittäistä lasta koskevat asiat käsitellään tapauskohtaisesti koottavassa asiantuntijaryhmässä. Jokaisella kolmella ryhmällä on omat tehtävät ja niiden perusteella määräytyvä kokoonpano [111]. Kaikki oppilashuoltoryhmät ovat monialaisia, mikä tarkoittaa, että ryhmässä on opetushenkilöstön lisäksi ikäryhmälle suunnattuja terveydenhoitopalveluja sekä psykologi- ja kuraattoripalveluja edustavia jäseniä sen mukaan kuin käsiteltävä asia edellyttää.

Oppilashuollon ohjausryhmä vastaa opetuksen järjestäjäkohtaisen oppilashuollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista. Sille asetetut tehtävät voi hoitaa myös muu tehtävään soveltuva ryhmä. Ohjausryhmä voi olla myös kahden tai useamman opetuksen järjestäjän yhteinen. Sama ryhmä voi olla myös useamman koulutusmuodon, kuten esi- ja perusopetuksen, yhteinen.

Yksikkökohtainen oppilashuoltoryhmä vastaa esiopetuksen oppilashuollon suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista. Jos esiopetus järjestetään koulun yhteydessä, voi koulukohtainen oppilashuoltoryhmä toimia myös esiopetuksen oppilashuoltoryhmänä. Ryhmää johtaa opetuksen järjestäjän nimeämä edustaja. Opetuksen järjestäjä ja oppilashuollon palveluja tuottavat tahot päättävät yhdessä ryhmän kokoonpanosta, tehtävistä ja toimintatavoista. Oppilashuoltoryhmä voi tarvittaessa kuulla asiantuntijoita. Ryhmän keskeinen tehtävä on yhteisön hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistäminen sekä muun yhteisöllisen oppilashuollon toteuttaminen ja kehittäminen.

Asiantuntijaryhmä kootaan yksittäisen lapsen tai lapsiryhmän tuen tarpeen selvittämiseksi ja oppilashuollon palvelujen järjestämiseksi. Ryhmän kokoaa se esiopetushenkilöstön tai oppilashuollon palveluiden edustaja, jolle asia työtehtävien perusteella kuuluu[111]. Ryhmän

monialainen kokoonpano perustuu tapauskohtaiseen harkintaan ja käsiteltävään asiaan. Ryhmä nimeää keskuudestaan vastuuhenkilön. Asiantuntijoiden nimeäminen ryhmän jäseniksi ja muiden yhteistyötahojen tai lapsen läheisten osallistuminen ryhmän työskentelyyn edellyttää huoltajan suostumusta.

[103] Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 9 § 1 mom.

[104] Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 18 § 1 mom.

[105] Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 4 § 1 ja 2 mom.

[106] Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 3 § 3 mom. ja terveydenhuoltolaki (1326/2010) 15 §

[107] Eduskunnan sivistysvaliokunnan mietintö 14/2013 vp.

[108] Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 15 § ja 17 §

[109] Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 11 § 1 - 2mom.

[110] Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 25 §

[111] Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 14 § 1 - 4mom.

[112] Hallituksen esitys eduskunnalle oppilas- ja opiskelijahuoltolaiksi 67/2013

Paikallinen monialainen oppilashuollon yhteistyö

Neuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyö varhaiskasvatuksessa olevien lasten tukemisessa luo pohjaa ennaltaehkäisevästi jo ennen esiopetusta. Kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin ja lapsen kehityksen arviointi toteutuu moniammatillisena yhteistyönä neuvolan, varhaiskasvatuksen ja huoltajien kanssa lapsen ollessa 4 -vuotias. Esiopetusikäisellä lapsella on neuvolatarkastus 6 -vuotiaana.

Koulupsykologi ja -kuraattori osallistuvat tarvittaessa yksittäisten lasten asiaa käsittelevien monialaisten asiantuntijaryhmien työskentelyyn. Lisäksi he osallistuvat tarvittaessa monialaiseen yhteistyöhön lapsen pedagogisen tuen suunnittelussa sekä tarjoavat siihen liittyvää konsultaatiota.

Koulupsykologi antaa neuvontaa, ohjausta ja konsultaatiota lapsen kasvatukseen, kehitykseen ja mielenterveyteen liittyvissä asioissa. Koulupsykologi voi tehdä esiopetusvuoden aikana mm. oppimiseen liittyviä tutkimuksia ja arviointeja ja ohjata tarvittaessa jatkotutkimuksiin.

Koulukuraattorin työn tavoitteena on ehkäistä ja poistaa lapsen kehitykseen liittyviä sosiaalisia ja psyykkisiä vaikeuksia sekä edistää oppimista, hyvinvointia ja sosiaalisia valmiuksia. Lasta tuetaan käyttäytymiseen, sosiaalisiin suhteisiin, tunne-elämään, perhetilanteeseen ja vapaa-aikaan liittyvissä asioissa.

Asiakkaaksi ohjaaminen

Koulukuraattorin tuki yksittäiselle lapselle voi käynnistyä tai huoltajan tai varhaiskasvatuksen opettajan yhteydenotolla. Koulupsykologin tuki yksittäiselle lapselle käynnistyy huoltajan tai varhaiskasvatuksen erityisopettajan yhteydenotolla. Ennen yhteydenottoa keskustellaan ensin huoltajan kanssa. Lapsen oppilashuollollisen tuen tarvetta arvioidaan yhteisessä keskustelussa yhteydenottajan kanssa. Yksittäisen lapsen oppilashuollollinen tuki voi käynnistyä myös monialaisen asiantuntijaryhmän tapaamisella. Oppilashuollon työntekijä arvioi tuen tarpeen kiireellisyyden. Huoltajan kanssa sovitaan yhdessä asian hoitamisen aikataulusta. Huoltajalla ei ole oikeutta kieltää alaikäistä käyttämästä oppilashuollon palveluja.

- Kuraattorin ja psykologin palveluja on saatava määrääjässä eli seitsemän työpäivän sisällä pyynnöstä, kiireellisissä tapauksissa samana tai viimeistään seuraavana työpäivänä.
- Hyvin akuutissa tilanteessa lapsi voidaan ohjata suoraan terveydenhuoltoon tai erikoissairaanhoidon, sosiaalipäivystykseen tai paikalle voidaan kutsua tarvittaessa poliisi.

- Kiireellisinä pidettäviä asioita ovat lapsen itsetuhoisuus, psykoottiset oireet, vakavat ahdistusoireet, lähisuhdeväkivalta, seksuaalirikosasiat, vakavat väkivaltatilanteet tai jos lapsi on selvästi vaaraksi itselle tai muille.
- Kiireellisinä hoidetaan myös henkilökohtaiset tai yhteisöä kohtaavat kriisit, jotka edellyttävät koulupsykologin tai koulukuraattorin kriisityön asiantuntijuutta.

Yhteistyö lastensuojelun kanssa toteutetaan tarpeen mukaan. Tarvittaessa ilmoitus lastensuojelutarpeen arvioimiseksi on tehtävä viipymättä.

Lapsille ja heidän huoltajilleen annetaan tietoa käytettävissä olevasta oppilashuollon palveluista heti esiopetuksen alkaessa ja esiopetusvuoden aikana heitä ohjataan hakemaan tarvitsemiaan oppilashuollon palveluja.

Lapsen ja huoltajan osallisuus oppilashuollossa, suunnitelmallinen yhteistyö ja oppilashuollosta tiedottaminen lisäävät oppilashuollon tuntemusta ja edesauttavat palveluihin hakeutumista.

Eri ammattiryhmiin kuuluvien työntekijöiden keskinäinen konsultaatio on tärkeä työmenetelmä oppilashuollossa. Tuen tarpeen varhainen toteaminen edellyttää lapsen kehityksen, kasvun ja oppimisen arviointia ja havainnointia, jotta tuki kohdentuu mahdollisimman oikea-aikaisesti.

Esiopetuksen oppilashuollon avulla huolehditaan, että opetuksessa käytettävät toimintatavat ja käytännöt tukevat lapsen oppimista, kasvamista ja hyvinvointia. Esiopetuksessa työskentelevä henkilökunta osallistuu päivittäiseen oppilashuoltotyöhön turvallisina aikuisina.

Oppilashuollossa pyritään kasvun ja oppimisen esteiden, oppimisvaikeuksien sekä muiden ongelmien ehkäisemiseen, tunnistamiseen, lieventämiseen ja poistamiseen mahdollisimman varhain. Ehkäisevä lastensuojelu ja terveyden edistämiseen kuuluvat vuosittaiset terveystarkastukset ja tarpeenmukainen terveysneuvonta vahvistavat ongelmien ennaltaehkäisyä, niiden varhaista tunnistamista ja tuen järjestämistä. Oppilashuollon tehtävänä on seurata ja tukea jokaisen lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia ja tarvittaessa tukea lasta ja puuttua hyvinvoinnissa tapahtuviin muutoksiin yhteistyössä huoltajan kanssa.

Oppilashuoltoryhmät

Oppilashuollon ohjausryhmä suunnittelee, kehittää ja arvioi oppilashuoltoa. Ryhmään kuuluu sivistysjohtaja, esiopetuksen päiväkodin johtaja, johtava sosiaalityöntekijä, rehtoriitiimi, psykologi, oppilaanohjaaja, kuraattori ja nuorisotoimen edustaja.

7.2. Yhteisöllinen oppilashuolto

Oppilashuolto on tärkeä osa esiopetuksen toimintakulttuuria. Yhteisöllisessä oppilashuoltotyössä seurataan, arvioidaan ja kehitetään esiopetusyhteisön ja ryhmien hyvinvointia. Lisäksi huolehditaan esiopetusympäristön terveellisyydestä, turvallisuudesta ja esteettömyydestä.[113] Yhteisöllisten toimintatapojen kehittämisessä tehdään yhteistyötä varhaiskasvatuksen, neuvolan sekä muiden kunnan lasten hyvinvointia edistävien viranomaisten ja toimijoiden kanssa.

Lasten ja huoltajien osallisuus ja kuulluksi tuleminen on yhteisöllisessä oppilashuollossa tärkeää ja hyvinvointia vahvistavaa. Yhteisöllinen oppilashuolto luo esiopetuksessa edellytyksiä yhteenkuuluvuudelle, huolenpidolle ja avoimelle vuorovaikutukselle. Osallisuutta lisäävät toimintatavat edesauttavat myös ongelmien ennalta ehkäisyä, niiden varhaista tunnistamista ja tarvittavan tuen järjestämistä.

Lapsella on oikeus turvallisiin oppimisympäristöihin[114], joihin kuuluvat niin fyysinen, psyykinen kuin sosiaalinenkin turvallisuus. Opetuksen järjestämisen lähtökohtana on lasten ja henkilökunnan turvallisuuden varmistaminen kaikissa tilanteissa. Rauhallinen ilmapiiri edistää työrauhaa. Opetuksen järjestäjä laatii suunnitelman lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä osana yksikkökohtaista oppilashuoltosuunnitelmaa. Opettaja, päiväkodin johtaja tai rehtori ilmoittaa esiopetuksessa tai matkalla esiopetukseen tai kotiin tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta tilanteeseen osallistuneiden huoltajille.[115]

Rakennuksesta sekä opetustiloista ja -välineistä huolehtiminen ylläpitää ympäristön terveellisyyttä ja turvallisuutta. Turvallisuuden edistämiseen kuuluvat myös esiopetuksen kuljetuksia, tapaturmien ehkäisyä ja tietoturvallisuutta koskevat toimintatavat. Kun esiopetus järjestetään koulussa, otetaan myös esiopetus huomioon kouluympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä yhteisön hyvinvoinnin tarkastuksissa[116].

[113] Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 4 § 1 mom.

[114] Perusopetuslaki 29 § 1 mom. (1267/2013)

[115] Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 § 2 mom. ja perusopetuslaki 29 § 3 ja 7 mom. (1267/2013)

[116] Terveydenhuoltolaki (1326/2010) 16 § 2 mom. ja valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (338/2011) 12 §

Paikallinen yhteisöllinen oppilashuolto

Esiopetuksen toimintakulttuuriin kuuluu keskeisesti oppilashuolto. Yhteisöllinen oppilashuolto toimii koko esiopetuksen yhteisenä ohjausryhmänä.

Yhteisöllinen oppilashuoltoryhmä vastaa yhdessä esiopetusta toteuttavien yksiköiden kanssa esiopetuksen oppilashuollon seurannasta, arvioinnista ja kehittämisestä sekä oppilashuoltoon kuuluvien asioiden kirjaamisesta ja päivittämisestä

Yhteisöllisestä oppilashuollosta vastaa esiopetuksen oppilashuoltoryhmä, jonka puheenjohtajana toimii varhaiskasvatuksen johtaja tai hänen määräämänsä viranhaltija. Ryhmä tekee kokouksistaan muistion. Esiopetuksen oppilashuoltoryhmään kuuluvat:

- varhaiskasvatuksen johtaja
- päiväkodin johtajat
- esiopetusryhmän opettajat
- varhaiskasvatuksen erityisopettaja
- koulupsykologi
- koulukuraattori
- neuvolan terveydenhoitajat

- sosiaalityöntekijä tarpeen mukaan

Yhteisöllisen oppilashuollon toimintatavat

- saadaan vanhemmat ja esiopetushenkilöstö paremmin sitoutumaan yhteisiin päämääriin ja toteutukseen, kun on taustalla asiantuntijaryhmän tuki ja vaatimus
- tehdään selkeä toimintamalli (luvat huoltajilta, kuka kokoaa ryhmän, ovatko huoltajat mukana, ketä ryhmään tulee)
- tehostetaan yhteistyötä eri toimipisteiden kanssa
- tiedonkulkua selkeytetään
- nopeutetaan erityislasten kokonaistilanteen arviointia
- nähdään henkilöt, joihin voi tarvittaessa ottaa yhteyttä, näin kynnys pyytää apua madaltuu, kun henkilöt tuntevat toisiaan ja toistensa toimenkuvia ja näin taataan lapsen kokonaisvaltainen hyvinvointi
- eri asiantuntijoiden tiedot, taidot ja näkemykset yhdistetään ongelman ratkaisemiseksi
- toimitaan tukevana elimenä huoltajille lapsen ongelmatilanteiden kohtaamisessa
- luodaan työskentelymalli, joka rohkaisee ja tukee henkilöstön varhaista puuttumista tuen tarpeessa
- annetaan apua työhön esiopetusryhmässä tarvittaessa sekä uusia näkökulmia ja ratkaisumalleja ongelmatapauksiin
- saadaan tukea ongelmatilanteiden selvittämiseen ja hyvän kehityksen eteenpäin viemiseksi

- mietitään, miten laihialaisten lasten hyvinvointiin voitaisiin vaikuttaa ennaltaehkäisevästi ja saada huoltajat tiedostamaan huolen lapsensa kehityksestä ja erityispiirteistä, joihin tarvittaisiin ammattihenkilön apua
- kehitetään kyselyä huoltajille, kyselystä saadaan tietoa mikä huoltajia eniten huolestuttaa esikoululaisten elämässä Laihialla ja kyselyn pohjalta mietitään ratkaisuja ja tehdään esityksiä eteenpäin päättäjille tms. tahoille, jotka voivat auttaa lapsia ja perheitä tavoitteenaan luoda turvallinen kasvu- ja oppimisympäristö

Esiopetuksen oppilashuoltoryhmän tehtävänä on huolehtia oppimisympäristön sekä lasten ja henkilökunnan fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta ja esteettömyydestä..

Oppimisympäristön turvallisuuteen ja terveellisyteen liittyvät:

- rauhallinen ilmapiiri
- yhdessä sovitut säännöt
- lasten suojaaminen väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä
- tiloista sekä opetus- ja leikkivälineistä huolehtiminen
- yhtenäinen toimintakulttuuri eri tilanteissa
- esiopetusympäristön terveellisyden ja turvallisuuden sekä hyvinvoinnin edistäminen ja seuraaminen
- koulukuljetuksia, tapaturmien ennaltaehkäisyä ja tietoturvallisuutta koskevat toimintatavat
- ryhmä seuraa kolmiportaisen tuen toteutumista esiopetuksessa

7.3. Yksilökohtainen oppilashuolto

Yksilökohtaisella oppilashuollolla tarkoitetaan

- lapselle annettavia terveydenhoitopalveluja, jotka järjestetään terveydenhuoltolain mukaisina ikäryhmälle suunnattuina neuvolapalveluina
- oppilashuollon psykologi- ja kuraattoripalveluja
- yksittäistä lasta koskevaa monialaista oppilashuoltoa.[117]

Yksilökohtaisen oppilashuollon tavoitteena on seurata ja edistää lapsen hyvinvointia ja oppimista sekä kokonaisvaltaista kasvu, kehitystä ja terveyttä. Esiopetuksen oppilashuollolla on tärkeä merkitys varhaisen tuen turvaamisessa ja ongelmien ehkäisyssä. Lasten yksilölliset edellytykset, voimavarat ja tarpeet otetaan huomioon sekä oppilashuollon tuen rakentamisessa että esiopetuksen arjessa.

Yksilökohtainen oppilashuolto esiopetuksessa perustuu aina huoltajan suostumukseen[118]. Huoltajan osallisuutta tuetaan ja mielipiteitä kuullaan lapsen yksilökohtaisen oppilashuollon toteuttamisessa. Lapsen osallisuus, omat toivomukset ja mielipiteet otetaan huomioon häntä koskevissa toimenpiteissä ja ratkaisuissa hänen ikänsä, kehitystasonsa ja edellytystensä mukaisesti[119]. Vuorovaikutus on avointa, kunnioittavaa ja luottamuksellista. Oppilashuoltotyö järjestetään niin, että lapsi voi kokea tilanteen kiireettömänä ja hän tulee kuulluksi. Työssä noudatetaan tietojen luovuttamista ja salassapitoa koskevia säännöksiä.

Asian käsittely myös yksittäisen lapsen tueksi koottavassa asiantuntijaryhmässä ja ryhmän kokoonpano perustuu huoltajan suostumukseen. Huoltajan yksilöidyllä kirjallisella suostumuksella asian käsittelyyn voi osallistua tarvittavia oppilashuollon yhteistyötahoja tai lapsen läheisiä.[120] Ryhmän jäsenillä on lisäksi oikeus pyytää neuvoa lapsen asiassa tarpeellisiksi katsomiltaan asiantuntijoilta[121].

Yksittäistä lasta koskevan asian käsittelystä asiantuntijaryhmässä laaditaan oppilashuoltokertomus. Ryhmän vastuhenkilö kirjaa yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi välttämättömät tiedot oppilashuoltokertomukseen. Kirjauksia voivat tehdä myös muut asiantuntijaryhmän jäsenet. Kertomus laaditaan jatkuvaan muotoon, joka etenee aikajärjestyksessä. Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki edellyttää, että kertomukseen kirjataan seuraavat asiat: [122]

- yksittäisen lapsen nimi, henkilötunnus, kotikunta ja yhteystiedot sekä huoltajan tai muun laillisen edustajan nimi ja yhteystiedot
- kirjauksen päivämäärä sekä kirjauksen tekijä ja hänen ammatti- tai virka-asemansa
- kokoukseen osallistuneet henkilöt ja heidän asemansa
- asian aihe ja vireille panija
- lapsen tilanteen selvittämisen aikana toteutetut toimenpiteet kuten arviot, tutkimukset ja selvitykset
- toteutetut toimenpiteet kuten yhteistyö eri tahojen kanssa sekä aiemmat ja nykyiset tukitoimet
- tiedot asian käsittelystä ryhmän kokouksessa, tehdyt päätökset ja niiden toteuttamissuunnitelma
- toteuttamisesta ja seurannasta vastaavat tahot.

Jos sivulliselle annetaan oppilashuoltokertomukseen sisältyviä tietoja, asiakirjaan on lisäksi merkittävä, mitä tietoja, kenelle ja millä perusteella tietoja on luovutettu.[123]

Oppilashuoltokertomukset sekä muut oppilashuollon tehtävissä laaditut tai saadut yksittäistä lasta koskevat asiakirjat tallennetaan oppilashuoltorekisteriin. Opetuksen järjestäjä vastaa henkilötietojen käsittelystä ja ylläpitää edellä mainittua rekisteriä. Oppilashuoltorekisteriin tallennetut tiedot, jotka koskevat yksittäistä lasta tai muuta yksityistä henkilöä, ovat salassa pidettäviä.[124]

Terveystieteiden henkilöstö ja psykologit kirjaavat yksilökohtaisen oppilashuoltotyön säädetyksi potilaskertomukseen ja muihin potilasasiakirjoihin. Oppilashuollon kuraattorit kirjaavat asiakastiedot kuraattorin asiakaskertomukseen.[125]

Lapsen yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseen ja toteuttamiseen osallistuvilla on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä oppilashuollosta vastaavalle viranomaiselle sellaiset tiedot, jotka ovat välttämättömiä yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi[126]. Lisäksi heillä on oikeus saada ja luovuttaa toisilleen sekä lapsen opettajalle, rehtorille tai päiväkodin johtajalle ja opetuksen järjestäjälle lapsen opetuksen asianmukaisen järjestämisen edellyttämät välttämättömät tiedot[127]. Tiedon luovuttaja joutuu harkitsemaan esimerkiksi sitä, onko kysymys sellaisesta tiedosta, joka on välttämätön lapsen tai muiden lasten turvallisuuden varmistamiseksi. Luovutettava tieto voi koskea muun muassa sellaista lapsen sairautta, joka tulee ottaa opetustilanteissa huomioon. Vaikka tiedon luovuttamiselle olisikin edellä todettu lain tarkoittama peruste, yhteistyön ja luottamuksen turvaamiseksi pyritään aina ensisijaisesti hankkimaan huoltajan suostumus salassa pidettävän tiedon luovuttamiseen.

Jos lapsi siirtyy toisen opetuksen järjestäjän opetukseen, aikaisemman opetuksen järjestäjän on pyydettävä lapsen huoltajan suostumus siihen, että uudelle opetuksen järjestäjälle voidaan siirtää oppilashuollon asiakasrekisteristä sellaiset salassa pidettävät tiedot, jotka ovat tarpeellisia oppilashuollon jatkuvuuden kannalta[128]. Sen sijaan opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot toimitetaan salassapidon estämättä viipymättä toiselle esi- tai perusopetuksen järjestäjälle. Vastaavat tiedot voidaan antaa myös uuden esi- tai perusopetuksen järjestäjän pyynnöstä.[129]

[117] Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 5 § 1 mom.

[118] Eduskunnan sivistysvaliokunnan mietintö 14/2013 vp.

[119] Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 18 § 1 mom.

[120] Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 19 § 1 ja 2 mom.

[121] Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 19 § 3 mom. ja laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta

(621/1999) 26 § 3 mom.

[122] Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 5 § 2 mom. ja 20 § 1, 3 - 4 mom.

[123] *Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 20 § 5 mom.*

[124] *Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 21 § 1 mom. ja 22 § 1 mom.*

[125] *Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 20 § 2 mom., laki potilaan asemasta ja oikeuksista (785/1992) 12 § ja laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000)*

[126] *Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 23 § 2 mom.*

[127] *Perusopetuslaki 40 § 2 mom. (1288/2013)*

[128] *Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 23 § 3 mom.*

[129] *Perusopetuslaki 40 § 4 mom. (1288/2013)*

Yksilökohtainen oppilashuolto

Ryhmä kootaan tapauskohtaisesti ja ryhmässä käsitellään vain yksittäisen lapsen asioita. Ryhmän koollekutsuja on se esiopetushenkilöstön tai oppilashuollonhenkilöstön edustaja, jolle asia työtehtävien perusteella kuuluu. Asia käsitellään yksittäisen lapsen tueksi koottavassa asiantuntijaryhmässä. Ryhmän kokoonpano perustuu huoltajan suostumukseen. Paikalla voivat olla vain ne henkilöt, joille asian käsittely välittömästi kuuluu ja joiden läsnäoloon on kirjallinen sekä yksilöity suostumus. Ratkaisu asian käsittelyyn osallistuvista tehdään kuitenkin kunkin käsiteltävän asian ja aiheen perusteella erikseen.

Huoltajan yksilöidyllä kirjallisella suostumuksella asian käsittelyyn voi osallistua tarvittavia oppilashuollon yhteistyötahoja tai oppilaan läheisiä. Ryhmän jäsenillä on lisäksi oikeus pyytää neuvoa oppilaan asiassa tarpeellisiksi katsomiltaan asiantuntijoilta. Vastuuhenkilö selvittää huoltajan suostumuksen muiden yhteistyötahojen tai lapsen läheisten osallistumisesta ryhmän työskentelyyn.

Yksittäistä lasta koskevan asian käsittelystä asiantuntijaryhmässä laaditaan oppilashuoltokertomus. Esiopetuksen opettaja kirjaa yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi välttämättömät tiedot oppilashuoltokertomukseen. Kirjauksia voivat tehdä myös muut asiantuntijaryhmän jäsenet.

Henkilötietojen käsittely, salassapito ja tietojen luovuttaminen

Henkilötietojen käsittelyssä lähtökohtana on luottamuksellisuus ja yhteistyö lapsen huoltajan kanssa. Oppilashuoltotyössä käsitellään monia lasta ja hänen perhettään koskevia tietoja, jotka ovat lainsäädännön mukaan salassa pidettäviä. Salassapidolla tarkoitetaan asiakirjan pitämistä salassa ja kieltoa ilmaista tieto suullisesti eli vaihtolovelvollisuutta sekä kieltoa käyttää salaista tietoa omaksi eduksi tai toisen vahingoksi.

Salassa pidettäviä ovat mm. tiedot lasten ja heidän perheenjäsentensä henkilökohtaisista oloista, kuten elintavoista, vapaa-ajan harrastuksista, perhe-elämästä, poliittisesta vakaumuksesta, yksityiselämän piirissä esitetyistä mielipiteistä ja osallistumisesta yhdistystoimintaan, sekä tiedot taloudellisesta asemasta, terveydentilasta ja vammaisuudesta.

Salassa pidettäviä ovat myös tiedot tehostetun ja erityisen tuen antamisesta sekä tuen antamiseen liittyvät muut tiedot. Salassa pidettäviä ovat myös oppilashuoltoa koskevat asiakirjat ja niihin sisältyvät tiedot, tiedot lapselle suoritetusta psykologisesta testistä tai soveltuvuuskokeesta. Lapselle esiopetuksen päätteeksi annettavat osallistumistodistukset ovat julkisia.

Salassapitovelvollisia ovat kaikki esiopetuksessa ja oppilashuollossa toimivat henkilöt

Opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömiä salassa pidettäviä tietoja voidaan pyytää myös muilta tahoilta. Tällöin edellytyksenä on, että tietojen pyytämiseksi toimitaan yhteisymmärryksessä huoltajan kanssa ja huoltajalta pyydetty suostumus on yksilöity ja annetaan kirjallisessa muodossa. Yksilöimisellä tarkoitetaan, että suostumuspaperiin kirjoitetaan, mitä opetuksen järjestämisen seikkaa pyyntö tarkalleen ottaen koskee. Toimintakauden alussa pyydetty yleisluontoinen suostumus ei siis täytä lain vaatimusta.

Esiopetuksen järjestäjällä on salassapitosäännösten estämättä oikeus saada maksutta lapsen esiopetuksen järjestämiseksi välttämättömät tiedot sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaiselta, muulta sosiaalipalvelujen tai terveydenhuollon palvelujen tuottajalta sekä terveydenhuollon ammattihenkilöltä.

7.4. Oppilashuoltosuunnitelmat

Esiopetuksessa opetussuunnitelma tulee myös oppilashuollon osalta laatia yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa[130]. Valmistelutyössä tehdään yhteistyötä huoltajien ja tarvittaessa myös muiden viranomaisten ja yhteistyökumppaneiden kanssa.

Paikallisella tasolla oppilashuollon suunnitelmien kokonaisuus muodostuu kolmesta suunnitelmasta, jotka yhdessä ohjaavat oppilashuollon suunnittelua ja toteutusta. Suunnitelmat valmistellaan monialaisessa yhteistyössä. Suunnitelmat ovat

- kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, johon kirjataan oppilashuoltoa koskeva osuus[131]*
- paikalliseen opetussuunnitelmaan sisältyvä kuvaus oppilashuollosta[132]*
- yksikkökohtainen oppilashuoltosuunnitelma[133].*

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma sekä muut kunnan lasten ja nuorten hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta koskevat linjaukset otetaan huomioon valmisteltaessa paikallisen opetussuunnitelman oppilashuoltoa koskevaa osuutta sekä yksikkökohtaisia oppilashuoltosuunnitelmia.

[130] Perusopetuslaki 15 § 2 mom. (477/2003)

[131] Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 12 § ja lastensuojelulaki (417/2007) 12 § 1 mom.

[132] Perusopetuslaki 14 § 2 mom. (477/2003)

[133] Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 §

Oppilashuoltosuunnitelmat

Laihialla kaksivuotisen esiopetuksen kokeilu kuuluu varhaiskasvatukseen ja sitä järjestetään Hulmin päiväkodilla.

Keväällä lähetetään Hulmin päiväkodissa hoidossa oleville tai hulmin päiväkodin alueella asuville lapsille (2016 tai 2017 syntyneille) tiedote heidän kuulumisestaan kaksivuotisen esiopetuksen koeryhmään sekä ohjeet miten kaksivuotiseen esiopetukseen haetaan. Lapselle on mahdollisuus osallistua päiväkodissa myös täydentävään varhaiskasvatukseen.

Laihialla on laadittu esiopetuksen yhteinen oppilashuoltosuunnitelma, jossa esim. lapsille järjestetään mahdollisuus esiopetuksen järjestyssääntöjen valmisteluun.

Suunnitelma tarkistetaan vuoden kuluessa siitä, kun kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma on tarkistettu. Oppilashuoltosuunnitelmaa laadittaessa sovitaan menettelytavoista, joilla esiopetuksen henkilöstö, lapset ja huoltajat sekä tarvittavilta osin yhteistyötahot perehdytetään suunnitelmaan. Samalla sovitaan suunnitelmasta tiedottamisesta edellä mainituille.

Yhteys lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma on yksi Laihian kunnan strategisista asiakirjoista. Suunnitelman sisällöstä on määrätty lastensuojelulain 12 §:ssä ja opiskelijahuoltolain 12 §:ssä. Kunnanvaltuusto hyväksyy suunnitelman ja se on huomioitava kunnan talousarviota ja -suunnitelmaa laadittaessa. Suunnitelma tarkastetaan vähintään kerran neljässä vuodessa. Hyvinvointisuunnitelmassa huomioidaan oppilashuollon tavoitteet, muutokset ja toteuttaminen.

Oppilashuoltosuunnitelman toteuttaminen ja seuraaminen

Opetuksen järjestäjä seuraa koulun/esiopetuksen oppilashuoltosuunnitelman toteutumista. Oppilashuoltosuunnitelman toteuttaminen ja seuraaminen on osa opetuksen järjestäjän omavalvontaa koskevaa tehtävää. Opetuksen järjestäjä vastaa yhteistyössä opetustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen oppilashuoltopalveluista vastuussa olevien viranomaisten kanssa oppilashuollon kokonaisuuden omavalvonnan toteutumisesta

Lapsen ja huoltajien osallisuus yhteisöllisen ja yksilökohtaisen oppilashuollon suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa

Esiopetuksen oppilashuollon tavoitteena on edistää myönteistä vuorovaikutusta ja keskinäisen huolenpidon ilmapiiriä ja puuttua tarvittaessa ongelmiin. Näin edistetään koko esiopetusyhteisön hyvinvointia. Tavoitteena on luoda lapsille terve ja turvallinen kasvu- ja oppimisympäristö. Pyritään tukemaan lapsen tasapainoista ja tervettä kasvua ja kehitystä sekä ehkäisemään, tunnistamaan ja lieventämään kasvun ja oppimisen esteitä, oppimisvaikeuksia ja syrjäytymistä mahdollisimman varhain.

Kasvatuksesta päävastuu on aina huoltajalla. Yhteistyö kodin ja esiopetuksen välillä on tärkeää ja sen lähtökohtana on eri osapuolten keskinäinen kunnioitus. Yhteistyön tulee perustua avoimeen ja luottamukselliseen vuorovaikutukseen ja lisäksi turvataan lapsen ja huoltajan näkemysten kuuleminen ja kunnioittaminen. Lapsen osallisuutta tuettaessa otetaan huomioon lapsen ikä, kehitystaso sekä muut edellytykset ja tarpeet. Jotta lapsen osallisuus voi toteutua, edellytetään kasvattajilta valmiuksia kuunnella lasta ja ottaa hänen mielipiteensä huomioon. Huomioon otetaan myös perheiden erilaisuus, yksilölliset tarpeet sekä perheen kielellinen ja kulttuurinen tausta. Esiopettajan tehtävänä on toimia yhteistyöaloitteen tekijänä.

Joka vuosi huoltajille tehdään tyytyväisyyskysely, jonka vastauksien pohjalta esiopetus saa palautetta työstään ja mahdollisuuden toiminnan kehittämiseen sekä erilaisten esille nousseiden asioiden työstämiseen.

Yhteisöllisen ja yksilökohtaisen oppilashuollon periaatteista ja menettelytavoista tiedottaminen huoltajille ja yhteistyötahoille

Esiopetuksen oppilashuoltotyöstä ja sen toimintaan liittyvistä menettelytavoista annetaan tietoa huoltajalle. Esiopetuksen tehtävänä on tuoda huoltajille tiedoksi lapsen mahdollinen tuen tarve ja tuen saannin mahdollisuudet. Huoltajat tarvitsevat tietoa mm. kuinka lasta koskevan oppilashuollollisen asian vireillepano ja valmistelu tapahtuu. Tietoa annetaan myös lasta koskevien tietojen käsittelyyn, tietojensaantiin ja niiden luovuttamiseen sekä salassapitoon liittyvistä kysymyksistä.

Esiopetuksen vastuulla on erilaisten yhteistyökäytänteiden luominen. Esiopetuksen alkaessa tiedotetaan huoltajia heidän mahdollisuudestaan osallistua kodin ja esikoulun väliseen yhteistyöhön. Yhteisöllisen oppilashuollon perustana ovat vanhempainillat, joita voidaan pitää tarpeen mukaan esiopetuksen alkaessa sekä myös erilaisten ryhmästä esille nousevien tarpeiden pohjalta. Lisäksi tiedotteet tai kirjeet koteihin esikoulun arjesta ja toiminnasta mahdollistavat vanhempien ja lasten näkemyksen vastaanottamisen ja niistä keskustelemisen. Jokapäiväisessä arjessa tapahtuva kohtaaminen ja kommunikointi sekä lasten että huoltajien kanssa on tärkeä osa yhteistyötä. Lisäksi kehityskeskustelut osana yksilökohtaista oppilashuoltoa sekä mahdollisesti reissuvihko, puhelin ja sähköposti toimivat yhteistyön välineinä.

Eri yhteistyötahojen kanssa tiedotus tapahtuu kulloisenkin tarpeen mukaan samoin puhelimitse, sähköpostitse, kirjallisesti ja suullisesti tavatessa

Esiopetuksen kuljetusten odotusaikoja ja turvallisuutta koskevat ohjeet

Kyyditys järjestetään esioppilaille, joiden matka lautakunnan määrittelemään esiopetuspaikkaan on yli kolme kilometriä ja esioppilaille, joiden huoltajat maksavat kunnanvaltuuston vahvistaman omavastuusuuden kyydityksestä. Kaksivuotisen esiopetuksen koeryhmään kuuluvat lapset ovat oikeutettuja koulukyytiin, pääsääntöisesti matkakorvaus maksetaan huoltajalle, joka kuljettaa lastaan. Odotuksen valvonnan suorittaa esiopettaja, avustaja tai muu esiopetuksen henkilöstöön kuuluva.

Tapaturmien ehkäiseminen ja ensiapu

- tapaturmia esiopetuksessa ja esiopetusmatkoilla ehkäistään systemaattisella, osallistavalla riskienarvioinnilla sekä oikea-aikaisilla ja riittäväillä toimenpiteillä riskien ilmettyä
- lisäksi tapaturmia ehkäistään valistamalla lapsia riskeistä ja ohjaamalla myös huoltajia huomaamaan ja ennalta ehkäisemään riskejä
- lisäksi jokaisessa esiopetusta antavassa yksikössä on ensiapu 1-koulutuksen suorittanut henkilö/ henkilöitä
- jos tapaturma sattuu esiopetuksessa, kyseisen yksikön henkilöstö antaa välittömän ensiavun
- tapaturmasta ilmoitetaan välittömästi lapsen huoltajalle/ huoltajille
- tarvittaessa lapsen kanssa lähdetään terveyskeskukseen
- tarvittaessa lapsi kuljetetaan ambulanssilla sairaalaan
- huoltaja tai joku esiopetusta antavan yksikön henkilökuntaan kuuluva, ottaa yhteyttä terveyskeskukseen ja konsultoi terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa jatkotoimenpiteiden tarpeesta

Suunnitelma lapsen suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä toiminta äkillisissä kriiseissä, uhka- ja vaaratilanteissa.

Laihian kunnan päivähoidon **turvallisuussuunnitelma** 2019v sisältää toimintaohjeet erilaisissa äkillisissä kriisitilanteissa. Suunnitelma sisältää myös johtamisen, sisäisen ja ulkoisen tiedottamisen ja viestinnän periaatteet äkillisissä kriiseissä sekä ohjeet psykososiaalisen tuen ja jälkihoidon järjestämiseen.

Päiväkodin johtajan vastuulla on, että esiopetusta antavissa yksiköissä on huomioitu seuraavat turvallisuuteen liittyvät asiat:

- Pelastussuunnitelma on laadittu ja sen sisältö päivitetään kevätlukukauden aikana
- Riskien kartointu päivitetään tarvittaessa
- Kriisisuunnitelma on tehty ja sitä päivitetään
- Päiväkodeissa on kriisiryhmä ja siihen kuuluvien henkilöiden nimet päivitetään
- Päiväkodeissa järjestetään poistumisharjoituksia ja/tai sisään suojautumisharjoituksia erilaisten uhkatilanteiden varalle
- Tehdään turvallisuuskävelyt kaikkien uusien työntekijöiden kanssa
- Yksikössä on riittävä määrä ensiaputaitoista henkilökuntaa ja ensiapuvälineet ovat asianmukaiset
- Esiopetuksen ulkoilun toimintaohjeet ovat kaikkien tiedossa
- Lasten lääkintä esiopetuksessa – ohje sisältyy Laihian päivähoidon turvallisuussuunnitelmaan
- Kiusaamiseen ehkäisyyn kiinnitetään erityistä huomiota

Kaikissa esiopetusta antavissa yksiköissä tilanteisiin puuttumiskynnys tulee olla yhtenevä. Menettelytapojen tulee tukea lapsen kokemusta oikeudenmukaisesta kohtelusta. Toimintatavoilla vaikutetaan myös lasten kykyyn ratkaista pulmatilanteita sekä ottaa vastuuta omasta käyttäytymisestä.

Kiusaamista on toistuvasti ja tahallisesti aiheutettu toisen henkilön loukkaaminen tai vahingoittaminen esim. haukkumalla, nimittelemällä, lyömällä, potkimalla, kiristämällä, uhkaamalla tai syrjimällä. Kiusaamista on toisen yllyttäminen toista vastaan. Kiusaamista on myös toisen omaisuuteen kohdistuva ilkivalta yms.

Kiusaamista voidaan ennaltaehkäistä erilaisin keinoin:

- Esiopettaja on avainasemassa luodessaan henkeä, joka ehkäisee kiusaamista
- Henkilöstö ja lapset luovat yhdessä ilmapiirin, joka vähentää kiusaamista
- Esioppilaiden tulee noudattaa määräyksiä ja ohjeita, joita kuka tahansa esiopettaja tai muu henkilökunnan edustaja heille antaa
- Kodin ja esiopetuksen yhteistyöllä parannetaan yhteishenkeä
- Vanhempainilloissa voidaan innostaa vanhempia puhaltamaan yhteiseen hiileen

- Kodin kasvatusvastuu on merkittävä. Vanhempien keskeinen tehtävä on kasvattaa lapsi toiset huomioonottavaksi yhteiskunnan jäseneksi. Esiopetus tukee koteja tässä kasvatustehtävässä
- Kiusaamisesta voi kertoa vanhemmille tai kelle tahansa esiopetusryhmän aikuiselle
- Kertominen ei ole kantelua. On rohkeaa kertoa, jos joutuu kiusatuksi tai jos huomaa, että muita kiusataan. Vanhemmat ja henkilöstö ovat avainasemassa luomalla luottamuksen ilmapiiriä, joka rohkaisee lasta puhumaan asioistaan aikuisille.

Laihian varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen kiusaamisen vastainen suunnitelma löytyy osoitteesta www.laihia.fi/palvelut/varhaiskasvatus.